

002
ΚΛΣ
ΣΤ3
203

Βιβλιοθήκη του Νοτίου Επιστήμης Πολιτικής

7-25
Διοικητήριο (Παλ.)

ΡΥΘΜΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

ΔΙ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

ΥΠΟ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΛΕΙΣΤΟΝ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,,

1935

ΡΥΘΜΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

ΔΙ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

ΥΠΟ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΠΛΕΙΣΤΟΝ

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΗ

Πανεπιστήμιο Πατρών
699 ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1935

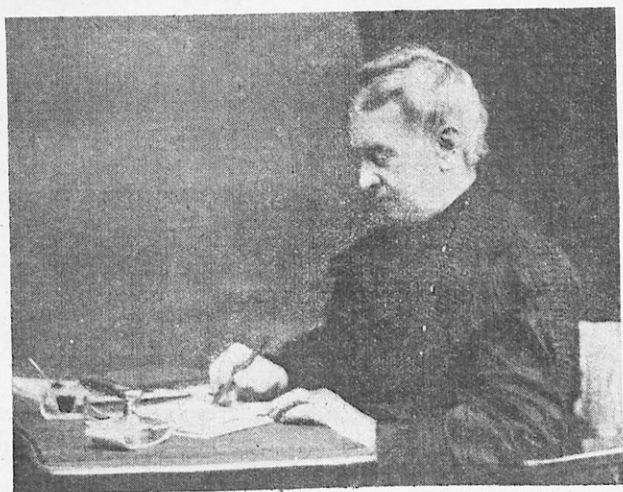
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ",

1935

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
κ12
ε53
203

Αἰκατερίνη Α. Λασκαρίδου

Ἡ μεγάλη Ἑλληνὶς Παιδαγωγός, Ἰδρύτρια τοῦ Διδασκαλείου Νηπιαγωγῶν καὶ τῶν Νηπιαγωγείων ἐν Ἑλλάδι. Ἐγεννήθη ἐν Βιέννῃ τὸ 1842 καὶ ἀπέθανεν ἐν Καλλιθέᾳ Ἀθηνῶν τὸ 1916.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Με μεγάλην χαρὰν προσφέρω εἰς τὴν νέαν γενεὰν τῶν μικρῶν μας τὴν τρίτην αὐτὴν ἔκδοσιν τῶν «Ρυθμικῶν Παιγνίων».

Εἶναι οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι καὶ βοηθοὶ κάθε μητέρας καὶ κάθε νηπιαγωγού, ἀπὸ τότε ποῦ ἡ ἀλησμόνητος Αἰκατερίνη Λασκαρίδου με πόθον ζωηρὸν νὰ ἰδῇ μίαν ἐκπαιδευσιν ἀληθινὴν νὰ χαρίζῃ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος μας, ἐδοκίμασε με τόσας θυσίας νὰ τὴν θεμελιώσῃ εἰς τὸ παιγνίδι τῶν νηπίων, εἰς τὸ γέλοιο καὶ εἰς τὴν χαρὰν των. Ὁ χρόνος, ποῦ ἀλλάζει τὰ πάντα, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀφαιρέσῃ τίποτα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν παιδαγωγικὴν ἀξίαν τοῦ Συστήματος, ποῦ ἐφήρμοσεν εἰς τὸν τόπον μας ἡ μοναδικὴ μεγάλη παιδαγωγός, με τὴν ἰδικὴν τῆς Ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Ἐλαχίστας προσθήκας καὶ παραλλαγὰς εὗρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιφέρω, ἰδίως εἰς τὴν γλῶσσαν, ὥστε νὰ εἶναι ἀπολύτως συγχρονισμένη με τὴν σημερινὴν συνομιλίαν μιᾶς μητέρας ἢ μιᾶς νηπιαγωγού με τὰ μικρά της.

Σὰν τὰ πουλάκια, ποῦ περνοῦν τὴν ἡμέραν των μὲ τὸ τραγούδι, ἔτσι καὶ τὰ παιδάκια, εἴτε μὲ φλυαρίαν, εἴτε μὲ μελωδίαν αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφράσουν τὴν χαρὰν διὰ τὴν ζωὴν, ποῦ πλημμυρίζει τὴν ψυχούλα των. Πόσον ὅμως δυσάρεστον ἐντύπωσιν μᾶς κάμνει ν' ἀκούωμεν συχνὰ ἀπὸ ἄθῃα παιδικὰ χεῖλη τραγούδια ἄσεμνα καὶ ἐντελῶς ἀντιπαιδαγωγικά, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὰ ἐννοοῦν· ἀλλ' αὐτὰ ἤκουσε τὸ μικρὸ καὶ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει σὰν παπαγαλάκι. Ἐντούτοις μὲ πόσῃν περισσοτέρᾳ εὐχαρίστησιν θὰ εἰπῇ τὸ παιδάκι ἕνα τραγούδι, ποῦ νὰ ἐννοῇ καλὰ. Καὶ πόσῃν ὠφέλειαν θὰ τοῦ κάμῃ μὲ τὰς εὐγενεῖς ἐντυπώσεις καὶ τὰ καλὰ αἰσθήματα ποῦ θὰ τοῦ διεγείρῃ.

Τὰ τραγούδια τῶν «Ρυθμικῶν Παιγνίων», παρ' ὅλην τὴν φαινομενικὴν ἀφέλειαν καὶ παιδικότητά των, δὲν εἶναι μόνον πολύτιμα διὰ τὴν γνωστὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς μουσικῆς εἰς τὰ ἦθη τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σπουδαιότητα ποῦ παρουσιάζουν εἰς τὴν γενικὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἠθικὴν διάπλασίν των. Τὸ παιδάκι ἐκεῖνο ποῦ συνειθίσῃ νὰ τραγουδῇ τὸ πρῶτ' μὲ ἀγαθότητα καὶ κατάνυξιν κανένα ἀπὸ τὰ ἐναρκτήρια λ.χ. τραγουδάκια, μὲ τὰ ὁποῖα ἀρχίζει τὸ βιβλίον μας, ὅχι μόνον θὰ περάσῃ τὴν ἡμέραν του μὲ τὴν ἀμεριμνησίαν ἐκείνην καὶ τὴν χαρὰν ποῦ τρέφει τὸ παιδί, ὅσο καὶ τὸ γάλα, ἀλλὰ καὶ ὅταν μεγαλώσῃ, αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις θὰ τοῦ χρησιμεύσῃ σὰν ἕνα στήριγμα εἰς τὸν βίον καὶ σὰν μία βοήθεια ἠθικὴ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος πονεμένος εὐρεθῇ ἐκτεθειμένος εἰς τὴν ἀδιανοησίαν, ἢ εἰς τὴν κακίαν μὲς ψυχρᾷ Κοινωνίᾳ, ἢ ἀνάμνησις καὶ μόνη τῶν ἱερῶν στιγμῶν, ποῦ μιὰ μανούλα ἢ μιὰ γλυκεῖα νηπιαγωγός, τοῦ ἐμάνθανε μὲ τέτοια τραγουδάκια νὰ χαρίζῃ τὴν καρδιά του εἰς τὸ Θεῖον, εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὴν πλάσιν ὅλην καὶ εἰς κάθε τι τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠραῖον, αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις θὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἀγῶνά του καὶ θὰ βαδίζῃ πάντοτε ἐμπρὸς εἰς τὸν δρόμον τὸν καλὸν μὲ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, ποῦ δίδει μόνον ἡ ἀναπαυμένη συνείδησις.

Καλλιθέα Ἀθηνῶν 2 ὁ Ἰανουαρίου 1935

ΕΙΡΗΝΗ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΤΗΣ 1^{ΗΣ} ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Πᾶσα διάδοσις νέου συστήματος εἶναι δυσχερής, ἰδίως δέ, ὅταν ἡ παραδοχὴ αὐτοῦ συνεπάγεται τὴν ἐντελὴ ἐγκατάλειψιν τῶν προτέρων συστημάτων καὶ τῶν παρεπομένων τούτοις.

Εὐτυχῶς ὅμως ἡ ἀνθρωπότης προβαίνει θετικῶς καὶ ἀμετακλήτως, ὅθεν καὶ σὺν τῇ χρόνῳ ἐπιζητοῦνται αἱ ἀλήθειαι καὶ γίνονται παραδεκταὶ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην. «Ἐλεύσεται λοιπὸν ὥρα καὶ νῦν ἐστὶ» ὅτε κατασταθήσεται ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν παρ' ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν ἐπικρατούντων ἀπηρχαιωμένων παιδαγωγικῶν συστημάτων καὶ ἡ ἀντικατάστασις τούτων δι' ἄλλων ζωτικωτέρων καὶ συμφωνοτέρων πρὸς τὰς καθ' ἐκάστην προβαίνουσας τελειοποιούμενας ἀπαιτήσεις τῆς λογικῆς καὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἡ διάδοσις τῶν νέων ἰδεῶν εἶναι θετικωτέρα, ὅταν ἐπέρχεται βαθμηδόν, οἶονεὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν περιστάσεων προερχομένη. Τότε ἐπιτείνεται σὺν τῇ χρόνῳ ὁ πρὸς πλήρη παραδοχὴν αὐτῶν πόθος, ἐκ τῆς πληρεστερας κατανοήσεως τῶν κατ' ἀρχὰς ἀκαταλήπτων καὶ ἐκ τῆς πείρας τῆς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἀποδειχθείσης ὠφελείας. Τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει νῦν ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ νέου μας συστήματος.

Ὅταν πρὸ ἐπταετίας εἰσῆγαγον τὸ Φροεβελιανὸν σύστημα ἐν Ἑλλάδι πρὸς πάντας ἦτο ἀκατάληπτον, εἰς πολλοὺς ἐφάνη ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων ἡμῶν, παρ' ἱκανῶν ἐχλευάσθη, παρ' ὀλιγίστων δ' ἐθεωρήθη κατάλληλον διὰ τὰ νήπια, ἀλλὰ μόνον τὰ μέχρι πέντε ἐτῶν. Προβλέπουσα ὅμως τὴν βεβαίαν αὐτοῦ προσεχῇ εἰσαγωγὴν, κατήρτισα καὶ εἰδικὴν τάξιν πρὸς μόρφωσιν Ἑλληνίδων νηπιαγωγῶν.

Ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τὰ ἄσματα τῆς σφαίρας, ἐργασίαι τινὲς καὶ τινα τῶν ρυθμικῶν παιγνίων, ἐχρησίμευσαν εἰς πολλὰς νηπιαγωγοὺς τῆς παλαιᾶς μεθόδου καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὡς νεώτερα στοιχεῖα ἐπιδείξεως κατὰ τὰς ἐξετάσεις. Καὶ πολλῶν Παρθεναγωγείων αἱ ἀγγελίαι, περὶ ἐνάρξεις τῶν μαθημάτων κατὰ τὴν α'. Σεπτεμβρίου, ἤρχισαν νὰ προκηρύττωσι βαθμηδόν, ὅτι συνιστῶντο καὶ νηπιαγωγεῖα κατὰ τὴν Φροεβελιανὴν μέθοδον, θεωροῦντα δηλαδὴ τοῦτο ὡς ἀρίστην σύστασιν, ἀδιάφορον ἐὰν δὲν ἐξετελοῦντο τὰ προαγγεληθέντα.

Κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος εἶχε διεγερθῇ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν ἀγνοούντων τὰ τοῦ φροεβελιανοῦ συστήματος, ὅθεν καί, τῇ προτροπῇ ἱκανῶν φίλων τῆς προ-

δου αὐτοῦ, ἀνέπτυξα τὰ κατ' αὐτὸ διὰ σειρᾶς δεκαεῖς ὁμιλιῶν ἐν τῇ φιλολογικῇ Συλλόγῳ «Παρνασσῷ», ἃς βραδύτερον λεπτομερέστερον ἀκόμη κατέγραψα ἐν τῇ περὶ τοῦ Φροεβελιανοῦ συστήματος πραγματείᾳ μου τὸ 1885.

Ἀπὸ τοῦ πέμπτου τούτου ἔτους οἱ γονεῖς εἶχον κατανοήσει τὴν ἐκ τοῦ συστήματος ὠφέλειαν καὶ προθύμως παρέσχον εἰς τὰ τέκνα των τὰ πρὸς τὰς ἐργασίας των ἀπαιτούμενα ὀλικά. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως παρέδεχθη τὴν Γερμανικὴν λεγομένην μέθοδον, δηλαδὴ τὴν Σωκρατικὴν διαλεκτικὴν, ἣν ἀπὸ τοῦ Ῥουσσοῦ καὶ τοῦ Πεσταλότση, ὁ Φρόebel καὶ μετέπειτα πάντες οἱ νεώτεροι παιδαγωγοί, ἐφήρμοσαν εἰς τὴν κυρίως πνευματικὴν ἐκπαίδευσιν, δηλαδὴ εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας

Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει, οὐχὶ πλέον ἢ ἐλπίς, ἀλλ' ἡ βεβαιότης περὶ τοῦ ὅτι δὲν θέλει βραδύνει ἢ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ τυπικότης τῶν παλαιῶν μεθόδων θέλει καταπίσει, ἀντ' αὐτῆς δὲ θέλει γίνεαι παραδεκτὴ, εἰλικρινῶς καὶ ὁμολογουμένως, πλήρης καὶ τελεία ἡ Φροεβελιανὴ μέθοδος, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος ἡμῶν.

Παρήγορος καὶ ἐνθαρρυντικὴ σκέψις διὰ τοὺς ἐπὶ τοσούτους χρόνους ἐν πάσῃ ὑπομονῇ καὶ ἐπιμονῇ καὶ μετὰ πολυειδῶν θυσιῶν, ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ συστήματος τούτου μοχθήσαντας!

Μετὰ πολλαπλασίονος λοιπὸν θάρρους καὶ ζήλου εἰργάσθην εἰς τὸν ὅσον οἶόν τε πληρέστερον καταρτισμὸν τῶν «Ῥυθμικῶν Παιγνίων» καὶ παραδίδω ἤδη τὸ Α' αὐτῶν τεῦχος εἰς τὴν εὐμενῇ ὑποδοχὴν τοῦ Κοινοῦ, ἐν πλήρει πεποιοῦνται τοῦ ὅτι ἡ διάδοσις αὐτῶν θέλει σπουδαίως ἐνισχύσει καὶ ἐπιταχύνει τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Φροεβελιανοῦ συστήματος, καθ' ὅσον τὰ «Ῥυθμικὰ παίγνια» εἶναι ἀναπόφευκτος συμπλήρωσις τῆς περὶ τοῦ συστήματος τούτου Πραγματείας μου*.

Προσεπάθησα δὲ νὰ καταστήσω τὰς ὁδηγίας τῶν παιγνίων λεπτομερεστέρας καὶ σαφεστέρας, ὅπως καὶ αἱ μὴ Φροεβελιαναὶ διδάσκαλοι καὶ αὐταὶ μάλιστα αἱ μητέρες, δυνηθῶσι νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ καὶ ἐλκυσθῶσι δι' αὐτῶν πρὸς ἐκμάθησιν καὶ παραδοχὴν τοῦ ὅλου συστήματος

Α' τεῦχος.

Τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει ἐναρκτήριά τινα ἄσματα, ἅτινα δύνανται ὡς πρῶτὰ ἄσματα νὰ χρησιμεύσωσι καὶ διὰ τὰ μὴ εἰς σχολεῖα φοιτῶντα παιδιά. Τὰ παίγνια καὶ ἄσματα τῆς μαλλίνης σφαίρας καὶ τὰ τοῦ ξυλίνου βόλου, δι' ὧν θαυμασίως ἐκτελεῖται ἡ σωματικὴ ἀσκήσις τῶν βρεφῶν, συμπληροῦσι τὸ τεῦχος τοῦτο.

Ὁ Φρόebel παρέσχεν εἰς τὰ παιδιά σειρὰν παιγνίων, ἅτινα ἐκάλεσε ὄωρα.

* Αἱ Ἀρχαὶ τῆς ἐξαντληθείσης «Πραγματείας» ταύτης περιλαμβάνονται μὲ συγχρονισμὸν ἀντιλήψεις εἰς τὸ βιβλίον «Πῶς νὰ μορφώσωμεν ἀνθρώπους» ὑπὸ Εἰρήνης Λακαρίζου 1933 Βιβλιοπωλεῖον Κολλάρου Σταδίου 46α.

Ἐκ τούτων ἡ χρῆσις τοῦ Α' δώρου, τῆς μικρᾶς μαλλίνης σφαίρας, ἄρχεται ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας (ἀπὸ δύο μηνῶν) καὶ προβαίνει καθ' ὅλας τὰς ἡλικίας, συναυξανόμενου τοῦ μεγέθους τῆς σφαίρας. Ἐν ᾧ ὁ ξύλινος βόλος, ὁ ἐμπιερχόμενος μετὰ τοῦ κυλίνδρου καὶ τοῦ κύβου ἐντὸς τοῦ δευτέρου δώρου, πρόστιθεται εἰς τὸ τέρμα τοῦ Α' ἔτους μόνον. Αἱ διὰ τῶν παιγνίων τούτων παιδία ἐξηγούνται σαφῶς διὰ τῶν ὁδηγιῶν, ἡ δὲ ἔννοια τῶν χαριεστάτων καὶ ὑπὸ γλυκυτάτης μελωδίας συνοδευόμενων ᾠσμάτων συμπληροῖ τὸ ὅλον.

Β' τεῦχος.

Τὸ Β' τεῦχος περιέχει τὰ παίγνια καὶ ᾠσματα τοῦ κύβου, δηλαδὴ τοῦ τρίτου δώρου, δι' οὗ ἄρχεται ἡ σειρά τῶν τὰ οἰκοδομητικὰ παίγνια περιεχόντων πέντε δώρων. Δὲν πρόκειται νὰ διδάξωμεν γεωμετρίαν εἰς τὰ παιδία διὰ τοῦ ἀνὰ χειρὰς τῶν κύβου, ἀλλὰ νὰ δώσωμεν αὐτοῖς νέον πλουσιώτερον μέσον τέρψεως καὶ ἀπασχολήσεως. Τὸ νέον τοῦτο παίγνιον, πρὸς ἀντίθεσιν τῶν προηγούμενων, εἶναι τετμημένον, ἐπομένως δύνανται τὰ παιδία ν' ἀποσυνθέτωσι καὶ ν' ἀνασυνθέτωσιν αὐτὸ ἐκ νέου, κατὰ βούλησιν. Ἐν ᾧ δὲ παίζουσι, διακρίνουσι τὸ παίγνιον τῶν ὡς ὕλικὸν σῶμα καὶ παρατηροῦσι τὰς ιδιότητας αὐτοῦ. Τὰ δὲ κανονικώτατα σχήματα, ἅτινα διὰ τῶν μικρῶν τούτων κύβων ἀποτελοῦσι, κατασκευάζουσιν, ὁδηγούμενα τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς διδασκάλου, ἢ καὶ ἀπομιμούμενα ἄλλα γνωστὰ αὐτοῖς. Τάχιστα ὅμως ἐξ ἀναλογίας συνθέτουσιν ὅλως νέα, ὧν ἡ ποικιλία αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως ἐκάστου παιδός. Τὰ σχήματα ταῦτα ποικίλας πάλιν ἀφορμὰς παρέχουσιν εἰς τὰς μητέρας ἢ τὰς νηπιαγωγούς εἰς διδακτικὰς συνδιαλέξεις, δι' ὧν σπουδαιότερα καθίσταται ἡ πνευματικὴ τοῦ παιδὸς ἀνάπτυξις τῆς διὰ τυπικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀποστηθίσεως κατορθουμένης. Πάντα τὰ παίγνια ταῦτα συνοδεύονται διὰ χαριεστάτων ᾠσμάτων μετ' ἐπεξηγηματικῶν σχημάτων καὶ εἰκόνων.

Γ' τεῦχος.

Τὸ Γ' τεῦχος περιλαμβάνει παίγνια καὶ ᾠσματα τῆς χειρός, δι' ὧν ἐκτελεῖται ἡ γυμναστικὴ τῶν χειρῶν καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν ἄσκησιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν καὶ ἰδιαίτερος τῶν δακτύλων. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἀσκήσεις ταύτας συνοδεύουσι τερπνὰ καὶ διδακτικὰ στοιχεῖα, καθ' ὅσον ὁ παῖς ὁδηγεῖται ν' ἀπομιμῇται διὰ τῶν χειρῶν του τὰ διαφορώτατα ἀντικείμενα καὶ τὰς ἐργασίας τῶν περὶ αὐτόν, ὅπερ διὰ τῆς ζωηρᾶς του φαντασίας ἄριστα ἐπιτυγχάνει. Πόσον βαθέως δ' ἐντυπῶνται αὐτῷ, ὑποδοχθούντος καὶ τοῦ ᾠσματος, ὅσα οὕτω παίζων παρετήρησε καὶ προσεπάθησεν ἀκριβῶς ν' ἀπομιμηθῇ!

Ἀκολουθοῦν γυμναστικαὶ κινήσεις τῶν νηπίων καὶ τῶν παιδίων μέχρι δέκα περίπου ἑτῶν, καθ' ἃς ὁ σκοπὸς τοῦ πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος κατορθοῦται διὰ παραστάσεως παιδικῆς τινος ὑποθέσεως, ἢ καὶ ἀπλῆς τινος δράσεως, ἐκ τῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου εἰλημμένων, ὡς διατυποῦσιν αὐτὰς τὰ ᾠσματα.

Τὰ παιδιά ἔπαιξαν ἢ εἰργάσθησαν καθήμενα ἐφ' ἱκανὴν ὥραν (οὐδέποτε πλέον τῆς ἡμισείας ὥρας). ἤδη εἶναι ἀνάγκη νὰ κινηθῶσι. Προθύμως ἀκούουσι τὴν εἰς τὸ νέον παίγνιον πρόσκλησιν τῆς διδασκάλου καὶ διευθετοῦσι τὰ διάφορα ὕλικά, ἅτινα εἶχον ἀνὰ χεῖρας, ὅπως τάχιστα εὐρεθῶσιν ὅλα εἰς γραμμὴν.

Ὅποια κίνησις, ὅποια φαιδρότης καὶ εὐτυχία! Ἐν τῇ παλαιᾷ μεθόδῳ τῶν νηπιαγωγείων ὑπῆρχε κανὼν «νὰ μὴ ἀφυπνισθῶσιν ὅσα ἐκ τῶν νηπίων, κουρασθέντα, ἀποκοιμηθῶσι». Τὰ δὲ καλῶς διωργανωμένα νηπιαγωγεῖα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον περιεῖχον καὶ τινὰς μικρὰς κλίνας.

Ἀλλὰ τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα μέτρα εἶναι ὅλως περιττὰ διὰ τοὺς Φροεβελιανοὺς Νηπιακοὺς Κήπους, ἐν οἷς τὰ μικρά, εὐθύμως παίζοντα, διέρχονται τὴν ἡμέραν χωρὶς νὰ κουρασθῶσιν ἢ νὰ νυστάξωσι, πλὴν ὅταν ἀδιαθετοῦσιν. Ἄριστον ὅμως εἶναι διὰ τὴν σωματικὴν καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν νηπίων, μέχρι τεσσάρων ἐτῶν, νὰ κοιμῶνται ἐπὶ τινὰ ὥραν ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Ὅθεν τὰ μέχρι τῆς ἡλικίας ταύτης νήπια εἶναι καλὸν νὰ φοιτῶσιν εἰς τοὺς Νηπιακοὺς Κήπους μόνον μέχρι μεσημβρίας καὶ ν' ἀναπαύωνται μετὰ ταῦτα. Ἡ ἄσκησις τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, ἣτοι ἡ γυμναστικὴ τῶν αἰσθήσεων, παρέχει σπουδαιοτάτας ἀφορμὰς εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἀπαιτούσας πρὸ πάντων αὐτόθυμον καὶ ἀτομικὴν δρᾶσιν τοῦ πνεύματος, τοῦ τε παιδὸς καὶ τῆς διδασκάλου.

Δ' τεύχος.

Ἀπὸ τοῦ Δ' τεύχους ἄρχονται τὰ κυρίως ὀρχηστικά Ρυθμικὰ Παίγνια, διαιρούμενα εἰς κυκλικὰ ὀρχηστικά καὶ εἰς ἀπομνημνικά. Καὶ κατὰ μὲν τὰ πρῶτα ἐπικρατεῖ ἡ ὀρχησις, ἣτις ποικίλλεται διὰ τῶν διαφορωτάτων σχημάτων καὶ συμπλεγμάτων, ρυθμιζομένων πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἁσμάτος, οὗ ἡ ἔννοια περιέχει ζωνρὰ καὶ φαιδρὰ θέματα, καταλλήλως μὲ τὸν χορὸν ταυτιζόμενα. Ἐν ᾧ τὰ μιμητικὰ παίγνια συνοδεύονται ὑπὸ ἁσμάτων καὶ σχημάτων ἀποτελούντων μετὰ τῶν κινήσεων αὐτῶν παράστασιν δράσεως, εἰλημμένης ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου ἢ ἄλλων φυσικῶν φαινομένων· οἷον αἱ ὥραι τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ πλοῖον, οἱ τεχνίται, αἱ ἐργασίαι τοῦ γεωργοῦ, αἱ τοῦ μυλωθροῦ κτλ.

Ὅταν δὲ γίνηται συνδυασμὸς τῶν ὀρχηστικῶν καὶ τῶν μιμητικῶν παιγνίων, τότε ἀποτελεῖται χορὸς καλλιτεχνικώτατος, πλήρης χάριτος καὶ ἐνδιαφέροντος διὰ τε τὰς παρουσιαζομένας πλουσίας παραλλαγὰς τῶν σχημάτων, ὅσον καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν παριστανομένων υποθέσεων· τοιαῦτα εἶναι ὁ καύσων, τὰ πουλάκια, οἱ κύκλοι καὶ ἄλλα πολλὰ.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκμαθήσεως τῶν Ρυθμικῶν Παίγνιων παρέχονται αἱ ἀπαιτούμεναι πληροφορίες ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ παρόντος Α' τεύχους.

Ὅυχ ἦττον καὶ κατὰ τὰ παίγνια ταῦτα πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν ἡ ἡλικία καὶ κατὰ συνέπειαν αἱ σωματικαὶ καὶ πνευματικαὶ δυνάμεις τῶν παιδίων, πρὸς ἃς πάντοτε πρέπει νὰ κανονίζεται ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν. Διότι, ὅταν τὸ παίγνιον εἶναι δυσκολώτερον καὶ κοπιωδέστερον ἢ ὅσον ἀρμόζει εἰς τὰς ἀσθε-

νεῖς δυνάμεις τῶν μικρῶν, δὲν εἶναι πλέον παίγνιον· τότε κουράζει αὐτά, καθίσταται ἀκατάληπτον, δὲν κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν, οὔτε τὴν αὐτενέργειάν των, διὸ καὶ δυσκολώτατα τὸ μανθάνουσι καὶ ἀτελέστατα τὸ ἐκτελοῦσιν. Ἐπομένως οὐδόλως τότε ἐκπληροῖ τὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν τῶν Ρυθμικῶν Παιγνίων, τῆς τέρψεως δηλαδὴ μετὰ τῆς ὠφελείας. Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκλογῆς τῶν παιγνίων προετάχθησαν καθ' ἕκαστον εἶδος αὐτῶν τὰ εὐκολώτερα τῶν δυσκολωτέρων, ἐσημειώθη δ' εἰς τινα καὶ ἡ κατάλληλος ἡλικία τῶν παιδίων. Πλεῖστα δὲ νέα προσετέθησαν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντα παίγνια, διότι τοῦτο πρὸ πάντων ἐπεζητεῖται καὶ ὁ Φρόβελ ἐκτοτε, λέγων, ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα παίγνια κατηρτίσθησαν μᾶλλον ὥπως χρησιμεύσωσιν ὡς ὑποδείγματα, ἅτινα ὀφείλουσι ν' ἀπομιμῶνται αἱ μητέρες, οἱ παιδαγωγοὶ καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ μεγαλύτερα παιδιά, προσθέτοντες ἀπαύστως νεώτερα τῆς ἰδίας αὐτῶν συνθέσεως.

Ἐν τούτῳ ἰδίως ἔγκεινται τὰ ζωτικὰ καὶ προσδευτικὰ στοιχεῖα τοῦ Φροεβελιανοῦ συστήματος, μὲ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ πνεῦμα, τὸ ὅποιον ἐφαρμοζόμενον, θέλει ἐξακολουθεῖ ὑπάρχον, οὐδόλως κινδυνεῦον νὰ ἐγκαταλειφθῇ ποτέ, χάριν ἄλλου τελειοτέρου. Ἐμπεριέχει πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς προόδου, προσδέχεται πᾶσαν τελειοποίησιν καὶ πάντα νεωτερισμόν, συμβαδίζον οὕτω μὲ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν πρόδον τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι βασίζεται ἐπὶ τῶν αἰωνίων νόμων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀληθείας, οἵτινες μένουσι πάντοτε ἀμετάβλητοι καὶ καθολικοί

Ε' τεῦχος.

Τὸ Ε' τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ σπουδαιότερας καὶ δυσκολωτέρας σειρᾶς Ρυθμικῶν Παιγνίων καὶ ἀσκήσεων διὰ τὰ μαθήματα τῆς γυμναστικῆς καὶ τοῦ χοροῦ τῶν μεγαλύτερων παιδίων καὶ τῶν ἐφήδων πάσης ἡλικίας.

ΣΤ' τεῦχος.

Τὸ ΣΤ' τεῦχος περιέχον ἐθνικοὺς χορούς, διασκευασθέντας καταλλήλως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ρυθμικῶν Χορῶν, συμπληροῖ τὸ ὅλον ἔργον. . . .

Ἐῖθε αἱ εὐχαί μου, ὥπως συντελέσω καὶ διὰ τοῦ παρόντος ἔργου μου εἰς τὴν ὀριστικὴν τέλος παρ' ἡμῖν εἰσαγωγὴν τοῦ Φροεβελιανοῦ συστήματος, νὰ πραγματοποιηθῶσι ταχέως!

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ἰουλίου 1887.

ΑΙΚ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ 1^{ΗΣ} ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Τὸ υγιαίνον παιδίον εἶναι πάντοτε φαιδρόν. Χαρὰς γέλωτες καὶ χαρὰς τραγούδια εἶναι τὸ σύνθημά του, εἶναι ἀπαραίτητοι ὅροι τῆς εὐεξίας του. Ἄγνοεὶ τοὺς περιβάλλοντας αὐτὸ κινδύνους, ἄγνοεὶ καὶ αὐτὴν τὴν κακίαν.

Ἀθῶν καὶ ἀμέριμνον κινεῖται, τρέχει καὶ πηδᾷ ἀπαύστως. Παίζει ἀπὸ πρωῒας μέχρις ἑσπέρας καὶ ἐνῷ τρώγῃ πάλιν παίζει καὶ ὅταν κοιμᾶται, ἀκόμῃ γελᾷ καὶ παίζει. Τοιαύτη εἶναι ἡ θαυμασία, ἡ θελκτικὴ φύσις τοῦ παιδός!

Πρὸς τί αἱ πολυειδεῖς συζητήσεις καὶ τὰ πολύτομα συγγράμματα περὶ ἐξευρέσεως μεθόδων καὶ συστημάτων ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως τῶν τρυφερῶν τούτων ὑπάρξεων; Σπουδάζωμεν τὴν φύσιν αὐτῶν, παρακολουθήσωμεν αὐτὰ ἐν τῇ χαρμοσύνῃ ἐξάψει τοῦ παιγνίου των, δι' οὗ αὐτὰ τὰ ἴδια ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὰς τάσεις καὶ τὰ προσόντα, ὅσον καὶ τὰς ἀτελείας αὐτῶν. Οὕτω μόνον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν καὶ ν' ἀνεύρωμεν τὸ ἀρμόζον αὐτοῖς σύστημα τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὅσον μόνον τὰ συμφώνως τῇ φύσει γινόμενα εἶναι ὀρθὰ καὶ τελεσφόρα.

Τὰ μέχρι τοῦδε, παρ' ἡμῖν δ' ἔτι καὶ νῦν, ἐπικρατοῦντα παιδαγωγικὰ συστήματα, παραβιάζοντα τὴν βαθμιαίαν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν τοῦ παιδὸς ἀνάπτυξιν καὶ αὐτὰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ τάσεις, τείνουσι νὰ εἰσάγῃσι καὶ ἀναδιδάξωσιν αὐτὸν προῶρως εἰς τὸν βίον τῶν ἐνηλίκων. Τοῦτο εἶναι παρὰ τὴν φύσιν τοῦ παιδὸς καὶ δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμῇ.

Ἐὰν ὁμῶς ἐξ ἐναντίας, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν, τείνωμεν νὰ ἐξιśώσωμεν, νὰ καταδιδάσωμεν, οὕτως εἰπεῖν, ἡμᾶς αὐτοὺς ὅσον τὸ δυνατόν πλεῖστον πρὸς τὰ εὐτυχῇ ταῦτα πλάσματα, συμμετέχοντες τῆς εὐθυμίας καὶ τῶν παιγνίων αὐτῶν, θέλωμεν πληρέστατα πεισθῆναι, ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἀσφαλὲς μέσον πρὸς ἔρευναν καὶ κατανόησιν τοῦ μυστηρίου τῆς βαθμιαίας διαπλάσεως καὶ τελειοποιήσεως ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Καὶ ὄντως, μόνον τὰ ἐπὶ τῆς σπουδῆς ταύτης τῶν φυσικῶν τάσεων καὶ τῆς ἐν τῷ χρόνῳ βαθμιαίας ἀναπτύξεως βασιζόμενα παιδαγωγικὰ συστήματα, εὐρίσκονται σύμφωνα πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως, ὡς ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ, εὐδοκιμοῦσιν.

Οἱ ἐν τῇ ἀρχαιότητι πρόγονοι ἡμῶν ὤφειλον τὸν ἑξοχὸν βαθμὸν τῆς κατὰ πάντα τελειοποιήσεως αὐτῶν εἰς τὸ ὅτι καὶ κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν, ὅπως καὶ καθ' ὅλας τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἀνεύρον τὸ ὀρθὸν καὶ ἀληθές.

Θαυμάσιον δὲ τῷ ὄντι εἶναι, ὅτι πᾶσαι αἱ ὑψηλαὶ ἀλήθειαι, αἱ κατὰ τὴν ἀπομεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν εἰς τὴν μεγαλοφυΐαν τῶν ἐξόχων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν Σωκρατῶν, τῶν Πλατῶνων, καὶ πάντων τῶν λοιπῶν ἀποκαλυ-

φθεισαι, ἀφοῦ ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους ἐπεσκοπίσθησαν, οἷονεὶ καλυφθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἀχλύος τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν προλήψεων τῶν μέσων αἰώνων, ἐνεφανίσθησαν καὶ πάλιν κατὰ τὴν νεωτάτην ἐποχὴν, φανερωθεῖσαι εἰς τὰς διανοίας ἐξόχων πάλιν ἀνδρῶν, ὡς οἱ Ῥουσώ, οἱ Πεκταλότση, οἱ Φρόεβελ. Ἐνεφανίσθησαν δὲ ἀναλλοιώτως αἱ αὐταί, εἰς ἀπόδειξιν τῆς θείας αὐτῶν καταγωγῆς.

Ὅθεν ἢ τε φροσελιανὴ μέθοδος καὶ πάντα τὰ νεώτερα παιδαγωγικὰ συστήματα ὁρθότατα δύνανται ν' ἀποκληθῶσι καὶ Σωκρατικά ἢ Πλατωνικά, καθ' ὅσον καὶ μέχρι τῶν ἐλαχίστων ζητημάτων, τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν κανονιζόμενα, δὲν εἶναι εἰμὴ διασκευὴ πρὸς τὰ νῦν ἦθῃ καὶ ἔθιμά μας πάντων τῶν πρὸ δύο χιλιάδων τριακοσίων ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἐκτάκτων ἐκείνων πνευμάτων διατυπωθέντων!

Ἀδίκως λοιπὸν διατείνονται τινες, ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα εἶναι καλὰ διὰ τοὺς ἐν τῇ δύσει, οὐχὶ δὲ καὶ δι' ἡμᾶς, ἀφοῦ ἀποδεικνύεται, ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἦντλησαν καὶ ὡς πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα τὴν σοφίαν αὐτῶν.

Ἄλλ' ὅσον θαυμάσιον καὶ παρήγορον εἶναι τὸ ὅτι πᾶσαν ἀλήθειαν ἀνεύρισκομεν γνωστὴν τοῖς ἀρχαίοις προγόνοις ἡμῶν, δὲν εἶναι ὅμως καὶ παράδοξον τοῦτο, ἀφοῦ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή. Τὸ θαυμάσιον ὅμως καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ παρορμῇ ἡμᾶς εἰς ζωηροτέραν καὶ πληρεστέραν ἀπομίμησιν τοῦ βίου ἐκείνων, εἶναι ἡ ἀρμονία τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, δι' ἧς καὶ μόνης ἡδυνήθησαν ἑκπαλαὶ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τόσων ἀληθειῶν καὶ εἰς αὐτὴν μάλιστα τὴν ἀληθὴ σπουδὴν καὶ κατανόησιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Πρὸς ἐπιθεδαίωσιν τῶν ἀνωτέρω, παραθέτομεν περικοπὰς τινὰς ἀρχαίων συγγραφέων, καὶ ἰδίως τοῦ Θεοῦ Πλάτωνος, ἐκ τῶν καταλληλότατα μάλιστα πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν *Ῥυθμικῶν Παιγνίων* σχετιζομένων.

Ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ θεωρεῖ τὸ παίγνιον ὡς τὸ μόνον ἀσφαλὲς μέσον πρὸς διάπλασιν τῶν νηπίων. Τοῦτο δὲ μὲ τὸ αὐτὸ ἀκριδῶς πνεῦμα διετύπωσε καὶ ὁ Πλάτων, λέγων, ὅτι ἡ μήτηρ καὶ ἡ τιτθὴ ἀπασχολοῦν τὰ παιδίον δι' ἀθυρμάτων, ἢ κατεπραίνον αὐτὸ δι' αἰωρήσεως καὶ μελωδίας τινός. (Νομ. ζ'. 790). Ἄμα δ' ἐξυπνησάσης τῆς ἀντιληπτικῆς δυνάμεως αὐτοῦ, διηγούντο αὐτῷ μύθους καὶ ἀπολόγους (Πολιτ. β' 377). Τὴν ἐργασίαν τῆς τιτθῆς διεδέχετο ἡ τῆς τροφῆς¹, ἣτις καθήκον εἶχε νὰ ἐξαγάγῃ τὸν παῖδα εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ νὰ κομίζῃ αὐτὸν εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἑορταί. (Ἀριστοτ. πολιτ. ζ' 16. — Στράβ. 13, 14, 623. — Πλάτ. Νόμοι σελ. 204 μέχρι 242).

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐν τῷ παιγνίῳ δρᾶσιν τοῦ παιδός, πρὸς αὐξησιν τῆς ἐφευρετικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεώς του, ἀναφέρει ὁ Πλάτων: «Παιδιαὶ

¹ Τιτθὴ λοιπὸν εἶναι ἡ παρ' ἡμῶν παραμάνα, καὶ τροφὸς ἡ νταντά.

εἰσι τοῖς τηλικούτοις αὐτοφύεις τινές, ὡς ἐπειδὴν ξυνέλθωσι αὐτοὶ σχεδὸν ἐνευρίσκουσι.» (Νόμ. ζ' 794).

Ὁ Φρόδεβελ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τῶν Νηπιαγωγείων (νηπιακῶν κήπων) καὶ ὁμοῦς ὁ Πλάτων, συνιστῶν τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγγέντρωσιν νηπίων, ἐχόντων ἡλικίαν ἀπὸ τριῶν μέχρι ἑξ ἑτῶν καὶ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν καὶ διεύθυνσιν ὑπὸ ὠρισμένης γυναικὸς (τῶν νῦν νηπιαγωγῶν) καὶ ἀναγνωρίσας τὴν ἀξίαν τοῦ παιγνίου ὡς βάσιν τῆς ἐν τοῖς καθιδρύμασι τούτοις ἐκπαιδεύσεως, βεβαίως ἔσχε πρὸ 2300 ἐνιαυτῶν πρῶτος τὴν περὶ τῶν νηπιαγωγείων ἰδέαν: «Συνεῖναι δ' εἰς τὰ κατὰ κόμας ἱερὰ δεῖ πάντα ἡβη τὰ τηλικαῦτα παῖδια, ἀπὸ τριετοῦς μέχρις ἑξ ἑτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κομητῶν εἰς ταυτὸν ἕκαστα: τὰς δὲ τροφούς ἔτι τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολασίας ἐπιμελίσθαι: τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης ἐμπόσης, τῶν δώδεκα γυναικῶν μία ἐφ' ἑκάστη τετάχθαι κομοῦσα κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων, ὅσα ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες.» (Νόμ. ζ' 794).

Καί: «Πῶς δ' οὐχί: ἔφη: "Ὅταν δὴ ἄρα καλῶς ἀρξάμενοι παῖδες παῖξιν εὐνομίαν διὰ τῆς μουσικῆς εἰσδέξωνται.» (Πολιτ. δ' 425). Καὶ πάλιν: «Φημί κατὰ πάσας πόλεις τὸ τῶν παιδῶν γένος ἀγνοεῖσθαι ἑμύπασιν, ὅτι κυριώτατόν ἐστι περὶ θέσεως νόμων, ἢ μονίμους εἶναι τοὺς τιθέντας ἢ μὴ. Ταχθέν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ μετασχόν τοῦ τὰ αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς παῖξιν τε καὶ εὐθυμεῖσθαι τοῖς αὐτοῖς παιγνίοις ἑξ καὶ τὰ σπουδῇ κείμενα νόμιμα μένειν ἡσυχῇ.» (Νόμ. ζ' 797).

Ὁ Φρόδεβελ συνιστᾷ τὴν ἀσκήσιν ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν διὰ τοῦ παιγνίου καὶ τῆς διαδοχικῆς χρήσεως ἀμφοτέρων. Τοῦτο ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Πλάτων ἐξανιστάμενος κατὰ τῆς ἑκπαλαὶ ἐπικρατούσης προλήψεως, τῆς καταδικαζούσης ὡς ὑποδεεστέραν καὶ ἀσθενεστέραν τὴν ἀριστερὰν χεῖρα. «Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντα ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χεῖρας εἰς ἑκάστης τῶν πράξεων τὰ περὶ τὰς χεῖρας, ἐπεὶ τὰ γε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόδας φαίνεται: τὰ δὲ κατὰ χεῖρας, ἀνοίξι τροφῶν καὶ μητέρων, ὅσον χωλοὶ γερόναμεν ἕκαστοι. Τῆς φύσεως γὰρ ἑκατέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ δὲ τῇ διαφορά αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. Τούτων δὲ πάντων τὴν ἐπιμέλειαν ἀρχοῦσας τε καὶ ἄρχουσι δεῖ γίγνεσθαι, ταῖς μὲν ἐν παιδείᾳ καὶ τροφαῖς ἐπισκόποις γιγνομέναις, τοῖς δὲ περὶ μαθήματα, ὅπως ἀρτίποδες τε καὶ ἀρτίχειροι: πάντες τε καὶ πᾶσαι γιγνώμενοι μηδὲν τοῖς ἔθεσιν ἀποδιδάπτωσι τὰς φύσεις εἰς τὸ δυνατόν.» (Νομ. σελῖς 217-218 ἢ ἄλλης ἐκδόσεως 206-207).

Ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ, ἀπὸ τοῦ Προυσσῷ, θεωρεῖ παρὰ φύσιν καὶ ἐπομένως ἐπιβλαβὴ τὴν πρόωρον ἐκπαίδευσιν καὶ διδασκαλίαν τῶν νηπίων, περὶ ὧν ὁ Πλάτων λέγει τὰ ἑξῆς: «Οὐκοῦν ὃ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν, τοῖς ἡμετέροις παισὶν ἐννομωτέρου εὐθὺς παιδείας μεθεκτέον, ὡς παρανόμου γιγνομένης αὐτῆς καὶ παίζων τοιούτων ἐννόμους τε καὶ σπουδαίους ἐξ αὐτῶν ἀνδρας αὐξάνεσθαι ἀδύνατον ἐν. Πῶς δ' οὐχί: ἔφη. "Ὅταν δὴ ἄρα καλῶς ἀρξάμενοι παῖδες παῖξιν εὐνομίαν, διὰ τῆς μουσικῆς εἰσδέξωνται.» (Πολιτ. δ' 425). Ἀρχομένου ἢ λήγοντος τοῦ ἔκτου ἢ ἑβδόμου ἔτους τὴν τροφὸν διεδέχετο ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἔργῳ ὁ παιδαγωγός, ὅστις, ἐκ τῆς τάξεως τῶν δούλων ὧν, καθήκον εἶχε νὰ παρακολουθῇ πάντοτε τὸ παιδίον, νὰ ἐπιτηρῇ τὰς πράξεις αὐτοῦ καὶ νὰ ὁδηγῇ αὐτὸ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ γραμματιστοῦ καὶ εἰς τὴν παλαιστράν τοῦ παιδοτρίβου καὶ ἐντεῦθεν νὰ μεταφέρῃ αὐτὸ πάλιν οἴκαδε. Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἐν ὀρίσμένῃ ὥρῃ. (Πλατ. Λυσ. σελ. 223).— Ἐν τοῖς διδασκαλαῖς ὁ παῖς ἡσυχάζειτο κατὰ πρῶτον περὶ τὴν μάθησιν τοῦ συλλαβίζειν καὶ τὴν τῶν λέξεων ἀνάγνωσιν. (Πλατ. Ἰππ. μ. σελ. 285.— Ἰππ. σελ. 368). Τὴν δὲ γραφὴν ἐμάνθανε... (Πλάτ. Πρωτ. 326.— Ἀριστ. Ἰππ. 188.— Πλάτ. Κρίτ. 12.— Νομ. ζ' 804.— Αἰσχ. κατὰ Τιμαρ. 138.— Εὐριπ. Κύκλ. 375.— Σόλων παρὰ Λουκιανὸν Ἀνάχαρ. 21).

Ὡς πρὸς τὴν γυμναστικὴν δέ, οὐ μόνον τὰ αὐτὰ μετὰ τῶν νεωτέρων παιδαγωγῶν ἐφρόνουν, ἀλλὰ, μὲ ὅλας τὰς κατὰ τὰς τελευταίας μάλιστα δεκαετηρίδας εἰς τὸ μάθημα τοῦτο ἐπιγενομένας σπουδαίας τελειοποιήσεις καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Φρόδεβελ κατορθωθείσαν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ ἐν τοῖς νηπιακοῖς κήποις, οἱ ἀρχαῖοι ἀναντιρρήτως σπουδαιοτέραν σημασίαν ἀπέδιδον εἰς τ' ἀποτελέσματα τῆς διὰ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως σωματικῆς διαπλάσεως, καθ' ὅσον μετεχειρίζοντο τὰς τέχνας ταύτας ὥς μέσα, οὐχὶ μόνον σωματικῆς ἀσκήσεως, ἀλλὰ καὶ διαπλάσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν παιδῶν ἥθους καὶ τῆς ὅλης αὐτῶν κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης. Διὸ καὶ μετὰ τῆς λοιπῆς παιδείσεως παρ' αὐτοῖς παραλλήλως ἔβαινε καὶ ἡ σωματικὴ τῶν παιδῶν ἀσκήσις. «Τρία δὲ ταῦτα ἐπαιδεύοντο οἱ Ἀθηνησι παῖδες· φημί δὲ γράμματα, μουσικὴν, παλαίην· οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ γράμματα μὲν διὰ τὸ κοσμεῖν τὸν λόγον, τὸν ἐν ἑαυτοῖς· μουσικὴν δὲ διὰ τὸ τιθασσεῖν τὸν θυμὸν· παλαίην δὲ καὶ γυμνάζεσθαι διὰ τὸ ἀναρρύνειν τὸ τῆς ἐπιθυμίας χαλαρόν.» (Ὀλυμπ. ἐν βίβι Πλάτωνος.— Πλάτ. Τιμ. σελ. 87-88.— Πλάτ. πολιτ. ε. 31 ἢ 3.— Λουκιαν. Ἀνάχαρ. 24-25.— Πλάτ. Πρωταγ.— Ἀριστ. πολιτ. 8, 4.— Πλάτ. Ἄξιох. 366.— Πλάτ. Νόμοι 213-214).

Ἐκ τῶν χωρίων τούτων πειθόμεθα, ὅτι καὶ ὁ Πλάτων ἐθεώρησεν ἄφευκτον πρὸς τὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν τῆς γυμναστικῆς, τὴν ἔνωσιν ταύτης μετὰ τῆς μουσικῆς: «Οἱ δὲ δὴ νέοι ὄλοντο ὅτι εὐλαβήσονται σοὶ δικαστικῆς εἰς χρεῖαν εἶναι, τῇ ἁπλῇ ἐκείνῃ μουσικῇ χρώμενοι, ἣν δὴ ἔφαμεν σωφροσύνην ἐντίκτειν... Ἄρ' οὐν οὐ κατὰ τὰ ἔχνη ταῦτα ὁ μουσικός γυμναστικὴν διώκων, ἐὰν ἐθέλῃ, αἰρήσει, ὥστε μηδὲν ἱατρικῆς δεῖσθαι ὅτι μὴ ἀνάγκη;... Ἄρ' οὐν, ὦ Γλαῦκων, καὶ οἱ καθιστάντες μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν οὐχ οὐ ἕνεκά τινες οἰοῦνται καθιστᾶσιν, ἵνα τῇ μὲν τὸ σῶμα θεραπεύοντο, τῇ δὲ τὴν ψυχὴν;... Τί δέ; τὸ ἡμέρον οὐχ ἡ φιλόσοφος ἂν ἔχοι φύσις; καὶ μᾶλλον μὲν ἀναθέντος αὐτοῦ μαλακώτερον εἶη τοῦ θέντος, καλῶς δὲ τραφέντος ἡμερὸν τε καὶ κόσμον; Ἔστι ταῦτα. Δεῖν δὲ γέ φαμεν τοὺς φύλακας ἀμφοτέρω ἔχειν τοῦτην τὴν φύσιν. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν ἡμερόσθαι δεῖ αὐτάς πρὸς ἀλλήλας; Πῶς δ' οὐ; Καὶ τοῦ μὲν ἡμεροσμένου σώφρων τε καὶ ἀνδρεία ἡ ψυχὴ; Πάνυ γε. Τοῦ δὲ ἀναρμόστου βελὴ καὶ ἀγροίκος; Καὶ μάλα.» (Πολιτ. γ' 410) Καὶ «Ἄρ' οὐν ἡ βελτίστη γυμναστικὴ ἀδελεχὴ τις ἂν εἶη τῆς μουσικῆς» (Πλάτ. Πολιτ. γ' 404. Πλάτ. Πολιτ. δ' 411 Α'.— Πολιτ. 411 Ε' 412 Α').

Ἐκ πάντων τούτων καταφανέστατον εἶναι, ὅτι οἱ διὰ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτῶν τὸ ἀνθρώπινον γένος εὐεργετήσαντες πρόγονοι ἡμῶν, κατανοήσαντες βαθύτερον ἡμῶν τὸ μυστήριον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς βαθμιαίας καὶ ἐναρμονίου ἀναπτύξεως καὶ τελειοποιήσεως ὅλων τῶν τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἀνεῦρον ταυτοχρόνως καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὅτι διὰ τὴν εὐδοκίμησιν ἢ ἀγωγὴν τοῦ παιδός, αὕτη δι' ὅλων τῶν δυνατῶν αὐτῇ μέσων ὀφείλει νὰ τείνῃ εἰς τὴν ὅσον ἐνεσιτι τελειοτέραν διάπλασιν τῶν τε σωματικῶν καὶ ψυχικῶν τούτου παιδός δυνάμεων. Ἀλλὰ τὴν ἐναρμόνιον τούτων διάπλασιν δὲν

δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν ἄλλως εἰμὴ διὰ τῆς ἐναρμονίου τελειοποιήσεως.

Καὶ περὶ τούτου ὁ Πλάτων λέγει: « Ὅρωντες γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ὑμῶν ἱκανῶς μεμαθηκότας, ἃ δὲ παιδεῖαν ἀρετῆς εἶναι τελείαν ἡγεῖσθαι. » (Κλειτ. σ. 407).

Καί: « Τίς οὖν ἡ παιδεῖα; ἡ χαλεπὸν εὖρεῖν βελτίω τῆς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εὐρή-
μένης; « Ἔστι δέ που ἡ μὲν ἐπὶ σώματι γυμναστικὴ, ἡ δὲ ἐπὶ ψυχῇ μουσικὴ. » (Πολιτ. β' 17).

Καὶ πάλιν: « Τὸν κάλλιστ' ἄρα μουσικῇ γυμναστικὴν κεραννύντα καὶ μετριώτατα τῇ
ψυχῇ προσφέροντα, τοῦτον ὀρθότατ' ἂν φαίμεν εἶναι τελέως μουσικώτατον καὶ εὐαρμοστό-
τατον πολὺ μᾶλλον, ἢ τὸν τὰς χορδὰς ἀλλήλαις ξυστάντα. » (Πολιτ. γ' 412 Α).

Δὲν πρόκειται βεβαίως ἐνταῦθα περὶ ἱστορικῆς ἐπιθεωρήσεως τῆς διατη-
ρήσεως τῶν ἀνωτέρω παιδαγωγικῶν ἀρχῶν, ἐπιθυμοῦσα ὅμως νὰ καταδείξω
διὰ ποίους λόγους οἱ νεώτεροι παιδαγωγοὶ ἠναγκάσθησαν ν' ἀναζητήσωσι καὶ
ν' ἀνεύρωσιν αὐτὰς ἐκ νέου, ἀφοῦ προϋπῆρχον γνωσταί, συνοπτικώτατα ἀνα-
φέρω, ὅτι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων αἱ ἀλήθειαι αὗται οὐ μόνον δὲν ἐφηρμό-
ζοντο ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐλησμονήθησαν. Διεφυλάχθησαν ὅμως εὐτυχῶς, τεθαμ-
μέναι μετὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰς χειρογράφων, ἐντὸς τῶν κελλίων τῶν Μονῶν,
ὡς καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι θησαυροὶ τῆς δόξης τῶν προγόνων ἡμῶν.

Ὅπως δὲ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπέρχεται ὁ ζόφος τῆς νυκτός, οὕτω,
μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ζωογόνων ἐκείνων ἀληθειῶν, ἐπῆλθε τὸ βαθὺ ἐκεῖνο
σκότος τῶν μέσων αἰώνων καὶ ἡ κατὰ πάντα ὀπισθοδρόμησις, ἣν παρηκολού-
θησεν ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ βαρβαρότης, δηλ. ἡ στρέβλωσις καὶ παράβασις ὅλων
τῶν νόμων τῆς φύσεως.

Ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν τῶν ταπεινῶν κελλίων τῶν Μονῶν ἤρχισε πάλιν νὰ
υποφύσκη τὸ λυκόφως τῆς μαθήσεως καὶ ν' ἀποκαλύπτωνται βαθμηδὸν οἱ
αἰώνιοι νόμοι καὶ αἱ ἐν αὐτοῖς θεταὶ ἀλήθειαι εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην
ἀναδιφῶντα τὰ χειρόγραφα ἐκλεκτὰ πνεύματα.

Ἦρχισαν τότε νὰ σπουδάζωσι τὴν φύσιν, ἀλλὰ παραδόξως πως, ἐν μόνοις
τοῖς χειρογράφοις, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἐφαρμογῆς εἰς τὰ καθ' ἐκάστην περὶ
αὐτοὺς ζωνρότατα ἐμφανιζόμενα φυσικὰ φαινόμενα.

Συνέπεια τῆς τοιαύτης μελέτης ἦτο, ὅτι τὴν ἐποχὴν τοῦ σκότους καὶ τῆς
ἀμαθείας διεδέχθη ἡ τῆς ὑπερτιμήσεως τῶν γραμμάτων, ἐξ ἧς ἐπῆλθε διὰ τὸ
πολὺ πλῆθος ἡ ἐποχὴ τῆς ἡμιαμαθείας καὶ τῆς σχολαστικότητος.

Ἡ μονομερὴς αὕτη ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τάσις διήρκεσε μέχρι τοῦ Γάλλου
φιλοσόφου καὶ παιδαγωγοῦ Ρουσσώ. Ὅθεν καὶ ἐν τοῖς σχολείοις τῆς ἐποχῆς
ἐκείνης τὰ παι-ἰα πάσης ἡλικίας ἐκάθηντο ἐπὶ πολλὰς ὥρας, ἄνευ διαλειμμά-
των, ἐπὶ χαμηλῶν θρανίων, ἄνευ τραπεζῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, γράφοντα ἐπὶ
τῶν ἀβακίων των, ἅτινα, ἐσκυμμένα, ἐστήριζον ἐπὶ τῶν γονάτων των· τὰ δὲ
κοράσια, ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιβλαβεστάτῃ στάσει τοῦ σώματος, ἐπὶ πολλὰς συνεχῶς
ὥρας ἐπλεκον ἢ ἔρραπτον. Καλὸς δὲ μαθητὴς ἐθεωρεῖτο ὁ ἀγογγύστως τὸ
μαρτυροῦν τὸν ὑποτιθέμενον καὶ πληρότερον τὴν νέκρωσιν πασῶν τῶν φυσι-

κῶν αὐτοῦ τάσεων συμπληρώσας. "Ακρα λοιπὸν ἐπιτυχία ἐκπαιδεύσεως ἐθεωρεῖτο ἢ ἐν νεαραῖς κεφαλαῖς πρῶτος ἀποταμίευσις ἔσον τὸ δυνατόν πλειοτέρων γραμμάτων. Ἀκριβῶς ὅπως παρ' ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν θεωρεῖται κατόρθωμα, ὅταν νεαρὰ παιδιά προδιβάζωνται προώρως εἰς μεγάλας τάξεις καὶ φθάσωσιν οὕτω ταχέως εἰς τὸ τέρμα τῆς σχολαστικῆς παιδεύσεώς των.

Πῶς δὲ εἶναι δυνατόν μὴ ὥριμος νοῦς νὰ ὠφεληται ἐκ τῆς ὅλως τυπικῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκμαθήσεως ἀκαταλήπτων γνώσεων; Καὶ πῶς ἡ τοιαύτη μάθησις δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀληθῆ μὀρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος; Πῶς δ' εὐρίσκεται τὸ σῶμα τοῦ οὕτω παρὰ φύσιν διαιωμένου ὄντος, πληροφоруόμεθα ἐκ τῆς στατιστικῆς τῆς θνησιμότητος τῶν νεαρῶν τούτων ὑπάρξεων καὶ ἐκ τῆς πληθύσεως τῶν καχεκτικῶν κράσεων, ὧν τὰς θλίβεράς συνεπείας καὶ ἡμεῖς φέρομεν καὶ ἐπὶ πολλὰς γενεάς, δυστυχῶς, θέλουσι φέρεи τὰ τέκνα τῶν τέκνων ἡμῶν.

Τούτου ἕνεκα, ἐν δικαίᾳ ἀγανακτήσει διὰ τὴν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπιγιγνομένην ταύτην βλάβην, ὁ 'Ρουσσὼ φθάνει εἰς τὴν ἀντίθετον ὑπερβολήν, ζητῶν νὰ θεραπεύσῃ τὰ δεινὰ ἐκεῖνα διὰ τῆς ἐν τῇ ἐξοχῇ διαμονῆς τοῦ Αἰμιλίου του, διὰ τῶν πολλῶν ἐν ὑπαίθρῳ παιγνίων καὶ ἀσκήσεών του καὶ τῆς μελέτης τῆς φύσεως ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ φύσει. Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον, τὴν πραγματικὴν ἀνάγνωσιν τῇ διδάσκει κατὰ τὸ 15^{ον} μόνον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἄλλ' ἔσον ἄπρακτοι καὶ ἂν θεωρῶνται αἱ παιδαγωγικαὶ ἀρχαὶ τοῦ 'Ρουσσώ, βέβαιον εἶναι, ὅτι, μετὰ τῶν μεγάλων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς του, σπουδαίως συνετέλεσεν εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνέκτεινε τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ δικαίωματα καὶ μετ' αὐτῶν τὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἐλευθέρως ἀγωγῆς.

Καὶ ὁ 'Ρουσσὼ λοιπὸν δυσαρέστως ἔδλεπε τὰ λύκεια τῆς ἐποχῆς του, ἐν οἷς ἐζητεῖτο πάντοτε ἐν τῷ παιδί ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ τί εἶναι ὁ παῖς πρὶν ἢ κατασταθῇ ἄνθρωπος.

Τὸ μέγιστον ὅμως λάθος τοῦ 'Ρουσσώ, ὑπερ εὐτυχῶς ἐπηνώρθωσεν ὁ Φρόεδελ εἶναι ὅτι, ἐνῷ κατακρίνει τοὺς συγχρόνους του διὰ τὴν παντελῆ παραμέλησιν τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, ἣν ὀρθῶς λέγει, ὅτι παντελῶς ἡγνόουν, οὐδόλως καὶ οὐδαμῶς ὡς πρὸς τοῦτο ἀποτείνεται εἰς τὰς μητέρας!

Καὶ ὅμως αἱ μητέρες ἀσχέτως ὅλων τῶν φιλοσοφημάτων ὅλων τῶν ἐποχῶν, διὰ τῆς στοργῆς αὐτῶν μαντεύουσιν ὀρθότατα πάντα τὰ ἐλαττήρια τῆς φύσεως τοῦ παιδός. Ἐν πληρεστάτῃ δ' ἀγνοίᾳ τῶν Πλατωνικῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ Φροεδελιανοῦ συστήματος, δρῶσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συμφωνότατα πρὸς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῶν τέκνων των, ἀσκοῦσαι αὐτὰ βαθμυδόν, ἔσον ἀρμόζει εἰς τὰς ὀλίγον κατ' ὀλίγον μόνον ἐξεγειρομένης δυνάμεις αὐτῶν.

Ἡ πρώτη γυμναστική τοῦ βρέφους τελεῖται, πολλάκις ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μητρὸς, οὐχ ἡττον ὅμως ὑπ' αὐτῆς τῆς ἰδίας, ἐνῷ παίζῃ μετὰ τοῦ τέκνου της.

Εἶναι ἀνάγκη ν' ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα τὰς γλυκυτάτας ἐκεῖνας σκηνάς,

αἵτινες τὸσάκις ἐνέπνευσαν τοὺς μεγίστους καλλιτέχνας, καθ' ὅς τὸ παιδίον θέλγει διὰ τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἡ δὲ μήτηρ, διὰ τοῦ ἡθικοῦ αὐτῆς κάλλους, τοῦ πηγάζοντος ἐκ τῆς ἱερότητος αὐτῆς, ἐν τῇ συναισθήσει τῆς ὁποίας τείνει ν' ἀναγάγῃ τὸ τέκνον τῆς πρὸς ἀνώτερον τέρμα, καίτοι καταναλισκομένη εἰς τὴν ὥς αἰὼν τε πληρεστέραν περιθάλψιν τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ υπάρξεως; Καὶ ποία μήτηρ (ἀλλὰ πράγματι τοιαύτη) δὲν ἐκτείνει τοὺς μικροὺς πόδας, καὶ τὰς μικρὰς χεῖρας τοῦ βρέφους τῆς, ἰδίως μετὰ τὸν ὕπνον, ὀνομάζουσα πάντα τὰ μέλη ταῦτα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, μετὰ ὑποκοριστικῆς καταλήξεως, μετὰ μειδιάματος καὶ φωνῆς γλυκυτάτης, πολλάκις δὲ καὶ αὐτοσχεδίου ᾄσματος, συνδυάζουσα οὕτω, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς, ἔλους τοὺς ἔρους τῶν ἀρίστων παιδαγωγικῶν συστημάτων, τὴν σωματικὴν δηλ. ἀσκήσιν μετὰ τῆς ἡθικῆς ἐπενεργείας τῆς τε στοργῆς καὶ τῆς μουσικῆς, ὅσον καὶ τῶν πρωτίστων στοιχείων τῆς πραγματογνωσίας; Διότι ἀσκοῦσα τὰ μέλη τοῦ μικροῦ τοῦ σώματος, ἐνῶ ὀνομάζει αὐτά, ἀφυπνίζει τὸ πρῶτον τὴν συναισθήσιν τῆς υπάρξεώς του καὶ τὴν πρὸς διάκρισιν καὶ γνωριμίαν τῶν μελῶν τοῦ σώματός του παρατηρητικὴν δύναμιν.

Τὴν αὐτὴν ἀσκήσιν ἐξακολουθεῖ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ λουτροῦ ἢ τῆς πλύσεώς του καὶ τῆς ἐνδυμασίας του, προβαίνουσα εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντικειμένων. Πόσα χαριέστατα διηγημάτια συνθέτουν εὐφυεῖς μητέρες κατὰ τὸ λούσιμον καὶ τὴν ἐνδυμασίαν ἢ καὶ τὴν ὥραν τῶν γευμάτων τῶν τέκνων των! Καὶ πόσαι ἀφορμαὶ παρέχονται αὐταῖς ἐκ πάντων τῶν ἐντὸς τοῦ ὧματιοῦ καὶ τοῦ οἴκου, ὅπως μεταδώσῃ βαθυμυθὸν εἰς τὸ τέκνον των τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων! Τὰ ξύλινα ἀντικείμενα εἶναι σκληρὰ καὶ βαρέα, τὰ μάλλινα μαλακὰ καὶ ἐλαφρά. Τὰ παρὰ τὴν ἐστίαν θερμά, τὰ παρὰ τὰ παράθυρα ψυχρά. Τὰ στερεὰ σώματα πίπτουσι, τὰ ρευστὰ ρέουσι, κτλ. Πόσαι ἀφορμαὶ γλυκυτάτων συνομιλιῶν καὶ διηγημάτων παρέχονται αὐταῖς (τὰ παιδία ἀγαπῶσι πρὸ πάντων τὰς διηγῆσεις, ἐν αἷς κύρια πρόσωπα πρέπει νὰ εἶνε πάντοτε αὐτὰ τα ἴδια), ὥς ἡ λελογισμένη στοργὴ παρορμᾷ νὰ ποικίλλωσι καθ' ἑκάστην σχεδὸν θαυμασίως!

Πολλὰς σελίδας ἡδύνατό τις νὰ πληρώσῃ, ὅπως ἀποδείξῃ πῶς ἡ μήτηρ διὰ τῆς εὐστόχου περιθάλψεως τοῦ τέκνου αὐτῆς ἐξεγείρει καὶ ἀσχεῖ ἕλας τὰς φυσικὰς αὐτοῦ τάσεις, τὴν τῆς κινήσεως, τὴν τοῦ παιγνίου, τὴν τῆς ἐρεῦνης τῶν περὶ αὐτό, καὶ τέλος τὴν τοῦ εἰδέναι*. Διὰ τούτων ρυθμίζουν, ὥς ἀληθὲς ὄργανον τῆς θείας Προνοίας, τὰς πρώτας σχέσεις τοῦ Παιδὸς-ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔξω κόσμον, καθ' ὅς ἡ μήτηρ ἀποτελεῖ τὸ μεσάζον μεταξὺ τοῦ τέκνου τῆς καὶ τῆς φύσεως. Ἄρρηκτος καὶ ἐγκάρδιος καθίσταται διὰ τοῦ μέσου τούτου καὶ ὁ μεταξὺ τέκνου καὶ μητρὸς ἡθικὸς δεσμός. Ὅταν δὲ καὶ ὁ πατήρ συμμετέχῃ τῶν ὑπὲρ τῆς τελειοποιήσεως τῶν τέκνων ἐνεργειῶν τῆς μητρὸς,

* Ἡθερὸν γὰρ καταστάσεων ἀνθρώπων». Τάσεις πρὸς γνῶσιν σελ. 124.
* Ἡθερὸν γὰρ καταστάσεων ἀνθρώπων». Τάσεις πρὸς γνῶσιν σελ. 124.

τότε ἐπέρχεται πλήρης ἡ ἁρμονία εἰς τὰς οἰκογενειακὰς τάσεις καὶ σχέσεις καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καθίστανται οἱ γονεῖς τὸ μεσάζον μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πολλὰ μὲν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἄριστα ἐκτελοῦσι πλεῖστοι μητέρες κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν τῶν μικρῶν τῶν. Ἄλλ' ἀντὶ νὰ προβαίνωσιν οὕτω, παίζουσαι καὶ πέραν ταύτης, φοβοῦμεναι, φαίνεται, μήπως δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ἀξιοσημείων πνευματικὰς ἀνάγκας τῶν νηπίων τῶν, ἢ καὶ μήπως παραλείπωσι τι τῶν δυναμένων νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν πρόοδον τῶν φιλιτάτων αὐτῶν, προστρέχουσιν εἰς τὰ ἐκτὸς ἑαυτῶν τεχνητὰ μέσα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τελεσφορώτερον θεωροῦσι τὴν διδασκαλίαν τῶν γραμμάτων.

Τότε ὅμως οὐδ' ἡ μήτηρ εὐρίσκεται εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς κατάστασιν καὶ καθίσταται μέτριος διδάσκαλος· ὁ δὲ παῖς, δυσανασχετῶν διὰ τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῇ ξένα στοιχεῖα, ἐπαναστατεῖ καί, ἢ βαρύνεται τάχιστα τὰ ἀπάχοντα πρὸς τὰς διαθέσεις τοῦ ἀφηρημένα καὶ ἐπομένως ἀκατάληπτα αὐτῇ σύμβολα ταῦτα, ἢ καὶ ὅλως τὰ ἀποκρούει, πρὸς μεγίστην ἀπελπισίαν τῆς μητρός, ἥτις, συνήθως, ἀποδίδει εἰς φυσικὴν δυσμάθειαν ἢ καὶ ἔλλειψιν εὐφυΐας ὅ,τι εἶναι ἀπλούστατον λάθος τῆς ἰδίας, ζητούσης νὰ παραδιάσῃ τὴν φύσιν διὰ τῆς προώρου αὐτῆς διδασκαλίας.

Ὁ Φρόebel, ὃν ὁ φιλόσοφος Φίχτε δικαίως ἀποκαλεῖ ψυχολόγον τῆς παιδικῆς ἡλικίας, προσεπάθησε νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἄτοπα ταῦτα, ὑποδείξας εἰς τὰς μητέρας πῶς, καίτοι μένουσιν ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν δράσει, δύνανται νὰ συστηματοποιήσωσιν αὐτὴν μάλιστα ἐπ' ἀγαθῇ τῆς περαιτέρω τελειοποιήσεως τῶν τέκνων τῶν. Ἄλλ' ἡ ἔξοχος ἐπιτυχία τῶν προσπαθειῶν τοῦ ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὸ ὅτι αὐτὸς ἐξετέλεσε πρῶτος, ὡς ἄλλη μήτηρ, πάντα ὅσα ὑπεδείκνυνεν αὐταῖς, καθοδηγήσας, αὐτὰς ὅλως ἐμπράκτως.

Ἀνύψωσε τὸ ἐνστικτον τῶν μητέρων εἰς λελογισμένην δρᾶσιν καὶ τὴν ἐμπειρικὴν αὐτῶν γνῶσιν εἰς ἐπιστήμην, καταρτίσας οὕτω, πρῶτος αὐτὸς, τὴν ἐπιστήμην τῶν μητέρων. Ἀνεῦρε τὸ μυστήριον τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως ὅλων τῶν τε σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ παιδὸς καὶ προσήρμοσεν εἰς ταύτην ἀναλόγους τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις καὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν ὅλων τῶν ἡλικιῶν. Οὕτω παρέσχεν εἰς τὰς μητέρας τὸ μέσον τοῦ νὰ συνεχίσωσι πολὺ μετὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων τῶν.

Διὰ τοῦ ὄντως πρωτοφανοῦς ἔργου τοῦ «Συνδιαλέξεις καὶ ἄσματα τῆς μητρός» καθοδηγεῖ τὰς μητέρας εἰς τὴν πρώτην ταύτην πορείαν τῆς πνευματικῆς ἀγωγῆς τῶν βρεφῶν καὶ τῶν νηπίων, συνδέων πάντοτε στενῶτατα ταύτην πρὸς τὴν σωματικὴν αὐτῶν ἀσκήσιν, ὅπερ μόνον διὰ τοῦ παιγνίου κατορθοῦται.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ὁ Φρόebel συνήγαγε τὰ πλεῖστα τῶν κατὰ καιροὺς ὑπαρξάντων παιγνίων, μὲ τὴν σπουδαιοτάτην ὅμως διαφοράν, ὅτι μετεχειρίσθη ταῦτα σκοπῶν πρὸς ὠρισμένους σκοποὺς. Τὴν σφαῖραν καὶ τὰς οἰκοδομικὰς ὕλας μετεχειρίζοντο καὶ οἱ ἄρχαιο Ἕλληνες καὶ πλεῖστοι ἄλλοι λαοὶ

ὥς παίγνια τῶν τέκνων τῶν ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως δὲ τοῦ χάρτου, ἴσως, χρονολογῶνται τὰ δι' αὐτοῦ πρὸς τέρψιν τῶν παιδῶν ἀναδιπλούμενα σχήματα (πετεινοί, πλοῖα κτλ.). Ἄλλ' ὁ Φρόεβελ ἦνωσε τὴν τέρψιν πρὸς τὴν ὠφέλειαν καὶ ὑπέβαλε τὸ ἄσκοπον παίγνιον εἰς τοὺς νόμους τῶν παιδαγωγικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν.

Πρὸ πάντων δέ, παρακολουθῶν καὶ κατὰ τοῦτο τὴν φύσιν, μετεχειρίσθη τὸν ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ παιγνίου πηγάζοντα ὀργανισμὸν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ παιδός, τὴν δι' αὐτοῦ πληρεστάτην ἐξέγερσιν τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὅπως πρῶταίτατα ἀφυπνίσῃ τὴν αὐτενεργὸν αὐτοῦ δράσιν, ὥς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν τε σωματικῶν τοῦ ὀργάνων καὶ τῶν ψυχικῶν αὐτοῦ λειτουργιῶν. Ἐβεβαίωσε δέ, διὰ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ πείρας, ὅτι μόνον οὕτω κατορθοῦται ἡ ἀσφαλὴς ἐξέγερσις τῆς ψυχολογικῆς συνειδήσεως, ἥτις βαθμηδὸν διὰ τῆς συναισθήσεως καὶ γνώσεως τῶν ἀτομικῶν προσόντων καὶ δυνάμεων καὶ τῆς ἑναρμονίου καὶ αὐτοθύμου χρήσεως τούτων, πρόκειται ν' ἀγάγῃ τὸν παῖδα εἰς τὴν πρῶτον ἀφυπνίσιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως, δι' ἣς καὶ μόνης καταρτίζεται καὶ τελειοποιεῖται ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ.

Τὰ παίγνια ταῦτα ἐνεψύχωσεν ὁ Φρόεβελ καὶ προσήρμοσεν ἐξόχως εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, καθιστῶν αὐτὰ φαειρότερα καὶ ζωηρότερα διὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ ἄσματος καὶ τῆς ὀρχήσεως, ἐξ οὗ τὰ πλεῖστα τούτων κατεστάθησαν ἑυθυμικά.

Πόσον τοῦτο εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν τῶν μικρῶν δύναται νὰ βεβαιώσῃ πᾶς ὁ παρατηρῶν τι αὐθορμήτως πράττουσιν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς τῶν. Χορεύουσι, κροτοῦσιν ἐρρυθμῶς τὰ χεράκιά των καὶ συνοδεύουσι τὰς κινήσεις των ταύτας δι' αὐτοσχεδίου πολλάκις ἄσματος, μετ' ἐπίσης αὐτοσχεδίου ποιήματος ἐκφράζοντος τὴν αἰτίαν τῆς χαρᾶς των.

Ἀλλὰ πολλὰ παίγνια καὶ ἄσματα ἐκ τῶν κατὰ παράδοσιν διατηρουμένων, δὲν ἦσαν κατάλληλα πρὸς τὸν παιδαγωγικὸν σκοπὸν τοῦ Φρόεβελ, ὥς οὐδ' ἅπαντες οἱ ἐθνικοὶ χοροὶ καὶ τὰ δημῶδη ἄσματα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι διὰ τὰ παιδιά. Οὕτω π.χ. οἱ εἰς τὰ «Ρυθμικὰ Παίγνια» προσληφθέντες ἐθνικοὶ μας χοροί, δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσιν, ὥς κοινῶς παρὰ τῇ λαφ' χορεύονται, οὔτε τὰ συνοδεύοντα αὐτοὺς ἄσματα, ὥς εἶχον. Ἐδέγησε νὰ ποικιλιθῶσι, νὰ τροποποιηθῶσι, νὰ συστηματοποιηθῶσιν, ἰδίως πρὸς παράστασιν ἀφελοῦς τινος δράσεως, ὅπως προσλάβωσι τὸν χαρακτήρα τῶν λοιπῶν ρυθμικῶν παιγνίων, ὧν οὐσιώδης σκοπὸς εἶναι ἡ μετὰ σωματικῆς καὶ ἠθικῆς ὠφελείας συνδεδεμένη τέρψις· τηρουμένου πάντοτε τοῦ ρυθμοῦ, τοῦ βηματισμοῦ καὶ τῆς μελωδίας αὐτῶν, ὅπως μὴ ἀποβάλλωσι τὴν διακρίνουσαν ἑκαστον αὐτῶν ἰδιορρυθμίαν.

Καὶ περὶ τῆς ἐκ τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως ἐπιγινομένης ὠφελείας ἡ βλάβης ὁ Πλάτων λέγει πολλὰ καὶ ἄριστα πάλιν, θεωρῶν, ὅτι ἔχουσι διττὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον· ὧν ἐντόνως ἀποκρούει τὴν ἐπιβλαβήν, παραδεχόμεναι μόνον τὴν ἀγαθοποίησιν. Οὕτως ἐπέτρεψε τὴν χορὴν ἐκείνων μόνον τῶν ἐκπαιδευτικῶν Πολιτικῶν

ἁρμονικῶν, αἵτινες, διεγείρουσαι ἀνδρείαν μὲν ἐν πολέμοις, μετρίότητα δὲ καὶ καρτερίαν ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ δυστυχίαις, πειθὼ δ' ἐν ταῖς νοουθεσίαις, εὐσέδειαν ἐν ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς, καλοῦνται ὑπὸ τοῦ μετὰ τοῦ Σωκράτους διαλεγομένου Ἀδεϊμάντου δωριστὶ καὶ φρυγιστὶ ἁρμονίαι. (Πολιτ. γ' 398 Ε' μέχρι 399 β' καὶ Πολιτ. γ' 401 Δ').

Ὁ Φρόεβελ καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐφάνη ἀντάξιος τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ, ἐξαγνίσας τὰ ρυθμικά του παίγνια ἐκ τῶν ἐπιβλαβῶν στοιχείων καὶ καταστήσας αὐτὰ ἄριστα ὑποδείγματα διὰ τοὺς θέλοντας νὰ προσθέσωσιν, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλα παρόμοια νεώτερα.

Ὁ παῖς εἶναι παῖς καὶ πρέπει νὰ μένῃ παῖς ἐφ' ὅσον ἡ φύσις ὥρισε τοῦτο. Ὅπως εἶναι ἐσφαλμένον νὰ βιάζωμεν τὸ βρέφος νὰ περιπατήσῃ προῶρως καὶ τιμωρούμεθα πράττοντες τοῦτο διὰ τῆς κυρτώσεως τῶν κνημῶν του, ἐν ᾧ ἂν ἀφήσωμεν αὐτὸ ἐξηπλωμένον κάτω ἐπὶ τάπητος νὰ παίξῃ μὲ τὰς ποικιλοχρόους σφαῖρας τοῦ α' δώρου ἢ καὶ ἄλλων ἀβλαβῶν παιγνίων ἐξ ἐλαστικοῦ κόμμιως, δὲν θέλομεν βραδύνει νὰ ἴδωμεν αὐτό, ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι, ἀνακαθήμενον πρῶτον καὶ ἀνεγειρόμενον βραδύτερον, στηριζόμενον εἰς τὰ ἐπὶ τούτῳ πέριξ τεθειμένα καθίσματα καὶ βαδίζον οὕτως ἀσφαλῶς καὶ ἀφόδως, ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν δυνάμεων του συναυξανομένης πρὸς ταύτας πεποιθήσεώς του. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ἰδία φύσις τοῦ παιδὸς θέλει μᾶς καταδείξει βαθμηδὸν πότε οὗτος προβαίνει ἐξ ἐνὸς βαθμοῦ ἀναπτύξεως εἰς ἄλλον καὶ πῶς, κατ' ἀκολουθίαν, πρέπει νὰ τροποποιῶμεν τὰ παίγνια καὶ τὰς ἀσχολίας αὐτοῦ, συμφώνως τῷ βαθμῷ τούτῳ τῆς ἀναπτύξεώς του.

Ἀναντιρρήτως λοιπὸν ὁ παῖς, κατὰ πάντας τοὺς βαθμοὺς τούτους καὶ μέχρις ὥς ἐπὶ τῶν, πρέπει νὰ ἐνασχολῇται μὲ παίγνια μόνον καὶ ἐλαφρὰς ἐργασίας, οὐχὶ δὲ μὲ μαθήματα. Ἀπὸ ἐπὶ τῶν καὶ πέραν τὰ παίγνια καθίστανται σπουδαιότερα, αἱ ἐργασίαι βαθμηδὸν δυσκολώτεραι, τὰ δὲ προστιθέμενα διδακτικώτερα στοιχεῖα τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς πρέπει νὰ περιβάλλωνται ἐπίσης χαρκτηῖρα παιδιᾶς καὶ τερπνῆς ἐνασχολήσεως. Τοῦτο μᾶς ὑποδεικνύει ἡ φύσις, τοῦτο μᾶς λέγουσιν ὁ Πλάτων καὶ οἱ λοιποί, τοῦτο ἐμπράκτως μᾶς κατέδειξεν ὁ Φρόεβελ.

Κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς ἡ Σωκρατικὴ λεγομένη μέθοδος, δηλ. ἡ διαλεκτικὴ, καθ' ἣν, ἀντὶ τυπικῆς ἀποστηθίσεως τῶν διδασκομένων, ὁ παῖς ὁδηγεῖται διὰ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ διδασκάλου νὰ εὕρισκῃ αὐτοθύμως τὰς ζητούμενας ἀληθείας, ἐφηρμοσμένη εὐστόχως εἰς πάντα τὰ μαθήματα, καθιστᾷ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἐπαγωγὸν καὶ τελεσφορωτέραν πάσης ἄλλης μεθόδου. Τὰ δὲ παίγνια τῆς νηπιακῆς ἡλικίας μεταβάλλονται διὰ τὴν μετέπειτα ἡλικίαν εἰς κυρίως γυμναστικὰς καὶ ρυθμικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς τὴν κυρίως ὄρχησιν, ὡς καλλιτεχνίαν ἤδη καλλιεργουμένην. Οὕτω καὶ αἱ ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ ἀρξάμεναι φροδελιαναὶ χάρτιναι, διὰ τὸ εὐκολώτερον, ἐργασίαι καταλήγουσι κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν εἰς τὴν καλλιέργειαν πάντων τῶν εἰδῶν τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ἐν τούτοις ἡ μανία τῆς πρωΐμου διδασκαλίας, οὐ μόνον τὰς μητέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων παρορμᾷ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς πρὸς τὰ παῖδια συνδιαλέξεις των νὰ περιβάλλωσι μὲ ὕψος διδασκαλίας! Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἐπιπολαίως μόνον ἀντιληφθεῖσιν τὸ σύστημά μας καὶ αἱ ὀνόματι μόνον φροεβελιαναὶ παιδαγωγοὶ καὶ αὐτὰ τὰ φροεβελιανὰ παίγνια κατῴρθωσαν νὰ μεταχειρισθῶσιν ὡς μέσα τυπικῆς διδασκαλίας.

Ἀλλὰ τότε χάνουσι τὸν ὑψηλὸν αὐτῶν προορισμόν, τὴν θαυμασίαν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ καθίστανται διάφορα μόνον μέσα συνήθους μηχανισμοῦ καὶ ἐξίσου ἐπιβλαβοῦς τυπικότητος. Ἄφετε τὰ μικρὰ νὰ παίζωσιν ἐλευθέρως καὶ αὐτοθύμως, διεγείρουσαι μόνον διὰ τῶν ἐρωτήσεών σας τὴν παρατηρητικὴν αὐτῶν δύναμιν, ταχύτερα δὲ τότε καὶ τελειότερα θέλετε ἴδῃ τ' ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης δράσεώς σας. Ὅδηγεῖτε αὐτὰ εἰς τὸ παίγνιον, ἢ μᾶλλον μετὰ χαρᾶς καὶ ἀγάπης παίζετε μετ' αὐτῶν, οὕτω δὲ θέλετε ἀσφαλῶς ἀκολουθεῖ τὴν ἀρίστην τῶν μεθόδων.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀγγλὸς παιδαγωγὸς Ἑρβέρτος Σπένσερ λέγει, ὅτι τὸ μηχανικὸν παίγνιον κουράζει τὰ παῖδια ὅσον καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐργασία. Εἶναι δὲ πολὺ λανθασμένη ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα, ὅτι ἡ παρατεταμένη σωματικὴ ἀσκήσις ὠφελεῖ καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν εὐχαριστῇ. «Τὸ πρὸς τὸ παίγνιον ἐνδιαφέρον καὶ ἡ ἐκ τούτου χαρὰ εἶναι ἄφευκται ὅροι διὰ τὴν ἐκ τοῦ παιγνίου σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν, εἶναι δέ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ πνευματικὴ ἄρτυσις τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων, ἄνευ τῆς ὁποίας αὐταὶ μένουσιν ἀτελεῖς.»

Οὕτω, χάριν παραδείγματος καὶ αἱ νηπιαγωγοὶ τῆς νῦν παλαιᾶς καλουμένης μεθόδου, αἱ ἐπιτυχῶς στρεβλώσασαι καὶ φοδερὰν καταστήσασαι τὴν νηπιαγωγικὴν μέθοδον τῆς Γαλλίδος Pape-Carpentier, ὅλως ἀνωφελῶς ἐξετέλουν γυμναστικὰς δὴθεν ἀσκήσεις, ὥς ἐρρυθμίζον διὰ τοῦ ὀχληροῦ κτύπου τοῦ κροτάλου ἢ τοῦ μονοτόνου ἤχου τῆς συρίκτρας. Δυστυχῶς ὑπάρχουσι μέχρι τῆς σήμερον παρ' ἡμῖν, καὶ ἰδίως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς τε ἐλευθέρως καὶ τῆς δούλης Ἑλλάδος, νηπιαγωγεῖα, ἐν οἷς ἀρίστον θεωρεῖται τὸ ὅτι ἡ νηπιαγωγὸς κατορθώνει, ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν μικρῶν ἐκείνων νευροσπᾶστων νὰ ρυθμίζωνται διὰ προσταγμάτων. «Ἐγερθῆτε, ἐν, ὄρθια, στρέψατε τὴν κεφαλὴν δεξιὰ, ἀριστερά, ἄνω, κάτω. Τὰς χεῖρας ὀπισθεν, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῶν ὤμων, καταβιβάσατε τὰς χεῖρας, καθίστατε.» Καὶ καθ' ἑκάστην τὰ αὐτά, μὲ τὴν αὐτὴν σειράν· μετ' ὃ διὰ προστάγματος πάλιν ἀσχοῦνται εἰς τὴν σιωπὴν, κρατοῦντα τὸν δάκτυλον ἐπὶ τοῦ στόματος, ἐν ὧσιν ἡ διδάσκαλος ἐξακολουθεῖ νὰ συρίζῃ ἢ νὰ κρούῃ τὸ ἀφόρητον κρόταλον.

Κατὰ τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τοῦ φροεβελιανοῦ συστήματος τὸ παίγνιον εἶναι ὁ νόμος τοῦ σχολείου. Δι' αὐτοῦ τηροῦνται ἡ πειθαρχία, ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἐνέργειᾳ, ἡ ποικιλία ἐν τῇ ἐμφανίσει τῶν ἱκανοτήτων, ὡς καὶ ἡ ἀτομικότης ἐν τῇ αὐτοθύμῳ δράσει ἐκάστου παιδός. Ἡ μήτηρ ἢ ἡ νηπιαγωγὸς ὀφείλουσι νὰ τηρῶσι τοὺς ὅρους τούτους, καθ' οὓς μόνους ὁ παῖς συμμετέχει τοῦ παιγνίου ἐν γνώσει

τῶν μερῶν καὶ τοῦ συνόλου αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ μήτηρ ἢ ἡ διδάσκαλος ἀποτελοῦσι διὰ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄσματος διήγημα, καθ' ὃ ἀναπτύσσουσιν εὐκρινῶς ὅσα νομίζουσιν, ὅτι χρήζουσιν ἀναπτύξεως· εἶτα δὲ προσπαθοῦσι μετὰ τῆς διηγέσεως νὰ ἐγχαράξωσι καὶ τὰς λέξεις τοῦ ἄσματος εἰς τὴν μνήμην τῶν μικρῶν. Ἀφοῦ δὲ καλῶς ἐντυπώσωσι ταύτας, προσθέτουσι τὴν μελωδίαν· μετ' ὃ μόνον ἀναπτύσσουσι τὰ περὶ τῶν διαφορῶν κινήσεων καὶ σχημάτων, πρὶν ἔτι ἐφαρμόσωσιν αὐτάς.

Οὕτω διὰ τῆς παρατηρητικῆς δυνάμεως, διὰ τοῦ ἀτομικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν νέων σχημάτων μετ' ἄλλων προγενεστέρων γνωστῶν αὐτοῖς, διεγείρεται καὶ ἡ δημιουργικὴ δύναμις, δι' ἧς τὰ παιδιά εὐχερέστατα προβαίνουν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ποικιλωτάτων νέων συνθέσεων, εἰς ἃς μετὰ θαυμαστῆς εὐκολίας προσθέτουσιν, αὐτὰ μόνα, ἀκόπως φυλάσσοντα τὸν νόμον τῶν ἀντιθέσεων, τὰς διαφορωτάτας μεταλλαγάς.

Ἀφ' οὗ δὲ ἔλα τὰ παιδιά ἐννοήσουν καλῶς τὰ σχήματα καὶ τὰς κινήσεις, ἃς ἕκαστον εἰς τὸ μέρος του πρόκειται νὰ ἐκτελέσῃ, ἔχουσι δὲ ζωηράν ἐνώπιόν των τὴν εἰκόνα (διότι τὴν ἐσχημάτισαν πολλάκις) τοῦ γενικοῦ ἐν συνόλῳ σχήματος, εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ συντελέσωσι, τότε μόνον ἡ μήτηρ ἢ ἡ νηπιαγωγὸς προβαίνουν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ παιγνίου, ἐνοῦσαι τὸ ἄσμα μετὰ τῶν σωματικῶν κινήσεων καὶ σχημάτων.

Ἀπερίγραπτος εἶναι ὁ ἐνθουσιασμός τῶν οὕτως αὐτοθύμως δρώντων παιδίων, ὅταν βλέπωσι βαθμὴδὸν τὰς προσπάθειάς των ἐστεμμένας δι' ἐπιτυχίας! Ἐντάυθα μάλιστα αἱ ἀληθεῖς παιδαγωγοὶ ἔχουσιν εὐρὸν τὸ στάδιον τῶν παρατηρήσεων καὶ σπουδῶν των ἐπὶ τῶν πλουσίως ἀποκαλυπτομένων χαρακτήρων καὶ προσόντων ἢ ἀτελειῶν τῶν περὶ αὐτάς παιδίων!

Ἐὰν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐλησημόνησαν ἢ δὲν ἐννόησαν σχῆμά τι ἢ κινήσεις τινάς, τὰ μεγαλείτερα ἢ νοημονέστερα τὸ παρατηροῦσιν ἀμέσως καὶ σπεύδουσι πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. Ἡ ὁδηγοῦσα τὸ παίγνιον παρατηρεῖ, ὅτι ὁ κύκλος π.χ. εἶναι ἀτελής, ἢ γραμμὴ οὐχὶ εὐθεῖα, αἱ κινήσεις οὐχὶ ἀρκετὰ ζωηραί, ἢ ὁ ρυθμὸς ἐλλιπής· τὸ ἄσμα ὑψηλόν, χαμηλόν, παράφωνον, οὐχὶ ἐν τῇ πρέποντι χρόνῳ, αἱ λέξεις ἀτελῶς προφερόμεναι κτλ. Ὅδηγεῖ δὲ τὰ παιδιά νὰ διορθώωνσι μόνα τὰς ἐλλείψεις ταύτας.

Οὕτως ὀξύνεται τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προσοχὴ αὐτῶν, αἱ δὲ καλλιτεχνικαὶ τάσεις ἀσχοῦνται πρῶτῳ εἰς ἀναζήτησιν καὶ κατανόησιν τῆς ἁρμονίας, ἣν εὐτυχῶς οὕτω συνηθίζουσι ν' ἀναζητῶσι βραδύτερον καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, ἀνυψούμενα καὶ μέχρι τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐν τῇ σύμπαντι ἀνωτάτης ἁρμονίας.

Ὅθεν ἡ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ παιδὸς σπουδαιότατη ἐκ τῶν ρυθμικῶν παιγνίων ἐπιγινόμενη ἡθικὴ ὠφέλεια, ταυτίζεται μετ' αὐτοῦ πάλιν τοῦ νόμου τοῦ παιγνίου. Τὸ παιδίον ζωηρῶς συναισθάνεται, ὅτι ἐλευθέρως μὲν δρᾷ ὡς ἄτομον, ἀλλ' ὅτι ἀποτελεῖ μετὰ τῶν λοιπῶν παιδίων ἐν ὅλῳ,

ὑπερ διαταράσσει καὶ διασπᾶ, ἐὰν δὲν τηρήσῃ τοὺς ὅρους τῆς πειθαρχίας, δηλ. τῆς τάξεως, τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀκριβείας, κτλ.

Βαδίζει π.χ. ἐλευθέρως, ἀλλὰ πρέπει νὰ βαδίζῃ μὲ τὸν ρυθμὸν τοῦ ᾄσματος, τακτικῶς, ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν συμπαικτόρων τοῦ ἐκτελούμενα. Οὕτω διδάσκεται νὰ ὑπέικῃ εἰς τὸν νόμον τοῦ παιγνίου!

Εὐεργετικόν, θεῖον μέσον τοῦ νὰ προετοιμάσωμεν πρωΐαιτάτα καὶ διὰ τῶν ἐπαγωγῶν τούτων παιγνίων τὸν παῖδα νὰ ὑπέικῃ σὺν τῷ χρόνῳ μὲ τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ προθυμίαν εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον!

Οὕτως ὁ παῖς, ἐκ τῆς ἀνυποτάκτου αὐθαιρεσίας, ἀναβιδάζεται διὰ τῆς λελογισμένης καὶ ἐναρμονίου δράσεως εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πεπολιτισμένου ἠθικοῦ ἀνθρώπου!

Τὸ ὕψιστον τοῦτο τέρμα, ἃ ἐκ τούτου πηγάζουσα σταθερὰ εὐτυχία τῶν τέκνων ἡμῶν, δὲν ἀξίζει τόσον, ὥστε μὲ πᾶσαν θυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν ν' ἀφοσιωθῶμεν εἰς τὴν ἀληθὴ αὐτῶν ἀγωγὴν καὶ διάπλασιν; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν κατορθοῦται εἰμὴ διὰ τῆς ἐλοφύχου πραγματώσεως τοῦ ἀπάσας τὰς ἐννοίας ταύτας ἐμπεριέχοντος ῥήτου τοῦ Φρόεβελ:

Ζήσωμεν ὑπὲρ τῶν τέκνων ἡμῶν.

ΑΙΚ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Τὰ ἀγγελάκια τοῦ Ραφαήλου.

ΡΥΘΜΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΡΧΙΚΑ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑ

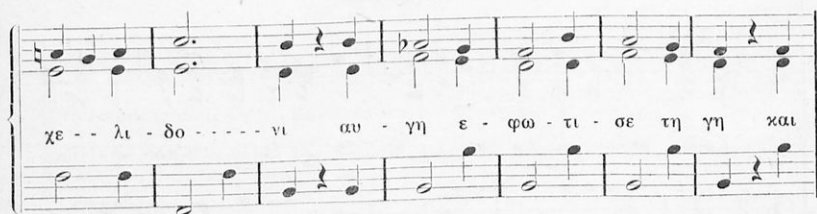
Τὰ παιδιά, ὅταν τραγουδοῦν τὰ πρωῒνα τραγούδια (ἓνα ἢ δύο τὴν φορὰν), στέκονται ἤσυχά καὶ προσεκτικὰ μὲ σταυρωμένα τὰ χεράκια, ὀρθὰ κοντὰ εἰς τὰ τραπέζια τῶν ἢ σὲ ἡμικύκλιον.

Ἀρ. 1.

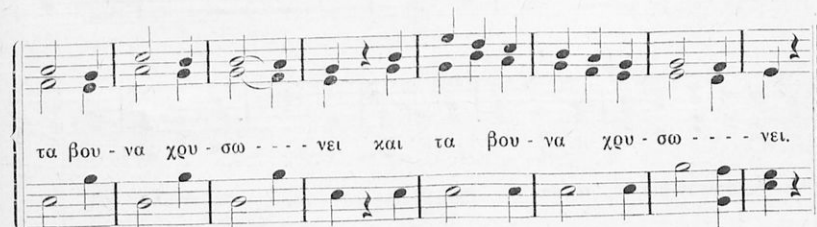
Ἡ Αὐγή.

Περ - νῆ της νυ - χτας ἡ - - σι - γῇ λα - λει το

χε - - λι - δο - - - - νι αὐ - γῇ ε - φω - τι - σε τη γῇ καὶ

τα βου - να χρου - σω - - - νει καὶ τα βου - να χρου - σω - - - νει.

Ἐξύπνησε καὶ τὸ παιδί, παιγνίδια ἐτοιμάζει, -
Μὰ πρωτ' ἀρχίζει, τραγουδεῖ καὶ τὸν Θεὸν δοξάζει.

Ἀρ. 2.

Μόλις φωτίση.

Ὀλίγον ἀργά.

Μο - λισ φω - τι - σῃ οὐ - ρα - νος λα - λη - σουν τα που - λια
Μα - ζι μας παι - ζει η χα - ρα η νειο - τη μας γε - - λα

και ξε - φω - νη - σῃ ο πε - τει - νος αρ - χι - ζο - με δου - λεια.
τρι - γυ - ρω μ'αν - θηδρο - σε - ρα μας τρέ - φει η δου - λεια.

Κατὰ Θ. Πολυκράτην

Ἀρ. 3.

Καλημέρα.

Κα - λη με - ρα κα - λη με - ρα Σε Σε Θε - ε μου που α - γα - πω

Με τά τρα - γου - δια θε να σου πω πώς ολ' η γη σε ευ - λο - γει.

2

Καλημέρα, καλημέρα.
Τὸ πρῶτ' ἀπ' ὅλα μου τὰ φιλιά.
Σὲ σένα δίν' ἡ μικρὴ μου καρδιά.
Μάνα καλή, μάνα χρυσή.

3

Καλημέρα, καλημέρα.
Ἀνθρώποι, ὅλους σᾶς χαιρετῶ
Καὶ τὴν ἀγάπη σας μόνο ζητῶ
Παντοτεινὴ, παντοτεινὴ.

ᾠδ. 4.

Πρῶτ', πρῶτ'.

Πρῶ - ι πρῶ - ι ση - - κω - νο - μαι ε - δω α - με - σως φθα - νω και
με - σα στους συν - τρο - φους μου μι - α θε - σου - λα πια - νω και με - σα στους συν -
τρο - φους μου μι - α θε - σου - λα πια - - νω

ᾠδ. 5.

Τί καλὰ.

Τι κα - λα και τι ω - ραι - α ειν' ε - δω εις τη σχο -

λη μας πραγ-μα - τα μα - θαι-νει νε - α και προ - κο - βει το παι-
 δι μας σχ, μα - νου - λα μου κα - λη σ' α - γα - πω πο - λυ πο - λυ.

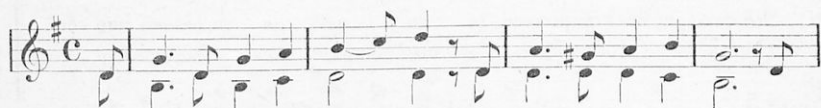
Ἀρ. 6.

Θὰ παίξω με.

Χα - ρας ηλ - θεν ω - ρα παι - δα - - κια κα - λα θὰ
 παι - - ξω - με τώ - - ρα παι - γνι - δια πολ - λα παι-γνι - - δια πολ - λα τρα-
 γου - δια και γε-λοια κτυ - πη - σε - τε τα χε - ρια, παι - δά - κια κα -
 λα, παι - δά - κια κα - λα.

Ἀρ. 7.

Ὁ ἥλιος.

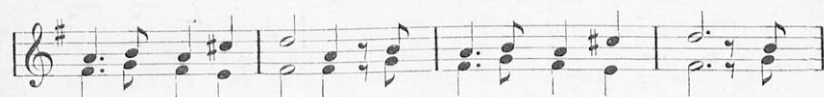
Πρω - ῖ ο η - λιος βγαι - νει απ' την α - να - το - λη, φο -

Το βρα - δυ ο - ταν στη δυ - σι θα φθα - ση θα στα - θη τα

ρει την κεν - τη - με - νη ό - λο - χρου - ση στο - λη ψη -

φω - τα του θα σβυ - ση και θ' ά - πο - κοι - μη - θη

λα ταου - ρα - νια σχι - ζει δεν τρε - χει κι ουτ' αρ - γει κι ε -

νω περ - να φω - τι - ζει τη θα - λασ - σα τη γη.

Κατὰ Μωραΐτην - Μπούκην

Ἀρ. 8.

Ἡ ἐπιστροφή.

Σε λι - γο θα τε - λειω - σῇ με - ρα ε - χε - τε γεια κα - λα παι - δια

Κα - λο θα ευ - ρω - με φα - γα - κι, Δουλειες θα κα - νω - με πολ - λες.

Στο σπιτι μας και στην μα - νου - λα πα - με με χα - ρω - πη χα - ρ - δια.
 Και στον ου - ρα - νι - ο πα - τε - ρα θα που - με το - - - σες προ - σεν - χες.

Ἐκεῖνος μᾶς χαρίζει ὅλα, μὲ τοὺς γονεῖς μας τοὺς καλοὺς
 Τ' ἀδελφία μας καὶ τὸ Σχολεῖο καὶ τόσοις ἄλλοις θησαυροὺς.

Εἰ. Α. διασκευή

Ἀρ 9.

Χαίρετε.

Ζωηρά

Χαι - ρε - τε κα - λα παι - δα - κια φευ - γω σας α - φί - νω Κι' αν - ρι - ο πα -
 Κι' αν βλ - θεια πο - κοι - μη - θω αγ - γε - λοι κι' αν ελ - θουν Θε να παι - ξου -

λιν ε - δω ω - ρες θε να μει νω, Τα παι - γνι - δια τα πολ - λα στο - νει - ρο μου
 νε κι' αυτοι τι χα - ρα θα ε - χουν! Αν - ρι - ο λοι - πον παι - δια θα ξα - να - βρε -

θ' α - χω ὁ - λη νυ - κια συν - τρώ - φια, δεν θ' α - μαι μο - να - χο.
 θου - με Και τρα - γου - δια χα - ρω - πα νέ - α θε να που - με.

Εἰ. Α.

Ἀρ. 10.

Κουράστηκα.

Ἀργά

Κου - ρα-στη-κα παι - δια και σας α - φι-νω γεια στο σπι-τι με προσ-
 Ε - νυ-στα-ξα παι - δια γυρ - το στην αγκα - λια θα κου-σω την μα-
 με - νουν και η για-για θα πη: κα - λως το το κα -
 νου - λα νά σι - γο-τρα-γου - δη να - να - για κα - με
 λο μας το παι - δι.
 συ χρυ - σο παι - δι.

Εἰς Α.

Ἀρ. 11.

Κάμε νανάκια.

Ὀλίγον ἄργα

Κα - με να - να - για γλυ - κο μου παι - δι και η μα -
 Αυ - ρι - ο πα - λι θ'αρ - χι - σης πρω - ῖ τα παι-γνι -

μου - λα σου σε τρα - γου - δει Κτυ-πουν στα στη-θ' η καρ-
δα - κια σου και τη βο - η. Κοι - μή - σου σάν το α -

διες μας μα - ζι. Να-νι να - να - κια μι - κρο μου παι - δι.
θω - ο που - λι. Να-νι με ε - να γλυ - χο μου φι - λι.

Κατά 'Ηλ. Τανταλίδην

2.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ ΤΗΣ ΣΦΑΙΡΑΣ

Τὰ τραγούδια ταῦτα δὲν πρέπει νὰ λέγωνται πάντοτε ὅλα κατὰ συνέχειαν, καθὼς οὔτε καὶ τὰ παιγνίδια τῆς σφαίρας δὲν πρέπει νὰ παίζωνται ὅλα κατὰ σειρὰν, ἀλλὰ ἓνα-ἓνα, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τῶν παιδιῶν καὶ ἀναλόγως μὲ ὅσα ἡ νηπιαγωγὸς τοὺς εἶπε διὰ τὴν σφαῖραν.

Ἀρ. 12.

Ἡ σφαι-ρα τω - ρα, προσ - κα - λει σαν πορ - το -

κα - λι στρο-γγυ - λη ω σφαι-ρα σφαι-ρα μου κα -

λη σε α - γα - πω πο - - λυ πο - - λυ.

Τὸ κάθε παιδί μὲ μίαν σφαῖραν εἰς τὸ χέρι τραγουδεῖ ἐνῶ τὴν παρατηρεῖ καὶ μὲ τὸ «σὲ ἀγαπῶ πολὺ» τὴν σφίγγει εἰς τὸ στηθάκι του.

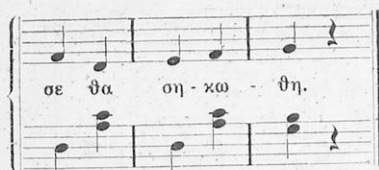
Ἀρ. 13

Προ - σε - ξα - τε παι - δα - κια α - νοι - ξτε τὰ χε - ρα - κια η
σφαιρα να την, φθα - νει και το παι - δι την πια - νει.

*Ἄλλοτε πάλιν ἡ νηπιαγωγὸς ἔχει τὰς σφαῖρας μέσα σὲ παναιράκι καὶ μὲ τὸ «ἀνοίξτε τὰ χεράκια» πηγαίνει ἀπὸ τὸ ἓνα παιδί εἰς τὸ ἄλλο καὶ τοποθετεῖ μέσα εἰς τὰς ἐνω-
μένas παλάμας τῶν ἀπὸ μίαν.

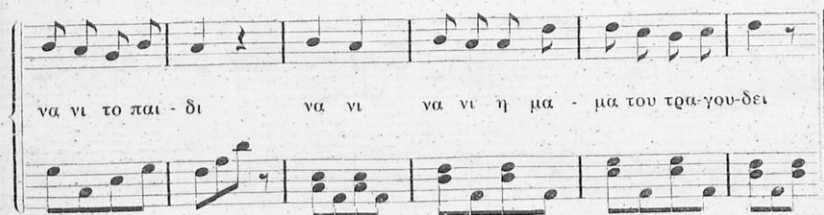
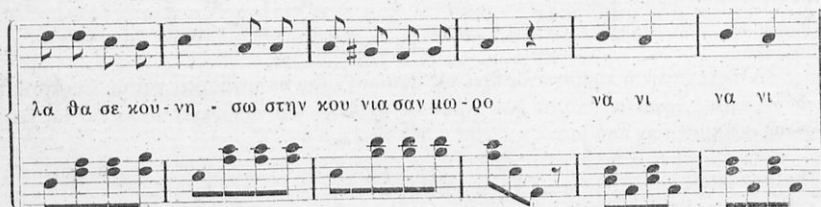
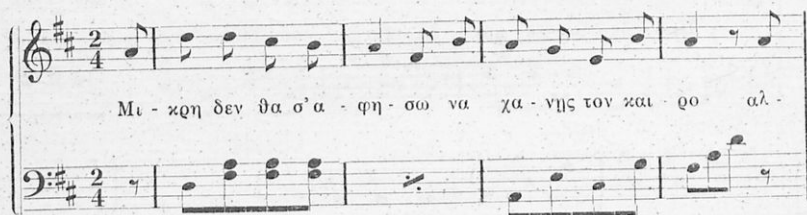
Ἀρ. 14

Κλει - στε κλει - στε το σπι - τα - κι πλα - για - σε να
κοι - μη - θη τωρ' α - νοιξ - τε το σπι - τα - κι ξυ - πνη -

Τώρα τὰ χεράκια παριστάνουν σπιτάκι. Μὲ τὸ «κλείστε τὸ σπιτάκι» τὰ παιδιά περικλείουν τὴν σφαῖραν μέσα στὰ δύο τῶν χέρια, μὲ τὸ «τώρα ἀνοίξτε» τὰ ἀνοίγουν καὶ κρατοῦν τὴν σφαῖραν ψηλά ἀπὸ τὸ χορδονάκι· ἐπαναλαμβάνεται δὲ αὐτὸ τὸ παιγνιδάκι ὅσο τὰ διασκεδάζει.

Ἀρ. 15.

Ἡ σφαῖρα (ἢ καὶ μία ἀληθινὴ κουκλίτσα) ἔγινε τώρα μωρό, ποὺ πλαγιάζει μέσα εἰς τὰς ἐνωμένας δύο παλάμας, ποὺ παριστάνουν τὴν κούνια. Μὲ τὸ «νάνι, νάνι» τὰ μικρὰ κουνοῦν ἐλαφρὰ τὰ χέρια δεξιὰ - ἀριστερὰ καὶ μιμοῦνται τὸ κούνημα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἀρ. 16.

Ε - ξυ - πνη - σεν ι - δη - τε η σφαι - ρα μου κι - νεϊ - ται την
σφαι - ρα θε να βα - λω απ' το ε - να χε - ρι σταλ - λο.

Τὸ μωρὸ ἐξύπνησε· τὰ παιδιά κρατοῦν τὰς σφαίρας μέσα στὰ χέρια ποὺ ἀνοίγουν με προσοχὴν διὰ νὰ μὴ πέσῃ κάτω τὸ μωρό. Μὲ τὰς λέξεις «τὴν σφαῖραν» περνοῦν τὴν σφαῖραν ἀπὸ τὸ ἓνα χερί εἰς τὸ ἄλλο καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ὅσο τὰ εὐχαριστεῖ.

Ἀρ. 17.

Πρω - το κου - νη - μ' αρχι - να χα - μη - λα και σι - γα - να, τω - ρα
ο - μως την κου - νω υ - ψη - λα στὸν ου - ρα - νο.

Εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ γυμνάζονται περισσότερο οἱ βραχιόνες, διότι αἱ σφαῖραι ἢ αἱ κουκλίτσες ποὺ εἶναι κλεισμένες μέσα στὰς παλάμας παριστάνουν παιδιά ποὺ κουνοῦνται στὴν κούνια. Τὰ μικρὰ κινοῦν τὰ χέρια πρῶτα ἐλαφρὰ καὶ χαμηλὰ καὶ ἔπειτα μὲ τὸ «τώρα ὁμως» δυνατώτερα καὶ ὑψώνουν τὰ πάντοτε ἐνωμένα χέρια των ὅσον ὑψηλότερα μποροῦν.

Τὰ παιδιά κρατοῦν τὰς σφαίρας ἀπὸ τὸ κορδονάκι καὶ τὰς κινοῦν σὺν κουδουνάκῳ ἀναλόγως μὲ τὸν χρόνον τοῦ τραγουδιοῦ ἀπὸ δεξιὰ στ' ἀριστερὰ καὶ ἀντιθέτως, ἢ ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω καὶ ἀντιθέτως.

⁹Ag. 19.

σπον - ρα να γυ - ρι - ξη.

Ἀπὸ τὸ κορδονάκι πάλιν κρατεῖ τὸ παιδί τὴν σφαῖραν, ἀλλὰ τώρα τὴν κινεῖ περιστροφικὰ ἀπὸ σιγανὸ ἐσωτερικὸ σὲ γρήγορο ἐξωτερικὸ κύκλο καὶ ἀπὸ γρήγορο ἐξωτερικὸ σὲ σιγανὸ ἐσωτερικὸ. Πρέπει ὅμως νὰ μὴ παίξουν τυχαία μὲ ὅποιο χέρι θέλει τὸ κάθε παιδί, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ πρόσταγμα ποῦ θ' ἀκούσῃ πότε μὲ τὸ δεξι καὶ πότε μὲ τὸ ἀριστερό, ὥστε καὶ τὴν διάκρισιν τῶν διευθύνσεων νὰ κάμῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ γυμνασθοῦν τὰ δύο χέρια ἐξ ἴσου.

Ἀρ. 20.

Μια μι - κρη μι - κρη φω - λια εν αυ - γο χω - ρις που - λια τα που -

λια ε κει πε - τουν το φα - γα - κι των ζη - τουν.

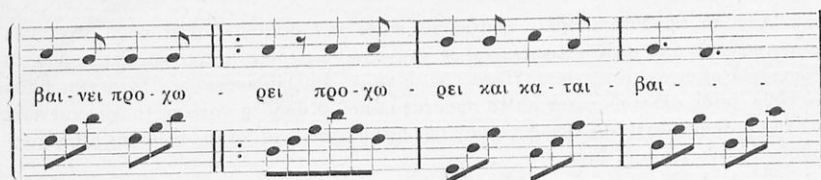
Αἱ σφαῖραι τοποθετοῦνται τώρα εἰς τὴν κοιλότητα τῶν δύο παλαμῶν, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν φωλιάν. Μὲ τὸ «τὰ πουλιά ἐκεῖ» τὰ παιδιά κρατοῦν μ' ἓνα μόνον χέρι τὸ αὐγὸ, δηλ. κάθε παιδί τὴν σφαῖράν του, ἐνῶ κινῇ τὴν ἄλλην ὑψηλὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ μὲ τὰ δακτυλάκια του, ποῦ κινεῖ ἐπίσης, μιμεῖται τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν.

Μὲ τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἀσκοῦνται ὅλαι αἱ κλειδώσεις ἀπὸ τοῦ ὤμου μέχρι καὶ τῶν δακτύλων.

Ἀρ. 21.

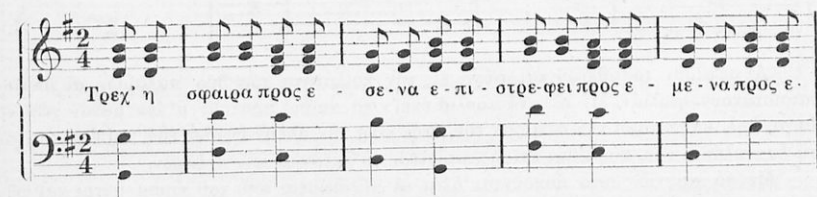
Σαν το κα - θα-ρο νε - ρα - κι ο - που τρε - χει στο αυ -

λα - κι εἰς την θε - σιν της δεν με - νει προ-χω - ρει και κα - τε -

Τὸ παιγνίδι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἀκόμη περισσότερην προσοχὴν καὶ ἐπιτηδειότητα, διότι τὰ παιδιὰ διὰ τὸ μμηθοῦν τὸ νεράκι, ὅπου τρέχει μέσα στὸ αὐλάκι ἐνώνουν τὰς ἄκρας τῶν δακτύλων καὶ κυλοῦν τὰς σφαίρας ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι εἰς τὸ ἄλλο χωρὶς νὰ πέσῃ. Μὲ τὸ νὰ κρατοῦν τὰς παλάμιας ὀριζόντια γυρισμένας πρὸς τὰ ἐπάνω γίνεται ἀσκησις τοῦ καρποῦ καὶ τῶν δύο χειρῶν.

Ἀρ. 22.

Τὸ παιγνίδι τοῦτο παίζουν τὰ παιδιὰ ἀνὰ δύο καθισμένα τὸ ἓνα ἀπέναντι εἰς τὸ ἄλλο (κατὰ προτίμησιν εἰς τὸ πάτωμα). Μὲ τὸ «πρὸς ἑσένα, πρὸς ἐμένα» κυλοῦν ταυτοχρόνως τὰς σφαίρας τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο καὶ συνειθίζουν, ὅχι μόνον νὰ διευθύνουν καλὰ τὴν σφαῖραν ποῦ ῥίπτουν, ἀλλὰ καὶ νὰ πιάνουν χωρὶς νὰ τοὺς φεύγῃ ἐκείνην ποῦ τοὺς ῥίπτουν. Ὅσον δὲ προχωρεῖ ἡ ἡλικία δύναται νὰ ἀλλάξῃ τὸ παιγνίδι καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιδεξιότητα νὰ γυμνάζωνται τὰ παιδιὰ ὀρθὰ εἰς τὸ νὰ ῥίπτουν τὰς σφαίρας καὶ νὰ τὰς πιάνουν μὲ ὅσο κατορθώνουν περισσότερην ἀπόστασιν μεταξύ των.

Ἀρ. 23.

Τωρ' αλ - λα - ζω το παι - γνι - δι πα' η σφαι - ρα στο τα -

ξει - δι το τα - ξει - δι της με - γα - λο απ' το εν παι - δα - κι

σταλλο και περ - να περ - να η σφαι - ρα και μας λε - γει κα - λη -

με - ρα κα - λη - λε - - ρα κα - λη - με - ρα.

Εἰς τὸ διασκεδαστικὸν αὐτὸ παιγνίδι προστίθεται νέα ἀσκήσις: ἡ ῥυθμικὴ κίνησις. Τὰ παιδιὰ ὀρθὰ σὲ κύκλο, ἢ καὶ καθισμένα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο κρατοῦν ἀπὸ μίαν σφαῖραν, τὴν ὁποίαν μὲ τὸν ῥυθμὸν τοῦ τραγουδιοῦ μεταφέρουν ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι εἰς τὸ ἄλλο καὶ ἔπειτα τὴν δίδουν εἰς τὸ παιδάκι ποῦ εἶναι πρὸς τὰ ἀριστερά των, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμὴ μὲ τὸ ἄλλο χέρι παίρνουν τὴν σφαῖραν ποῦ τοὺς δίδει τὸ παιδάκι ποῦ εἶναι πρὸς τὰ δεξιὰ των. Χάριν ποικιλίας καὶ πρὸς εὐκολωτέραν ἐπιτυχίαν τοῦ παιγνιδίου αὐτοῦ καλὸν εἶναι νὰ γίνεται πρῶτον ἀσκήσις τῆς ταυτοχρόνου ῥυθμικῆς κινήσεως μὲ μόνην τὴν ἀρίστησιν ἐν - δύο, ἐν - δύο καὶ ἀφοῦ γίνῃ ἡ ἐκγύμνασις τῶν κινήσεων, αἱ ὁποῖα ἐξακολουθοῦν αἱ ἴδιαι μέχρι τέλους, προσθέτουν καὶ τὸ τραγούδι. Μὲ τὸ τελευταῖον «καλημέρα» τὰ παιδιὰ ὑποκλίνονται καὶ χαιρετοῦν ὅλα συγχρόνως.

ᾠδ. 24.*

1ος στίχος σιγά

2ος ζωηρά

3ος πολὺ ζωηρά

Α - λο - γα - κι μου κα - λο, βα - δι - ζε προ - σε - κτι - κο.
Α - λο - γα - κι χοπ χοπ χοπ τρε - χα τω - ρα βια - σι - κο.

Τὰ παιδιά καθισμένα κρατοῦν μὲ τὸ κορδονάκι κρεμασμένην τὴν σφαῖραν, τὴν ὁποῖαν φαντάζονται γιὰ ἀλογάκι, ποῦ ἄλλοτε βαδίζει καὶ ἄλλοτε καλπάζει ἀναλόγως μὲ τὰς ὑποδείξεις τοῦ τραγουδιοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι παρακινοῦνται νὰ παρατηροῦν τὴν ταχύτητα τῆς κινήσεως, ποῦ βαθμηδὸν αὐξάνεται καὶ πάλιν ἐλαττοῦται.

Τὰς κινήσεις ταύτας ἀπομωμούνται μὲ τὸ νὰ κινοῦν τὰς σφαῖρας διαδοχικῶς μὲ τὸ δεξι καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι. Καλὸν εἶναι κάποτε μετὰ τὰς ζωηρὰς κινήσεις τοῦ τέλους τῆς β' στροφῆς, νὰ ἐπαναλαμβάνεται ἡ α', ἐλαττουμένης βαθμηδὸν τῆς ταχύτητος τῶν κινήσεων.

ᾠδ. 25.**

Φυ - γε φυ - γε πον - τι - κα - κι μη σε πια - σι το γα -
τα - κι αν σε πια - σι πει - να - σμε - νο θα σε φα - γη το καῦ - με - νο.

* Ἰδὲ Ρυθμικὰ Παίγνια Γ' τεύχος σελ. 105 ἔκδοσις 1931.

Τώρα ἡ σφαῖρα, ποὺ κρατοῦν ἀπὸ τὸ κορδονάκι μὲ τὸ ἓνα χέρι, γίνεται ποντικᾶκι, ποὺ πηδᾷ καὶ τρέχει ἐπάνω στὸ τραπέζι, ἕως ὅτου ἐπὶ τέλους τὸ πιάνει τὸ γατάκι, δηλ. τὸ ἄλλο χέρι τοῦ παιδιοῦ. Τὸ γατάκι ἀρπάζει τὸ ποντικᾶκι καὶ τὸ τρώγει, δηλ. τὸ παιδί κρύπτει τὴν σφαῖραν μέσα στὸ χεράκι του καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀρ. 26.

Πη-δα η - σφαι-ρα μου ε - δω κ'εγω γλυ - κα της τρα-γου-

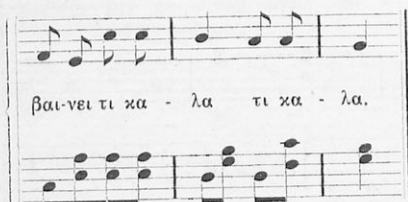
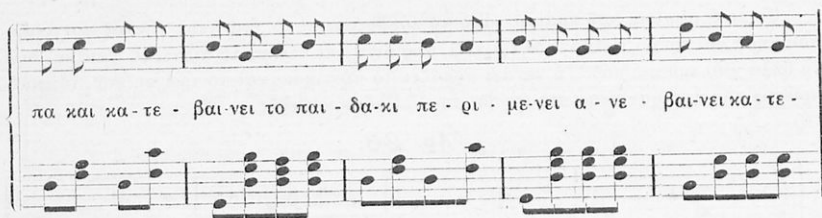
δω πη-δα σφαιρ' αγα - πη - τη μου δι - α - σκε - δαξε μα-ζι μου

πη-δα πη-δα πη - δα σφαιρ' α - γα - πη - τη.

Τὰ παιδιὰ καθισμένα ἢ καὶ ὀρθὰ κοντὰ στὰ τραπεζάκια τῶν κρατοῦν τὰς σφαῖρας ἀπὸ τὸ κορδονάκι καὶ τὰς κτυποῦν ἢ τὰς ῥίπτουν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τραπεζιοῦ καὶ χαίρουν ποὺ τὰς βλέπουν ν' ἀναπηδοῦν. Μποροῦν ὅμως νὰ ῥίπτουν τὰς σφαῖρας καὶ κάτω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ν' ἀναπηδοῦν καὶ ἐκεῖνα εἰς ἀπομίμησιν τῶν κινήσεων τῆς ἀγαπητῆς τῶν σφαῖρας, πρᾶγμα ποὺ κάμνουν ὅλα τὰ παιδιὰ μὲ μεγάλῃν τῶν εὐχαρίστησιν. Ὅταν ὅμως εἰς ἓν Νηπιαγωγεῖον ὑπάρχουν πολλὰ παιδιὰ, τότε καθήνται εἰς τὰ καθίσματά των καὶ ἡ Νηπιαγωγὸς ὀρίζει ποῖα παιδιὰ διαδοχικῶς (4 ἢ 5 ἀναλόγως τοῦ χώρου) θὰ παίξουν τὸ παιγνίδι αὐτὸ εἰς τὸ μέσον τῶν συντρόφων των.

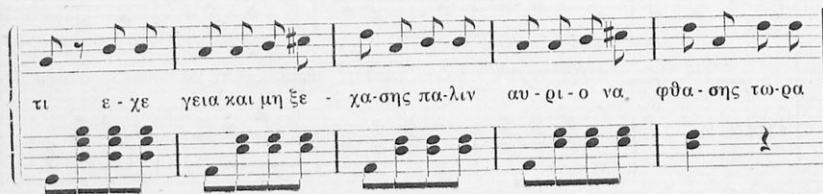
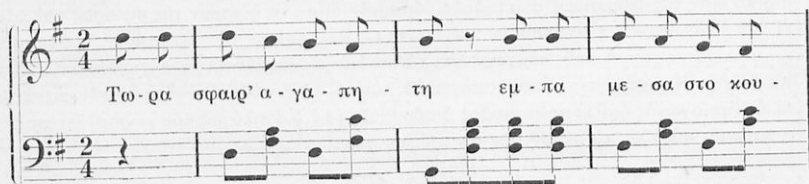
Ἀρ. 27.

Εἰς τον τοι-χον υ-ψη - λα - πα' η σφαι-ρα τι κα - λα, μια κτυ -

Τὸ πασιγνώστον καὶ πανάρχαιον αὐτὸ παιγνίδι δὲν χρειάζεται ὁδηγίας, μόνον ὅτι διὰ τὰ Νηπιαγωγεῖα πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ τὸ μέτρον τῆς ἀνά ὀρισμένους ἀριθμοὺς διαλογῆς τῶν παιδιῶν ποὺ λαμβάνουν μέρος εἰς τὸ παιγνίδι. Εἴτε εἰς τὴν οἰκογένειάν των, εἴτε εἰς τὸ Νηπιαγωγεῖον, τὰ μικρὰ πρέπει νὰ ὁδηγῶνται εἰς αὐτόθυμον παρατήρησιν τῶν ἰδιοτήτων τῆς σφαίρας καθὼς τοὺς παρουσιάζονται, ὡς π. χ. ἐδῶ καὶ εἰς τὸ προηγούμενον ἢ τῆς ἐλαστικότητός της. Τὴν ἀντίληψιν ταύτης ἢ μητέρα ἢ ἡ νηπιαγωγὸς δύναται νὰ καταστήσῃ ἀκόμη πλέον αἰσθητήν, ἐὰν δίδῃ εἰς τὰ παιδιά πρὸς παραβολὴν σφαίρας διαφόρου ὕλης. Οὕτω θὰ δεχθοῦν ἀνεξάλειπτον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ σφαῖρα, ποῦ εἶναι ἀπὸ λάστιχο πηδᾷ περισσότερον ἀπὸ τὴν μάλλινην, αὐτὴ δὲ περισσότερον ἀπὸ τὴν ξύλινην. Δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ρίπτεται ὁ βόλος ὑψηλὰ, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ζημία καὶ διὰ νὰ μὴ κτυπήσῃ κανεῖς.

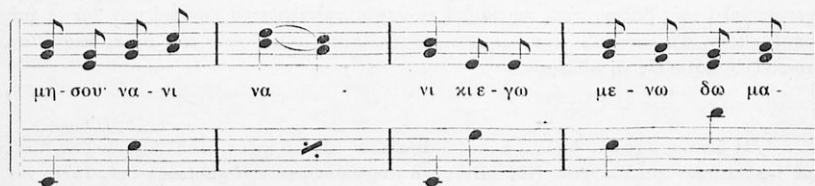
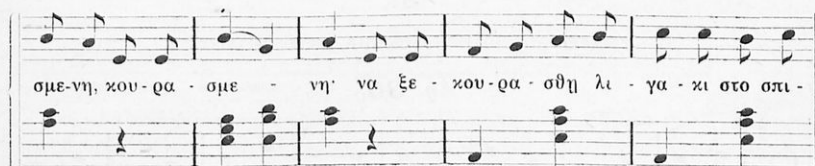
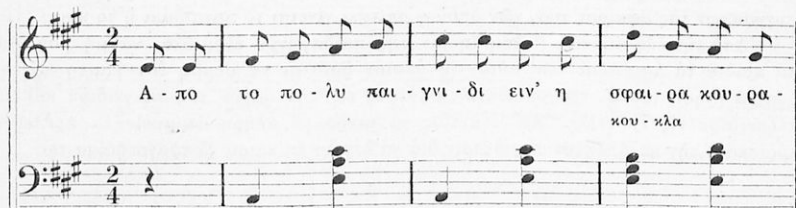
ᾠδ. 28.

Κουράσθηκαν τώρα τὰ παιδιά νὰ παίξουν μὲ τὰς σφαίρας, ἡ νηπιαγωγὸς προτείνει ἄλλην ἐνασχόλησιν καὶ μὲ τὸ παναιράκι στὸ χέρι πλησιάζει τὰ παιδιά, τὰ ὅποια τῆς ρίπτουν μέσα τὰς σφαίρας των. Ἄν ὅμως κάθε παιδί ἔχῃ ἐμπρὸς τοῦ τοῦ κουτι μὲ τὰς ἑξ σφαίρας, τότε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τραγουδιοῦ τὰς τοποθετεῖ αὐτὸ τὸ ἴδιο μέσα εἰς αὐτό.

Ἀρ. 29.

Χάριν ποικιλίας τὰ παιδιά, ὅταν ἔχουν διάθεσιν νὰ εἰποῦν τελειωτικὸν τραγουδί, λέγουν καὶ τὸ παρόν. Μὲ τὰς λέξεις «στὸ σπιτάκι μέσα μπαίνει» τὰ παιδιά θέτουν τὰς σφαίρας των εἰς τὸ παναίρι τῆς Νηπιαγωγοῦ ἢ εἰς τὰ ἔμπροσθέν των κουτιά καὶ ἑξακολουθοῦν τὸ τραγουδί ὅσον τὰ εὐχαριστεῖ καὶ ὅσον ἑξακολουθεῖ ἡ τακτοποίησις τῶν σφαιρῶν.

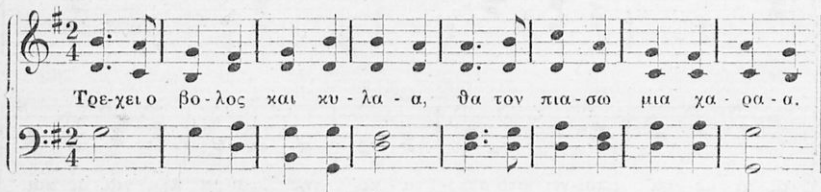
Ὅπως τὸ προηγούμενον τὰ μικρὰ δύναται νὰ λέγουν αὐτὸ τὸ τραγουδάκι, ὅταν συγυρίζουν τὰς σφαίρας των, τῶν ὁποίων σπιτάκι γίνεται τὸ παναιράκι ἢ τὸ κουτί.

Ἀπὸ τὴν εὐφυΐαν καὶ καλαισθησίαν τῆς παιδαγωγοῦ ἑξαγρτάται νὰ μὴ βαρεθοῦν τὰ παιδιά τὰ παιγνιδιά των αὐτά, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συμβῇ ἐὰν κάμῃ πάντοτε τυπικὰ χρῆσιν τοῦ α', τραγουδιοῦ τῆς σφαίρας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ τοῦ τελευταίου εἰς τὸ τέλος. Ἀπ' ἐναντίας τὰ μικρὰ μὲ πλήρη ἀτομικότητα πρέπει νὰ εὐρίσκουν τὴν κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ λέγουν ἐπίκαιρα τὰ τραγουδάκια των.

3.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ*

Ἀρ. 30.

Ἡ σφαῖρα εἶναι μάλλινη ἐλαφρὰ καὶ μαλακή, δι' αὐτὸ τὸ παιδί μπορεῖ νὰ τὴν κυλᾷ καὶ νὰ τὴν ῥίπτῃ ἄφοβα. Ὁ ξύλινος ὅμως βόλος εἶναι βαρύτερος καὶ σκληρός, ὥστε προξενεῖ πόνον, ἐὰν κτυπήσῃ κανένα ἢ καὶ σπάζῃ τὰ εὐθραυστα ἀντικείμενα ὥστε τὰ παιδιά πρέπει νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς τὸ κύλισμα. Μὲ τὸ «τρέχει ὁ βόλος» ἡ νηπιαγωγὸς κυλᾷ τοὺς βόλους πρὸς τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα ἀπλώνουν τὰ χεράκια των διὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ ὥς καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῦ βόλου παίζονται ἐπάνω στὸ τραπέζι ἢ κάτω εἰς τὸ δάπεδον.

* Ἡ ξύλινη σφαῖρα δηλ. ὁ βόλος εὐρίσκεται εἰς τὸ κουτί τοῦ 2ου Δώρου, μαζὶ μὲ 1 κύλινδρον καὶ 2 κύβους (ἴδὲ «Πῶς νὰ μορφώσωμεν ἀνθρώπους» σελ. 157).

Ἀρ. 31.

Ο βο-λος ο-σον ειμ-πο-ρει εις τη με-ση προ-χω-ρει.

Τώρα τὰ παιδιά κυλοῦν τοὺς βόλους πρὸς τὴν μέσην τοῦ τραπεζιοῦ ἢ τοῦ δωματίου.

Ἀρ. 32.

Ἀν σε αγ-γι-σω τη θε-σι σου α-φι-νεις

και τρε-χεις ως πού πειο πε-ρα να μει-νεις.

Διὰ νὰ ἐξακριβώσουν τὴν εὐκίνησιάν τοῦ βόλου, τὰ μικρὰ ὁδηγοῦνται νὰ σπρώχνουν ἑλαφρὰ τοὺς βόλους των, οἱ ὅποιοι τότε κυλοῦν, ἕως ὅτου σταματήσουν ἀπὸ κανὲν ἐμπόδιον ἢ ἀπὸ ἀνωμαλίαν τοῦ ἐδάφους, ὅποτε καὶ πάλιν τὸν σπρώχνουν μὲ ἐπανάληψιν τοῦ τραγουδιοῦ ὅσον τοὺς ἀρέσει.

Ἀρ. 33.

Τα παι-δα-κια θα χα-ρουν δυ-ο βο-λοι προ-χω-

ρουν, να τους πια-σω δεν θ'αρ-γή-σω να τους στει-λω πα-λιν

πι - σω, τι ερ - γα - σι - α τα - κτι - κη' πο - τε ε - δω και ποτ' ε - κει.

Τὰ παιδιὰ κάθονται ἀνὰ δύο τὸ ἓνα ἀπέναντι τοῦ ἄλλου. Τὰ τῆς μιᾶς πλευρᾶς παίρνουν ἀπὸ ἓνα βόλον σὲ κάθε χέρι καὶ τοὺς κυλοῦν ταυτοχρόνως πρὸς τὰ ἀπέναντί των παιδιὰ, ποὺ τοὺς δέχονται μὲ τὰ δύο χέρια. Ἐπειτα αὐτὰ κυλοῦν ὀπίσω τοὺς βόλους πρὸς τὰ ἀπέναντί των παιδιὰ καὶ ο.κ.ε.

Ἀρ. 34.

Ε - νας βο - λος φευ - γει, αλ - λος βο - λος ερ - χε - ται

με κα - μα - ρι το παι - δι χαι - ρε - ται και τρα - γου - δει.

più presto

λα λα λα

λα λαλα

Ἐνῶ κατὰ τὸ προηγούμενον παιγνίδι οἱ βόλοι ἐκυλίνοντο συγχρόνως ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς μιᾶς πλευρᾶς, τὰ δὲ τῆς ἀπέναντι ἐπερίμεναν νὰ ἔλθουν πρὸς αὐτὰ οἱ βόλοι, τώρα καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρᾶς τὰ μικρὰ κυλοῦν ταυτοχρόνως ἀπὸ ἑνα βόλον πότε ὅλα μὲ τὸ δεξι καὶ πότε ὅλα μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι, ἐνῶ μὲ τὸ ἄλλο περιμένουν νὰ ὑποδεχθοῦν τὸν βόλον πὺν ἐκύλισε πρὸς αὐτὰ τὸ ἀπέναντί των παιδί.

Ἀρ. 35.

Ἀν ο κυκλος μας σ' α - ρε-ση ε - λα ε - λα με χα - ρα να ζη -
 Ναι ο κυκλος σας μ' α - ρε-σει τρε-χω τρε-χω με χα - ρα και θα
 τη-σης μι - α θε - σι και να εμπης στη σει - ρα.
 ευ-ρω μι - α θε - σι και θα εμπω στη σει - ρα.

Τὰ μικρὰ σχηματίζουν ἕνα κύκλον μὲ τὰς ἑξ μαλλίνας σφαίρας των ἢ καὶ μὲ ἄνθη, καρύδια, πετραδάκια κλπ., τὰ ὅποια φαντάζονται ὡς παιδάκια εἰς τὸ κέντρον δὲ τοποθετοῦν τὸν βόλον ἢ τὸν κύβον, ἕως ὅτου μὲ τὰς λέξεις «ναὶ ὁ κύκλος σας μ' ἀρέσει» μεταφέρουν αὐτὸν κοντὰ εἰς τὰς σφαίρας καὶ χαίρονται ποῦ τοῦ ἡῦραν μίαν θέσιν εἰς τὸν ὀλοστρόγγυλό τους κύκλον*.

Ἀρ. 36.

Το κου - δου - νι κου - δου - νι - ζει, τους αν - θρω-πους ε - ξυ -
 πνι - ζει νταγγ νταγγ νταγγ

* «Ρυθμικὰ Παίγνια» Γ'. τευχ. σελ. 153, ἔκδ. 1931.

2

Λέγει ὁ καιρὸς διαβαίνει
ἢ δουλειά μᾶς περιμένει
(τὸ φαγάκι περιμένει)

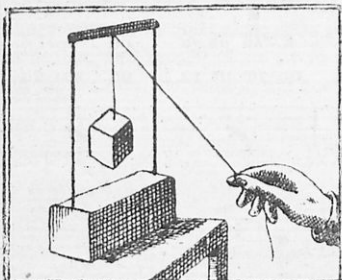
νταγγ νταγγ νταγγ

3

Ξεκινήσετε παιδάκια
κι' ἀρχινήστε παιγνιδάκια

νταγγ νταγγ νταγγ

Τὰ παιδιά καθισμένα ἔχουν ἐμπρός των εἰς τὸ τραπέζι τὰ κουτιά τοῦ 2ου Δώρου

μὲ τὸν βόλον, τὸν κύλινδρον καὶ δύο κύβους. Μέσα εἰς κάθε ἀπὸ αὐτὰ τὰ κουτιά εἶναι καὶ 4 μακρουλά ξυλάκια. Ἀφοῦ βγάλουν ὅσα ἔχει μέσα τὸ κουτί, τὸ κλείουν καλά καὶ βάζουν τὰ δύο κυλινδρικά ξυλάκια καθέτως μέσα εἰς τὰς δύο τρυπούλας τοῦ σκεπάσματος τοῦ κουτιοῦ καὶ τὰ συνδέουν ἀπ' ἐπάνω μὲ τὸ τρίτον ξύλον ποῦ μοιάζει μὲ χάρακα τρυπημένον εἰς τὰς δύο ἄκρας. Οὕτω σχηματίζουν μίαν κούνιαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὰ παιδιά κρεμοῦν ἀπὸ τὸ λεπτὸ συρματάκι ποῦ ἔχουν μὲ ἓνα σπαγγάκι τὸν

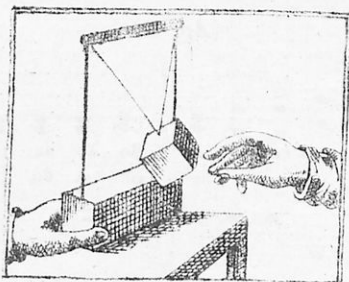
βόλον, τὸν κύλινδρον ἢ τὸν κύβον καὶ μὲ τὴν ζωηρὰν φαντασίαν των νομίζουν ὅτι κτυποῦν τὴν καμπάναν των πότε γρήγορα καὶ πότε σιγά.

Ἀρ. 37.

Y - ψη - λα καὶ χα - μη - λα κου - νια κρε - μα - στη
Τι ω - ραι - α τι κα - λα δε - τε πὼς πε - τω

να κου - νου - μαι τι κα - λα πὼς μ' ευ - χα - ρι - στει,
στον α - έ - ρα υ - ψη - λα σαν τὸν α - ε - το.

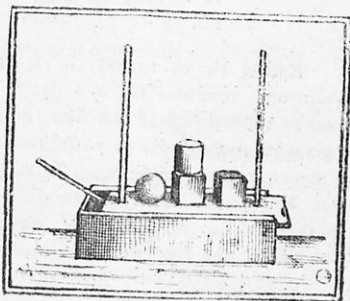
Τὸ παιγνίδι τοῦτο ὁμοιάζει μὲ τὸ προηγούμενον, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ κρεμασμένον ἀντικείμενον παριστάνει τώρα παιδί, ποῦ κινεῖται πότε χαμηλὰ καὶ πότε ὑψηλὰ. Φυσικὰ ὅτι τὸ τραγουδάκι αὐτὸ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰ ἴδια μικρὰ, ὅταν κινοῦνται εἰς τὴν κούνιαν.

Ἀρ. 38.

Κι-νει - ται πλοι - ον ε - λα - φρο στο κυ - μα με - σα στον α -
 Γυ - ρι - ζει πα - λι στο για - λο, φορ - τι - ο ε - φε - ρε κα -
 φρο, προς με - ρη τρε - χει μα - κρυ - να βου - να και θα - λασ - σα περ - να.
 λο κα - ρυ - δια κα - στα - να πολ - λα και πορ - το - κα - λια στρογγυ - λα.

Τὰ παιδιά μετατρέπουν τώρα τὸ κουτί των εἰς ἀτμόπλοιοι. Τὰ δύο κυλινδρικά ξύλα τοποθετημένα εἰς τὰς τρυπούλας τοῦ σκεπάσματος εἶναι τὰ κατάρτια. Εἰς τὴν πρῶ-
 ραν τοποθετεῖται διαγωνίως ἔξω ἀπὸ τὸ
 ἡμιανοιγμένον σκέπασμα ὁ φλόκος. Μεταξὺ
 τῶν δύο καταρτίων τοποθετοῦν τὸν κύβον καὶ
 ἀπ' ἐπάνω σὺν καπνοδόχῳ τὸν κύλινδρον. Ὁ
 βόλος καὶ ὁ δεύτερος κύβος* ἀποτελοῦν τὸ
 φορτίον. Τὰ παιδιά ἐνῷ τραγουδοῦν μετακι-
 νοῦν τὸ πλοῖον των δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἕως
 οὔτου ἡ ζωηρὰ φαντασία των τὸ φέρει μὲ
 γαλήνην ἢ τρικυμίαν εἰς τὸ γυαλὸ καὶ ξεφορτώσῃ τὰ ὅσα ἀναφέρει τὸ τραγοῦδι.

* Ἀπὸ τοὺς δύο κύβους τοῦ 2ου Δώρου ὁ ἓνας εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὁ ἄλλος ἔχει συρμά-
 τина κρεμάσματα καὶ εἶναι τρυπημένος, ὥστε νὰ εἰσάγεται τὸ λεπτότερον ξυλάκι διὰ τὰς
 περιστροφικὰς κινήσεις.

Ἀρ. 39.

Ε - λα κυ - λι - σε τον βο - λο με χε - ρα - κι δυ - να -
Ο - ποι ος μι - α ε - πι - τυ - χει θά χα - ρη και θα γε -

τον και προσ - πα - θη - σε τον κυ - βο να κτυ - πη - σης με αυ - τον και προσ -
λα μα σαν πα - λι ε - πι - τυ - χη ζη - τω ζη - τω του πολ - λα μα σαν

πα - θη - σε τον κυ - βο να κτυ - πη - σης με αυ - τον.
πα - λιν ε - πι - τυ - χη ζη - τω ζη - τω του πολ - λα.

Καὶ τὶς τρεῖς ἂν ἐπιτύχη εἶναι πλέον φανερό
Πῶς θὰ πάρῃ γιὰ βραβεῖο ἓνα στέφανο χλωρό.

Ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι ἢ εἰς τὸ πάτωμα πρῶτα κοντὰ καὶ ἔπειτα εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν, τοποθετεῖται ὁ κύβος ἢ κανένα ἄλλο ἀντικείμενον κατάλληλον διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ παιγνιδίου καὶ ἀφοῦ σημαδέψουν κυλοῦν ἐπ' αὐτοῦ τὸν βόλον. Τὸ κύλισμα πρέπει νὰ γίνεται πότε μὲ τὸ δεξι καὶ πότε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ εἶναι ἡ πρώτη σκοπευτικὴ ἀσκησις. Σὲ κάθε παιδί ἐπιτρέπεται νὰ ῥίψῃ δύο φορές τὸν βόλον του. Μετὰ κάθε ἐπιτυχίαν τὰ ἄλλα παιδιὰ χειροκροτοῦν μὲ ἐνθουσιασμόν. Ὅποιος ἐπέτυχε καὶ μὲ τὰ δύο χέρια στεφανώνεται ἀπὸ τὴν Νηπιαγωγὸν μ' ἓνα στεφανάκι ἀπὸ φύλλα, ποῦ ἔχει ἐπιτήδες ἐτοιμάσει ἀπὸ πρὶν μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ.

ΡΥΘΜΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

4.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΛΙΝΔΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΒΟΥ

Μετά τὰ παιγνίδια τοῦ βόλου, ποῦ περιεῖχε τὸ πρῶτον τεῦχος συνεχίζομεν τὰ παιγνίδια τοῦ κυλίνδρου καὶ τοῦ κύβου, ποῦ περιέχονται εἰς τὸ δεῦτερον Δῶρον.

Καὶ πάλιν τονίζομεν ὅτι πάντα ταῦτα δὲν προορίζονται ὡς πρόωρα μέσα ἐκμαθήσεως γεωμετρικῶν σχημάτων, ἀλλ' ὅτι τὰ παρουσιάζομεν εἰς τὰ παιδιὰ ὡς παιγνίδια, μὲ τὰ ὁποῖα ν' ἀπασχολῶνται μὲ χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν.

Εἰς τοῦτο πρὸ πάντων εὐρίσκεται τὸ πνεῦμα τοῦ Φροεβελιανοῦ Συστήματος, ὅτι μὲ τὸ ἐλκυστικὸν καὶ ἀγαπητὸν εἰς τὸ παιδί παιγνίδι, διεγείρονται βαθμὴδὸν αἱ πνευματικαὶ τοῦ ἱκανότητες καὶ μὲ τὴν ἀσκήσιν τελειοποιούνται, ὅχι μόνον αἱ σωματικαὶ ἀλλὰ καὶ αἱ ψυχικαὶ τοῦ δυνάμεις. Παιγνίδια λοιπὸν διασκεδαστικά καὶ ὠφέλιμα παρέχομεν εἰς τὰ μικρά μας, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι τοὺς ἐτοιμάζομεν τὰς θετικωτέρας βάσεις διὰ τὴν μετέπειτα ἐκπαίδευσίν των. Ὅπως διὰ τὰ παιγνίδια τῆς σφαίρας, οὕτω καὶ διὰ τὰ λοιπὰ Δῶρα, τὰ τραγούδια μας ἐγράψαν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ρυθμίζουν τὰς κινήσεις καὶ τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λέγωνται κατὰ συνέχειαν, ἀλλ' οὔτε ν' ἀρχίζουν στερεοτύπως ἀπὸ τὰ πρῶτα καὶ νὰ τελειῶνουν μὲ τὰ τελευταῖα.

Ἡ νηπιαγωγὸς πότε ἀφίνει τὰ μικρά νὰ ἐκλέξουν τὸ παιγνίδι μόνον των, ἀναλόγως τῆς διαθέσεώς των, ἢ τοὺς τὸ ὑποδεικνύει, ὅταν τοῦτο ἔχει σχέσιν μὲ ἐρωτήσεις διὰ διάφορα πράγματα, ποῦ τῆς ἀπηύθυναν τὰ παιδιὰ καὶ ἄλλοτε ἐκλέγει ἡ ἰδία τὰ τραγούδια ἐκεῖνα ποῦ θὰ τῆς δώσουν ἀφορμὴ νὰ ἐμιλήσῃ μὲ τὰ νήπια διὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν παρατηρητικότητά των. Ἀπαραίτητον εἶναι τὸ κάθε παιδί νὰ παίξῃ μὲ τὸ δικό του Δῶρον, διότι μόνον, ὅταν μεταχειρίζεται τὰ ἀντικείμενα ποῦ περιέχει τὸ δικό του κουτί, θὰ θεωρήσῃ αὐτὸ ὡς παιγνίδι καὶ θὰ τὸ περιεργασθῇ μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ὅχι, ὅταν τὸ κρατοῦν καὶ τοῦ τὸ δεικνύουν ἀπὸ μακρὰν.

Ἡ νηπιαγωγὸς πρέπει ἀφεύκτως νὰ λαμβάνῃ πάντοτε μέρος εἰς τὰ παιγνίδια καὶ νὰ παρακολουθῇ μὲ ἐνδιαφέρον τὰ μικρά ὥστε, ὅχι μόνον νὰ προλαμβάνῃ ἀταξίας των, δυναμένας νὰ ἔχουν δυσάρεστους συνεπείας (νὰ μὴ ρίπτουν τὸν ξύλιγον βόλον, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν κυλάσιν, νὰ μὴ μελῶνουν μεταξὺ

των, νὰ μὴ καταστρέφουν τὰ παιγνίδια των κλπ.) ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ σπουδάξῃ καλλίτερα τὰς τάσεις καὶ τὸν χαρακτήρ᾽αὐτῶν.

Σπουδαία φροντίς τῶν νηπιαγωγῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ μὲ γλυκύτητα καὶ στοργήν, ἀλλὰ καὶ μὲ σταθερότητα καὶ ἀκρίβειαν ἐπιβολὴ τῆς πρὸς ἐκτέλεσιν παντὸς ἔργου ἀπαιτουμένης πειθαρχίας. Ὁ σκοπὸς μάλιστα τῶν παιγνιδίων αὐτῶν, δηλ. ἡ μὲ τὴν εὐχαρίστησιν ὠφέλεια καὶ τελειοποίησις τοῦ παιδιοῦ, καθόλου δὲν δύναται νὰ κατορθωθῇ, ὅταν δὲν ἐκτελῶνται μὲ κάθε τάξιν καὶ ἁρμονίαν.

Τὰ παιδιά δὲν πρέπει νὰ ξεφωνίζουσιν, ἀλλὰ νὰ τραγουδοῦν γλυκὰ καὶ νὰ παρακολουθοῦν μ' ἐνδιαφέρον τὴν ἔννοιαν τοῦ τραγουδιοῦ των, ὥστε νὰ κάμνουν μὲ ἐπιτηδειότητα ὅσα ὑποδεικνύουν τὰ λόγια. Δὲν πρέπει νὰ σπρώχνωνται, οὔτε νὰ ὀργίζωνται καὶ νὰ φωνάζουσιν, ὅπως τὰ ἀκυβέρνητα παιδιά τοῦ δρόμου. Ἀπ' ἐναντίας ἡ μαννούλα ἢ ἡ θείτσα ἢ ἡ νηπιαγωγὸς πρέπει νὰ διεγείρῃ τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων των. Π.χ. τὰ μεγαλείτερα νὰ προστατεύουν τὰ μικρότερα, ἢ νὰ παραχωροῦν μὲ προθυμίαν τὴν σειρὰν τοῦ παιγνιδιοῦ των εἰς ἄλλο, νὰ ὀδηγοῦν μὲ συμπάθειαν τὰ πλέον ἀδέξια καὶ νὰ χαίρουν, ὅταν τὰ βλέπουν νὰ ἐπιτυγχάνουν κ.ο.κ.

Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ πηγαίνουν βεβαίως χαμένα, ὅταν ἡ νηπιαγωγὸς, ἀντὶ ν' ἀπασχολῇται ὀλοφύχως μὲ τὰ παιδιά τῆς καταγίνεται κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην μὲ πολλὰ καὶ διάφορα ἀτομικοῦ τῆς ἐνδιαφέροντος.

Ἀρ. 40.

Ο κυ-λιν-δρος παι-δα-κια ε-δω μας προσ-κα-λει και

κυ-βος πε-ρι-με-νει και σφαι-ρα στοργυ-λη. μας κρα-ζει το παι-

γνι-δι, ας παι-ξω-με λοι-πον, ας παι-ξω-με λοι-πον.

Τὰ παιδιά λέγουν τὸ τραγοῦδι αὐτό, ὅταν ἔχουν ἐμπρός των ἀνοιχτὸ τὸ κουτί τοῦ 2ου Δώρου καὶ πιάνουν μὲ τὰ δακτυλάκια των τὰ ἐντὸς αὐτοῦ καθὼς τὰ ὀνομάζουν, ἢ τὰ βγάζουν ἓνα - ἓνα καὶ πάλιν τὰ τοποθετοῦν εἰς τὸ σπιτάκι των.

Ἀρ. 41.

Κυ - βε, κυ - βε, μη κι - νη - σαι, μειν' ε - δω, πα - ρα - κα - λω, κι' ε - γω
κα - θο - μαι κον - τα σου το παι - δα - κι τὸ κα - λο.

Τὴν εὐκίνησιάν τῆς σφαίρας καὶ τοῦ βόλου διαδέχεται ἡ ἀκίνησις καὶ ἀδράνεια τοῦ κύβου. Εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ παίρνουν τὸν κύβον εἰς τὰ χέρια καὶ πείθονται ὅτι δὲν εἶναι στρογγυλός, ὅπως ἡ σφαῖρα ἢ ὁ βόλος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς γλιστρήσῃ τόσον εὐκόλα.

Ἀρ. 42.

Ο κύβος η - συ - χα - ζει καὶ δι - ο - λου δὲν κι - νει - ται, το κα -
λο παι - δι τον βλε - πει καὶ πο - λυ εὐ - χα - ρι - στει - ται.

Τώρα μάλιστα παρατηροῦν ὅτι ὁ κύβος κάθεται στερεὰ εἰς τὰς πλευράς του καὶ τὸν ἀφίνουν χωρὶς νὰ τὸν κρατοῦν.

Ἀρ. 43.

Τω - ρα κυ - βε μη θυ - μω - σης, αν ε - κει δεν σε α -

φη - σω, αλ - λη θε - σι θα σου δω - σω, ε - λα - φρα θα σε σκουν - τη - σω.

Τὰ παιδιά ἐνόησαν ὅτι ὁ κύβος δὲν μετακινεῖται εὐκολα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐβαρύνθησαν νὰ τὸν βλέπουν ἀκίνητον, τὸν σπρώχνουν ἑλαφρὰ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, ὅσον διαρκεῖ τὸ τραγούδι.

Ἀρ. 44.

Πο - τε κα - τω, ποτ' ε - πα - νω, τω - ρα πι - σω και μπρο - στα δε - ξι -

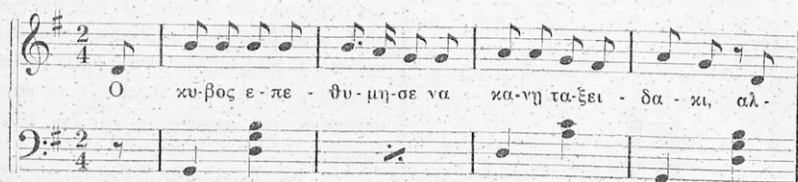
α κι' α - ρι - στε - ρα μα - κρυ - α μας και κον - τα.

Μόνον ὅποιος δυνήθῃ νὰ κατέβῃ ἕως εἰς τὴν ἀδύνατον ἀντίληψιν τῶν νηπίων, νὰ ἀντιληφθῇ τὸ μυστήριον τῆς βαθμιαίας ἐξεγέρσεως τῆς νεαρᾶς τῶν διανοίας, θὰ ἐννοήσῃ πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ τοὺς παρέχωμεν ἐνωρὶς ζωηρὰς καὶ σαφεῖς ἐντυπώσεις κινήσεων, διευθύνσεων καὶ ἀποστάσεων.

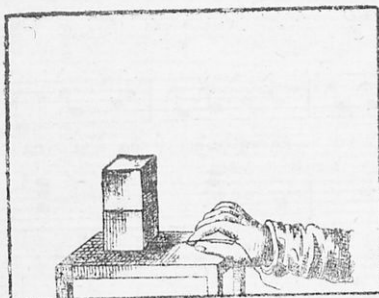
Μὲ τὸ παιγνίδι αὐτὸ βάζομεν εἰς τὸ ἓνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο ἢ καὶ εἰς τὰ δύο χεῖρα τοῦ παιδιοῦ σφαίραν ἢ κύβον ἢ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ τὸ ὁδηγοῦμεν νὰ ἐκτελῇ μὲ ῥυθμὸν ὅλας τὰς κινήσεις πού λέγει τὸ τραγούδι, μὲ ποικιλίαν ὡς πρὸς τὴν ταχύτητα.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ᾠδ. 45.

Ὡς συνέχεια τῶν ἐντυπώσεων διὰ τὴν ἀδράνειαν τοῦ κύβου, εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ

παρουσιάζεται πλαγιασμένος ἐπάνω εἰς ἄμαξαν, δηλ. τὸν τρυπημένον δεύτερον κύβον τοῦ κουτιοῦ, τὸν ὁποῖον μ' ἓνα σπαγγάκι σύρουν τὰ δάκτυλα τοῦ παιδιοῦ, ποῦ παριστάνουν τὰ ἄλογα. Ἄντ' αὐτοῦ ὁμῶς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἓνα χαρτόνι ἢ τὸ μακρὸ σκέπασμα τοῦ κουτιοῦ, ἢ καὶ ἓνα ξύλινο ἄμαξάκι.

Διὰ νὰ γενικεύσωμεν δὲ εἰς τὸν νοῦν τοῦ παιδιοῦ τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀκινήσιας, δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τὸν κύβον

μὲ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, κουτάκι, καρπούς, ξυλάκια καὶ πρὸ πάντων μὲ κουκλίτσα.

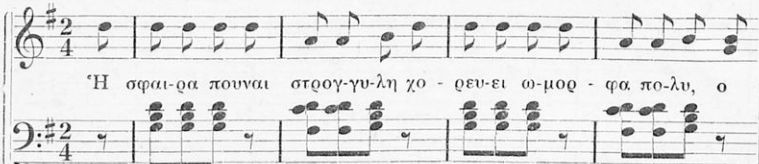
Ἀρ. 46.

Ο - που εἶν' ο κυ - βος
 η κυ - λιν - δρος, ο κυ - λιν - δρος, δεν
 η σφαι - ρα

εἰμπο - ρει νὰ η - ναι ο η σφαι - ρα
 ο κυ - βος.
 ο κυ - λιν - δρος

Εἶναι εὐκόλον νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ παιγνιδίου αὐτοῦ εἶναι νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰ παιδιά τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀδιαχωρήτου τῶν ὑλικῶν σωμάτων. Παίρνουν ἀλληλοδιαδόχως τὸν κύλινδρον, τὴν σφαῖραν, τὸν κύβον ἢ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα καὶ προσπαθοῦν νὰ λάβουν μὲ τὸ ἓνα τὴν θέσιν ποῦ κατέχει τὸ ἄλλο, ἀλλὰ φυσικὰ δὲν τὸ κατορθώνουν παρὰ ἀφοῦ τὸ μετατοπίσουν. Τὸ παιγνίδι ζωηρεύει ἀκόμη περισσότερο, ὅταν προσπαθῇ νὰ καταλαβάνῃ τὸ ἓνα παιδί τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου.

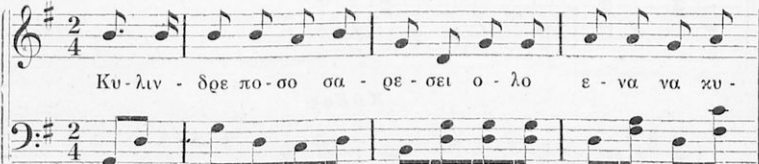
Ἀρ. 47.

A'

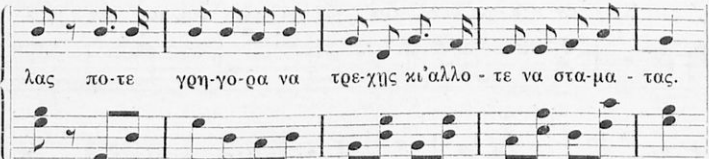
Ἡ σφαι-ρα πουναι στρου-γυ-λη χο - ρευ-ει ω-μορ - φα πο-λυ, ο

κυ-βος η-συ - χα - ζει, τὴν θε-σι δεν αλ - λα-ζει.

B'

Κυ-λιν - δρε πο-σο σα - ρε-σει ο - λο ε - να να κυ -

λας πο-τε γρη-γο-ρα να τρε-χις κι'αλλο - τε να στα-μα - τας.

Τὰ παιδιά μὲ τὴν παρακολούθησιν τῶν λέξεων τοῦ τραγουδιοῦ, ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀντιληφθοῦν καὶ συγκρίνουν ὅλας τὰς ιδιότητας τῆς σφαίρας, τοῦ κύβου καὶ τοῦ κυλίνδρου.

Ἀρ. 48.

Παιδί.

A'

Βλε-πεις, κυ - βε, πως η σφαι-ρα ξε - κι - να και πα - γει

πε - ρα; και ο κυ - λινδρος πη - γαι - νει εις τη θε - σι του δεν με - νει; δεν μου

λες κα - λε τι ε - χεις, δι - α - τι και συ δεν τρέχεις; δι - α - τι, δι - α -

τι και συ δεν τρε - χεις;

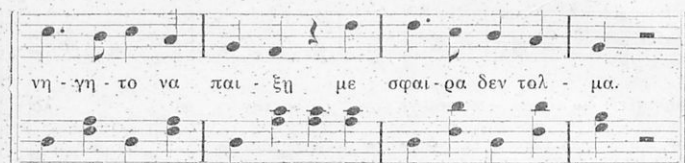
Κύβος.

B' Ε - αν κ' ε - γω δεν τρε - χω ει - ναι που δεν μπο -

ρω' ο - κτω γω - νι - ες ε - χω, γι' αυ - το και δεν κυ - λω.

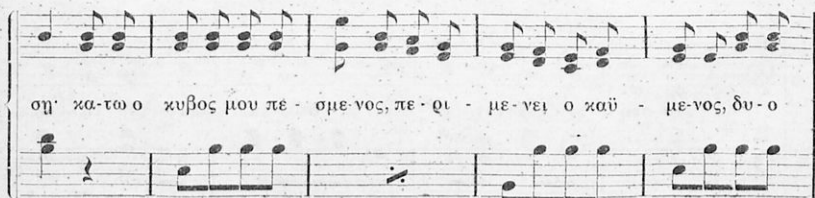
Σφαίρα.

Γ' Ο κυ - βος με τις κο - ψεις που ε - χει στα πλευ - ρα κυ -

Τὸ παιδί ἀπορεῖ γιατί ὁ κύβος νὰ μὴ τρέχῃ ὅπως οἱ ἄλλοι σύντροφοί του. Τοὺς θέτει λοιπὸν εἰς γραμμὴν καὶ τοὺς σπρώχνει μὲ τὸ χέρι. Ἡ σφαῖρα ἀμέσως φεύγει πρὸς τὴν διεύθυνσιν ποῦ τῆς ἔδωσεν, ὁ κύλινδρος τὴν ἀκολουθεῖ, ἀλλ' ὁ κύβος ποῦ σαλεύθηκε μιά στιγμὴ ἔμεινε πάλιν ἀκίνητος. Τὸ τραγούδι ὅμως λύει τὴν ἀπορίαν τοῦ παιδιοῦ.

Ἀρ. 49.

δα-κτυ-λα θα στεί-λω να ση - κωσου-νε τον φι-λο τον - φι - λο.

Εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ παρουσιάζεται εἰς τὸ παιδί ἡ ιδιότης ποῦ ἔχουν ὅλα τὰ στερεὰ σώματα νὰ πέφτουν. Ὑψώνουν λοιπὸν διάφορα ἀντικείμενα (κατὰ προτίμησιν τὰ εἰς τὸ τραγούδι ἀναφερόμενα ποῦ δὲν σπάζουν) καὶ σύμφωνα με τὰς λέξεις, τὰ ἀφίνουν ἀπὸ τὰ χεράκια των νὰ πέσουν. Κατόπιν ἄλλιν ἐπαναλαμβάνει τὸ παιγνίδι ὅσο τὸ εὐχαριστεῖ. Ἐδῶ προστίθεται καὶ ἄσκησις δακτύλων, ὅταν πιάνουν τὰ παιδιὰ τὰ ἀντικείμενα με δύο πάντοτε διαφορετικὰ δακτυλάκια.

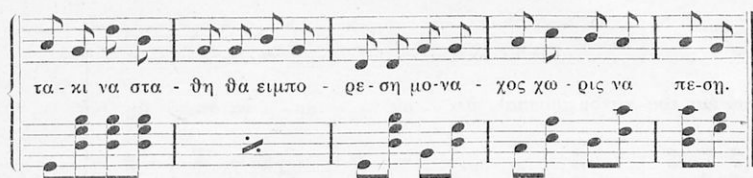
Ἀρ. 50.

Δεν μπο - ρεῖ πα - νώ στις κο - ψεις να στε - ρε - ω - θῇ κα -
λα - παρα πεφτει πο-τε δο - θε πο - τε κει κα-τρα-κυ - λα.

Ἀπὸ τὸ τραγούδι αὐτὸ τῆς ἰσορροπίας τοῦ κύβου λαμβάνουν ἀφορμὴν τὰ παιδιὰ νὰ ἰσορροπήσουν διάφορα ἀντικείμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια νὰ στέκωνται ἢ νὰ πηδοῦν με τὸ ἓνα μόνον πόδι, πότε τὸ δεξι καὶ πότε τὸ ἀριστερό.

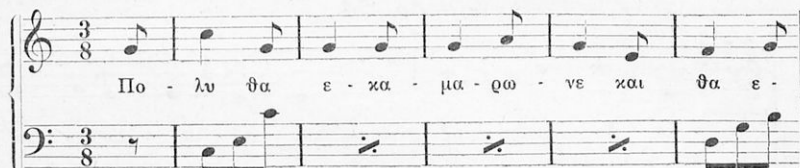
Ἀρ. 51.

Μα στη - ρι - ξετε τον λι - γα - κι στο κα - λο του το κου -

“Όταν στηριζώμε λίγο τόν κύβο, θά κατορθώση νά σταθῇ εἰς τήν κόψη του.

Ἀρ. 52.

Τὸ παιγνίδι τοῦτο εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν ἀρ. 50, ἀλλ’ ἀντὶ στὴν κόψη βάζομεν τὸν κύβον σὲ μίαν ἀπὸ τὰς γωνίας πού παριστάνουν τὸ πόδι του.

Ἀρ. 53.

σμενος και του κακου προσπα - θει σ'ε-να πο-δι να στα - θη.

“Ολ’ αὐτὰ τὰ παιγνίδια γίνονται ἀκόμῃ διασκεδαστικώτερα ὅταν παίζουν τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ τὸ μέρος τοῦ κύβου.

Ἀρ. 54.

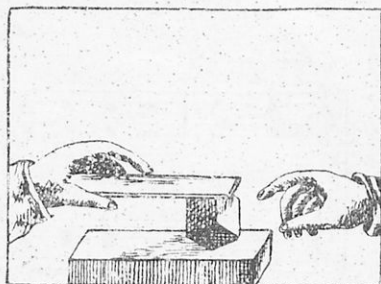
Κα - θο - λου δεν τα χα - νω, κα - θο - λου δεν τα

χα - νω, το σα - νι - δα - κι βα - νω στη κο - ρυ - φη ε -

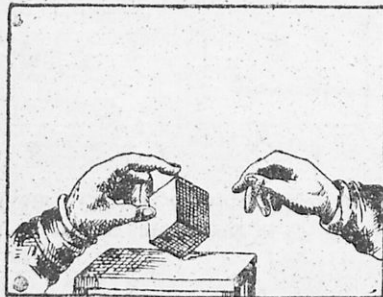
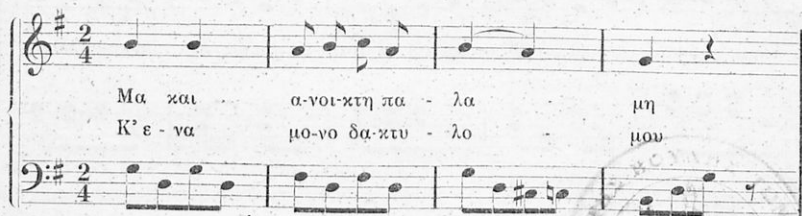
πα - νώ· πια - σμε - νος τω - ρα στε - ρε - α, να πε - ση δεν φο -

βει - ται, α - ρι - στε - ρα και δε - ξι - α ε - λευ - θε - ρα κι - νει - ται.

Ἀφοῦ εἰς τὰ προηγούμενα παιγνίδια ἀδίκως προσεπάθησαν τὰ παιδιά νά στήσουν τὸν κύβον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς γωνίας του, τὸ κατορθώνουν ἐπὶ τέλους, ὅταν βάλουν μὲ τὸ ἓνα χέρι τὸ σκέπασμα τοῦ κιβωτίου τοῦ 2ου Δώρου εἰς τὴν ἀντίθετον γωνίαν τοῦ κύβου. Τοιοῦτοτρόπως ὁ κύβος, ὅχι μόνον στηρίζεται καὶ στέκεται ἀσφαλῶς, ἀλλὰ καὶ περιστρέφεται ἐλεύθερα δεξιὰ ἢ ἀριστερά, μὲ τὸν σπρώξουν τὰ δάκτυλα τοῦ ἄλλου χεριοῦ.

Ἀρ. 55.

Τὸ παιγνίδι αὐτὸ διαφέρει ἀπὸ τὸ προηγούμενον μόνον κατὰ τὸ ὅτι, ἀντὶ μὲ τὸ σκέπασμα συγκρατεῖται ὁ κύβος μὲ τὰς δύο παλάμας ἐναλλάξ ἢ καὶ μὲ ἓνα μόνον δακτυλάκι τῶν παιδιῶν, τοῦ χάριν ἀσκήσεως καὶ ποικιλίας πρέπει ν' ἀλλάξῃ μὲ κάθε ἐπανάληψιν τοῦ τραγουδιοῦ.

Ἀρ. 56.

Τον κυ-βον τω-ρα βα - νω στο δα-κτυ-λο ε -

πανω, προσπα - θω να ειμπο - ρε-ση να στα - θη χω-ρις να πε-ση, αλλ' αυ -

το το παιγνι - δα-κι ει-ναι δυσκο-λο λι - γα-κι, ει-ναι δυ - σκο -

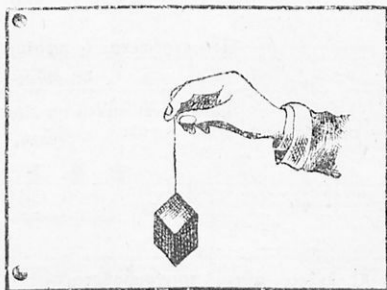
λο λι - γα - κι.

Ἀσκήσις ἰσορροπίας εἶναι καὶ τὸ παιγνίδι τοῦτο, διότι πρόκειται, νὰ σταθῇ ὁ κύβος, ἢ ὅ,τι ἄλλο ἀνάλογον ἀντικείμενον, ἐπάνω εἰς τὸ δάκτυλο τοῦ παιδιοῦ, ὅπου στηρίζεται τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος.

Ἀρ. 57.

Ἀπ' την γω-νια του κρε-με-ται ο κυ-βος, ο κυ-βος· και
μακρουλος μας φαι-νε-ται ο κυ-βος, ο κυ-βος.

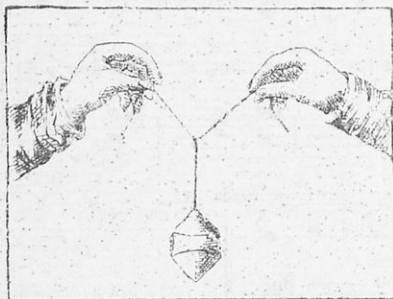
Με αὐτὸ τὸ παιγνίδι ἀρχίζει νέα σειρὰ ἐντυπώσεων. Ἐάν κρεμάσωμεν τὸν τρυπημένον κύβον ἀπὸ τὴν μίαν του κορυφήν, τὸ σχῆμά του φαίνεται διαφορετικόν, διότι ἀντὶ κυβικοῦ φαίνεται μακροῦλό. Τὰ παιδιὰ μὲ τὸ τραγοῦδι ἀνεβάζουν ἢ κατεβάζουν τὸν κρεμασμένον κύβον, ἐνῶ τὸν παρατηροῦν. Διὰ τὰ τὸν συγκρίνουν καλλίτερα βάζομεν ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι τὸν ὁλόκληρον κύβον ἀκίνητον.

Ἀρ. 58.

Με το γυ-ρι-σμα στη μι-α και στην αλ-λη κο-ρυ-
φη πα-ρου-σια-ζει αλ-λο σχη-μα και αλ-λοιωτι-κη μορ-φή.

Ἀπὸ τὸ παιγνίδι αὐτὸ ἀρχίζουν αἱ μεταβολαὶ τοῦ κύβου καὶ τοῦ κυλίνδρου ποὺ παρουσιάζουν, ὅταν περιστρέφεται. Τὰ παιδιά θαυμάζουν καὶ διασκεδάζουν νὰ βλέπουν

τὸν κύβον νὰ γυρίξῃ γρήγορα καὶ νὰ δείχνῃ δύο κύβους ποὺ ἀπέχουν ὀλίγον ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἡ περιστροφή πρέπει νὰ γίνεται ταχεῖα καὶ ὁμαλή. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο, περνοῦμεν ἓνα σπάγγον ἀπὸ τὴ μικρὰ μετάλλινη θηλιά, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἀντικείμενον νὰ εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὴν μέσην. Ἀφοῦ στρίψωμε καλὰ τὸ σπάγγο, πιάνομε τὰς δύο ἄκρας του καὶ τότε ἀπομακρύνομεν καὶ πότε πλησιάζομεν τὰ

χέρια μας διὰ νὰ ἐπιταχύνωμεν καὶ παρατείνωμεν τὴν περιστροφικὴν κίνησιν.

Ἀρ. 59.

Περιστρέφεται ἡ σφαῖρα κ' εἶναι νόστιμη πολὺ

ὁ βόλος

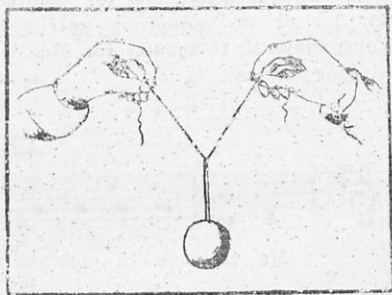
νόστιμος, καλός,

ὅμως μένει πάντα σφαῖρα, πάντα μένει στρογγυλή.

βόλος

λός.

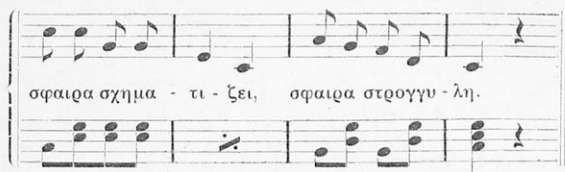
Αἱ λέξεις αὗται τραγουδοῦνται μὲ τὴν μελωδίαν τοῦ Ἀρ. 58. Ἡ σφαῖρα ἔνεκα τῆς μιᾶς καμπύλης αὐτῆς ἐπιφανείας, ὅταν περιστρέφεται, μένει πάντοτε σφαῖρα, ὡς καὶ ὁ βόλος.

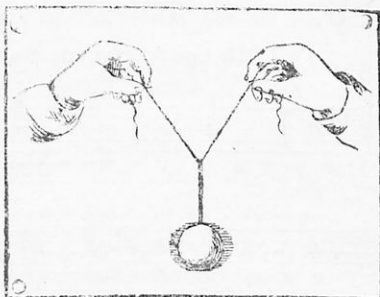
Ἀρ. 60.

Κυ-λίνδρος γυ - ρι - ζει με χα - ρα πολ - λη,

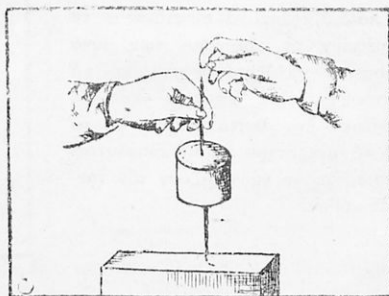
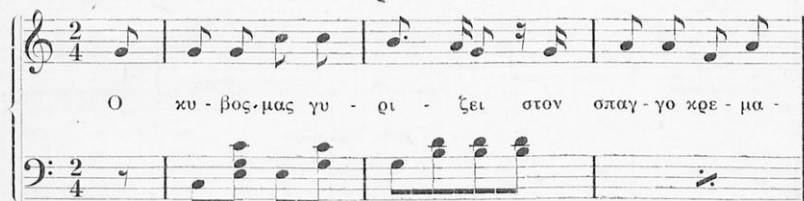
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Όταν περιστρέψωμεν τὸν κύλινδρον ἀπὸ τὰς ἴσας πλευράς του βλέπομεν πάλιν κύλινδρον, ἀλλ' ὅταν τὸν περιστρέψωμεν ἀπὸ τὴν καμπύλην του ἐπιφάνειαν, δείχνει σφαῖραν τριγυρισμένην ἀπὸ σκιάν ποῦ σχηματίζουν αἱ κόψεις τοῦ κυλίνδρου.

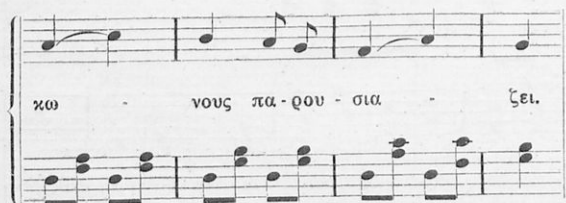
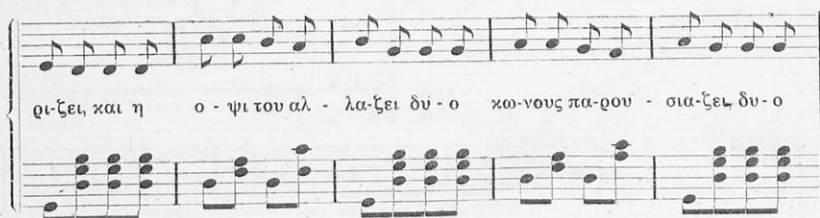
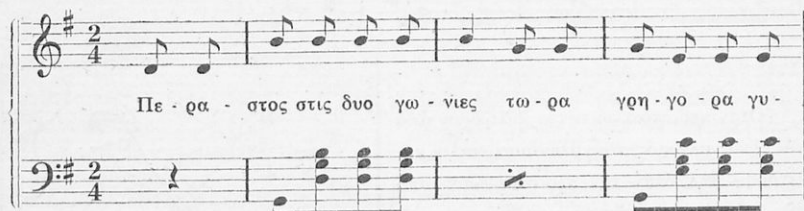
Ἀρ. 61.

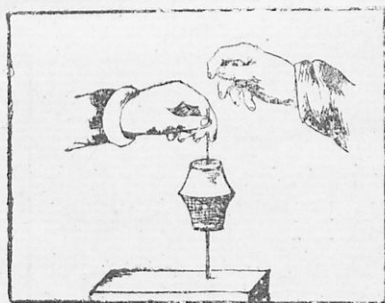
* ἢ στὸ ξύλο περαστός.

Ὁ κύβος, ὅταν περιστρέφεται ἀπὸ τὰς πλευρὰς του, δείχνει κύλινδρον, ὅπως ὁ κύλινδρος εἶχε δείξει τὴν σφαῖραν.

Ἀρ. 62.

Τὰ παιδιά πρέπει νὰ συνειθίσουν νὰ περιστρέφουν τὰ παιχνίδια των μόνα των, ὥστε νὰ γυμνάζουν τὰ χέρια καὶ νὰ τὰ κάμνουν ἐπιδέξια. Ὑπάρχει μέσα εἰς τὸ κιβώτιον ἓνα λεπτὸ ξυλάκι, μὲ τὸ ὁποῖον τὰ μικρότερα παιδιά εὐκολύνονται περισσότερον νὰ γυρίσουν τὸν τρυπημένον κύβον.

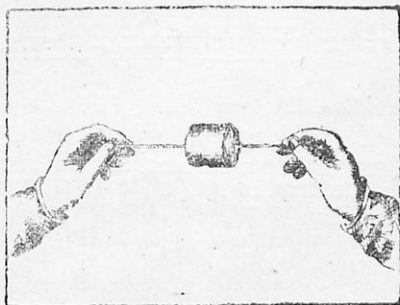
Ἀρ. 63.

Α' Θαν-μα - στος α - λη - θι - να κυ - λιν - δρος βα - ρυς περ -
 Β' Σαν κα - λη νοι - κο - κυ - ρα φυλλ' α - νοι - γω μια χα -
 Γ' Σαν κα - λη νοι - κο - κυ - ρα σι - δε - ρω - νω μια χα -

να, πε-τραις, χω-μα-τα πλα - κω-νει και τον δρομο δι - ορ - θω - νει,
 ρα· ο - λοι ο - σοι α - γα - πα - τε, γα - λα - το - πη - τα θα φα - τε,
 ρα, ο - χι σι - δε - ρο ξε - στο, μο - νο κυ - λιν - δρο βα - στω,

κυλινδρος περ - να, κυλινδρος περ - να.
 γα - λα - το - πη - τα, γα - λα - το - πη - τα.
 σαν νοικοκυ - ρα, σαν νοι - κο - κυ - ρα.

Καλόν είναι νά παραλληλίζουν τὰ παιδιά τὰ παιγνίδια μὲ ἄλλα ἀντικείμενα τοῦ αὐτοῦ σχήματος. Εἰς τὸ παιγνίδι αὐτὸ μὲ τὸ Α' μιμοῦνται τὸν ὁδοστρωτήρα, τοῦ ὁποίου γίνεται χρῆσις πρὸς ἰσοπέδωσιν τῶν δρόμων. Σύρουν λοιπὸν ἐπάνω εἰς τὸ τραπέξι τὸν κύλινδρον μὲ σπάγγον δεμένον ἀπὸ τὴν θηλιάγ τῆς καμπύλης ἐπιφανείας ἢ τὸν κυλοῦν περιστρέφοντα τὸ δι' αὐτοῦ διερχόμενον ξυλάκι, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν ἄξονα αὐτοῦ. Φαντάζονται δέ, ὅτι τὸ τραπέξι εἶναι ὁ δρόμος. Εἰς τὸ Β' κινοῦν τὸν κύλινδρον, προσποιούμενα, ὅτι ἀνοίγουν φύλλα διὰ νὰ πλάσουν ζυμαρικά. Εἰς πολλὰ ξενοδοχεῖα καὶ καταστήματα μεταχειρίζονται κυλίνδρους διὰ τὸ σιδερώμα. Τὰ παιδιά λοιπὸν εἰς τὸ Γ' ἀνοίγουν εἰς τὸ τραπέξι χαρτιά ἢ τὸ μανδηλάκι των καὶ περνοῦν τὸν κύλινδρον ἐπάνω των διὰ νὰ τὰ σιδερώσουν.

Ἀρ. 64.

Ο κυ - λιν - δροϛ ε - βγῆ - κε να κα - νη τα - ξει -
 δα - κι, πη -- γαι - νει απ' το ε - να στο αλλο το παι - δα - κι.

Μετά τὴν σφαῖραν καὶ τὸν κύβον ἦλθε τώρα καὶ τοῦ κυλίνδρου ἡ σειρά νὰ ταξεύσῃ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ ἓνα παιδάκι στὸ ἄλλο. Μὲ ῥυθμὸ τὰ παιδιά τὸν μεταφέρουν ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι εἰς τὸ ἄλλο, λαμβάνοντα μὲ τὸ ἓνα τὸν κύλινδρον τοῦ γείτονος παιδίου, καὶ δίδοντα διὰ τῆς ἄλλης τὸν ἰδικὸν των εἰς ἄλλο παρακαθήμενον.

Ἀρ. 65.

Προς τ'α - ρι - στε - ρα να δι - δη με τ'α - ρι - στε - ρο χε -
 Προς τα δε - ξι - α να δι - δη με τ'α - ρι - στε - ρο χε -
 ρα - κι, εἰ - ναι ω - μορφο παι - γνι - δι και α - ρε - σει στο παι - δα - κι.
 ρα - κι και αυ - το κα - λο παι - γνι - δι μο - νο δυ - σχο - λο λι - γα - κι.

Χάριν ιδιαιτέρας ἀσκήσεως τοῦ ἀριστεροῦ χειριοῦ τὰ παιδιὰ ὀδηγοῦνται, νὰ παίρνουν τὸν κύλινδρον, τὴν σφαῖραν, τὸν κύβον, ἢ ὅ,τι ἄλλο ἀντικείμενον, μὲ τὸ ἀριστερὸν χεράκι καὶ νὰ τὸ δίνουν πρὸς τ' ἀριστερά. Εἰς τὴν δευτέραν δὲ στροφὴν παίρνουν ὅ,τι τοὺς δώσουν ἀπ' τ' ἀριστερά καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸν χεράκι τὸ δίδουν πρὸς τὰ δεξιὰ.

Ἀρ. 66.

Τω - ρα πλε-ον ε - κου - ρα-σθη και α - να - παυ-σι ξη -
 τει, σαν παι - δα-χι να πλα - για-ση, θα τον βα - λω στο κου - τι.

Ὅταν τελειώσουν τὰ παιγνίδια εἰμποροῦν, νὰ λέγουν αὐτὸ τὸ τραγουδάκι.

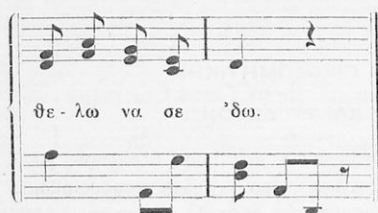
Ἀρ. 67.

Ὁ ταχυδρόμος

Δεν μου λε - τε μη-πως ει-σθε, ο ξυ - λεμι-πο-ρος Κυρ

Ψωμᾶς Κυρ Γιάννης

Γιαννης, του-το το κου-τι σας φερ-νω α-πο το τα-χυ-δρο-μει-ο. Λαθος

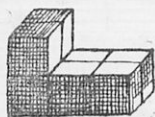

παιγνιδίων, πρὶν μεταβοῦν εἰς ἄλλο ἔργον, πρέπει τὰ παιδιά νὰ τακτοποιοῦν προσεκτικὰ μόνον τὸν κύβον κλπ. τὸ ὅποιον ἄλλωστε κατὰ τὴν Φροβελιανὴν μέθοδον ἀποτελεῖ μέρος τῆς διὰ τῶν κιβωτίων διασκέδασης, διότι οἱ διάφοροι τρόποι πὺν τὰ τακτοποιοῦν εἶναι ἐπίσης δι' αὐτὰ μία εὐχαρίστησις.

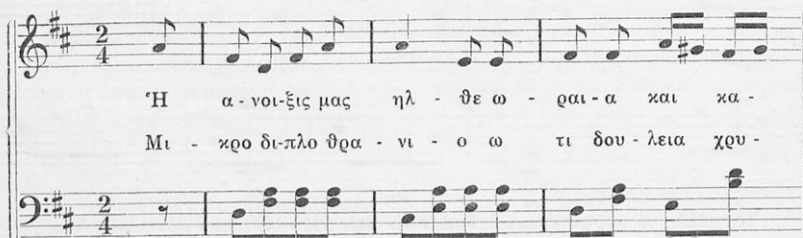
Ἀρ. 69.

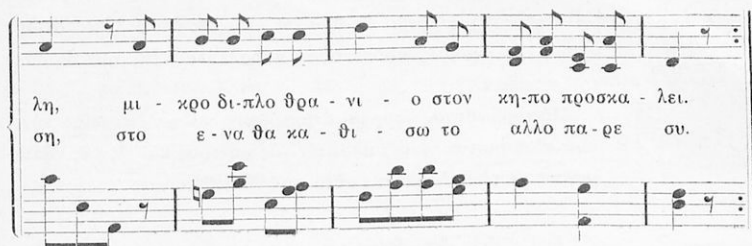

Μὲ τοὺς μικροὺς κύβους τοῦ Γ'. Δώρου τὰ παιδιά ἐσημάτισαν κρεββατάκι, ὅπου τοποθετοῦν ἂν θέλουν καὶ μιὰ κουνκλίτσα ἀγοραστὴ κι' ἀκόμα καλ-λίτερα καμωμένη ἀπὸ τὰ ἴδια μὲ ταιγαρόχαρτο ἢ καὶ μὲ μαλλιά. Ἀλλὰ καὶ τὸ κρεββατάκι δύναται νὰ κατασκευασθῇ ἀπὸ χαρτόνι καὶ μὲ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ τραγούδια αὐτὰ ἐφαρμόζονται εἰς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ παιγνίδια.

Ἀρ. 70.

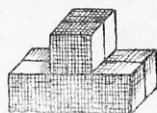

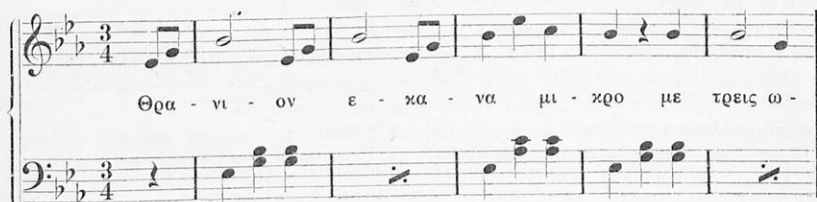
λη, μι - κρο δι-πλο θρα - νι - ο στον κη-πο προσκα - λει.
ση, στο ε - να θα κα - θι - σω το αλλο πα-ρε συ.

Ὁ καιρὸς εἶναι ὥραϊος καὶ αἱ κοῦκλαι πηγαίνουν εἰς τὸν κήπον, ὅπου ξεκουρά-
ζονται καθήμεναι εἰς τὸ θρανίον. Τοῦτο κατασκευάζεται εὐκόλα, μόλις μεταφερθοῦν
οἱ δύο ἐπάνω κύβοι τοῦ ἔχει τὸ κρεβατάκι διὰ μαξηλάρια, εἰς
τὴν μέσην.

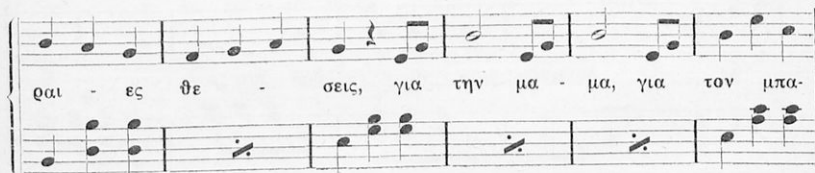
Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ ὀδηγῶνται νὰ κτίζουν μὲ ἀκρίβειαν
τὰ σχήματα, ἀλλέως ἀντὶ νὰ γυμνασθῇ ἡ ἐπιδεξιότης καὶ ἡ κα-
λαισθησία των, ἀπεναντίας συνειθίζουν εἰς τὴν ἐπιπολαιότητα
καὶ τὴν ἀκαταστασίαν.

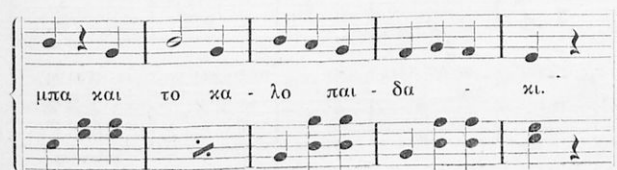
Ἀρ. 71.

Θρα - νι - ον ε - κα - να μι - κρο με τρεις ω -

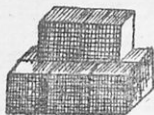

ραι - ες θε - σεις, για την μα - μα, για τον μπα -

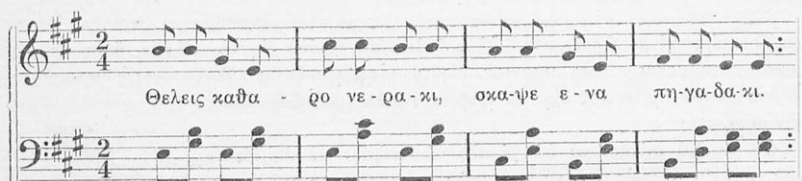
μπα και το κα - λο παι - δα - κι.

Τὸ διπλὸ θρανίον εὐκόλῃ μετασχηματίζεται εἰς θρανίον μὲ τρεῖς θέσεις, ὅταν οἱ δύο κύβοι τῆς μέσης τοποθετηθοῦν παραλλήλως ἐπὶ τῶν ὀπισθεν τριῶν κύβων.

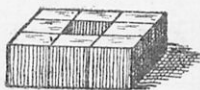

Πόσον ἀφθονοὶ ἀφορμαὶ ἀναπτύξεων καὶ καλλιέργειας εὐγενῶν αἰσθημάτων παρέχονται εἰς τὰς μητέρας καὶ εἰς τὰς νηπιαγωγούς μὲ τὰ ἀπλούστατα αὐτὰ παίγνια!

Ἀρ. 72.

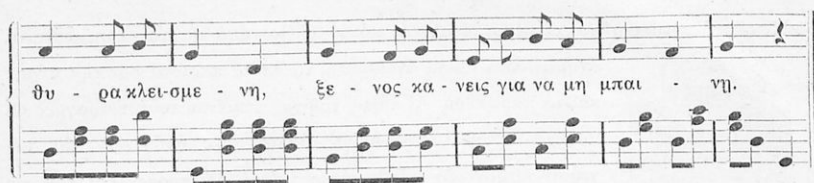

Διὰ τὰ κατασκευάσουν τὸ πηγαδάκι χωρίζουν τὰ παιδιὰ δύο σειρὰς ἐκ τριῶν παρακειμένων κύβων καὶ βάζουν μεταξύ των, ἀμφοτέρωθεν, ἀνὰ ἓνα κύβον, ὅτε εἰς τὸ μέσον μένει τὸ ἄνοιγμα. Πολλὰ δύναται νὰ λεχθοῦν ἐδῶ διὰ τὸ νερό. Καλὸν δὲ εἶναι ἅπαντα τὰ παίγνια αὐτὰ νὰ ἐκτελῶνται ἀλληλοδιαδόχως μὲ διάφορα Δῶρα, ὥστε νὰ παρατηροῦν τὰ παιδιὰ τὰς διαφορὰς τῶν σχημάτων. Π. γ. ἐνῶ ἔχουν ἐμπρὸς των τὸ ἀνωτέρω πηγαδάκι τῶν κύβων τοῦ Γ'. Δώρου, κατασκευάζουν πλησίον του τὸ ἴδιο μὲ τὰ τοῦβλα τοῦ Δ'. Δώρου, πότε ὀρθὰ πότε καθιστὰ καὶ τέλος πλαγιασμένα. Τοιοῦτοτρόπως ἀντιλαμβάνονται καλλίτερα τὴν διαφορὰν τοῦ ὕψους, τοῦ βάρους, τοῦ μήκους καὶ τοῦ πλάτους. Πλουσιώτερα καὶ τελειώτερα γίνονται τὰ σχήματα αὐτὰ μὲ τὸ Ε'. Γ'. καὶ Ζ'. Δῶρον.

Ἀρ. 73.

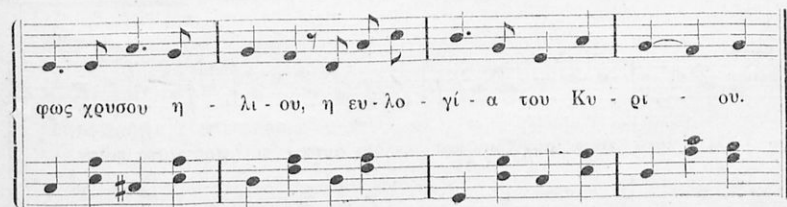
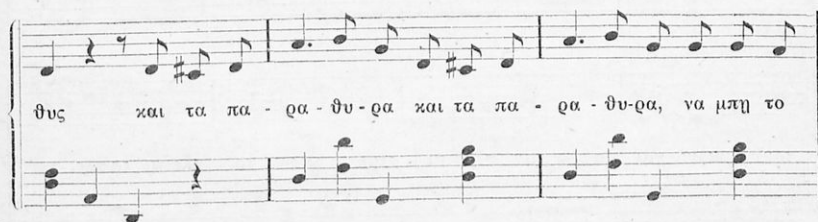
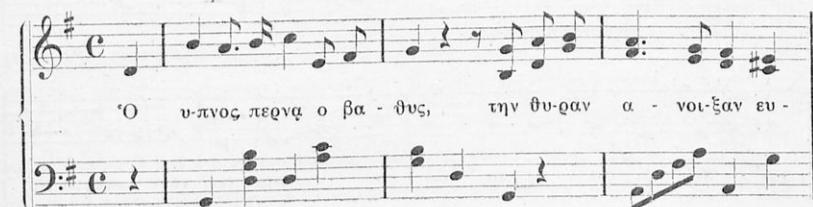

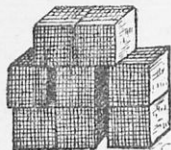
Τὰς δύο σειρὰς τῶν ἐκ τριῶν παρακειμένων κύβων τοῦ Γ'.
Δώρου θέτουν τώρα τὰ παιδιὰ ἐπ' ἀλλήλων καὶ ἐπ' αὐτῶν τοὺς
δύο ὑπολοίπους. Οὕτω κατασκευάζεται τὸ κλεισμένο σπίτι, τὸ
ὅποιον βέβαια γίνεται πολὺ τελειότερον μὲ τοὺς κύβους τοῦ
Ε'. Δώρου.

ᾠδ. 74.

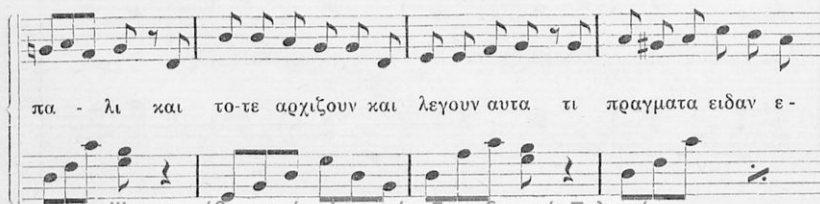
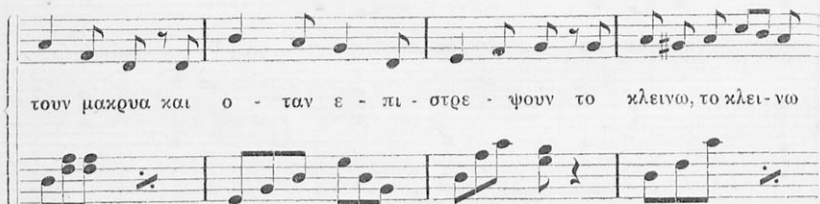
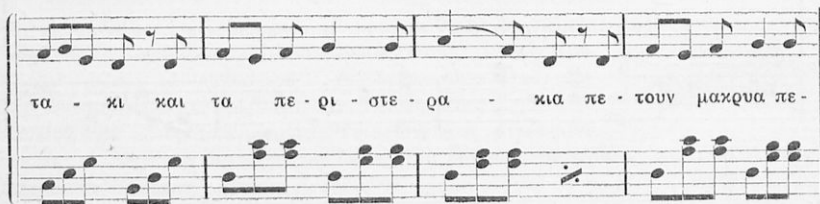
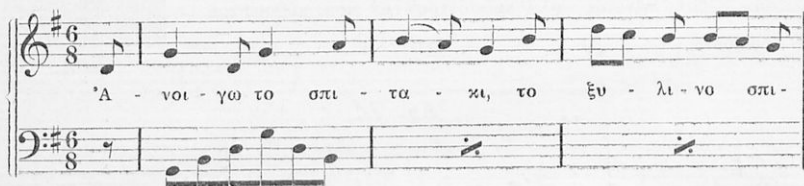
Χωρίς νά μετακινηθοῦν οἱ κύβοι, σύρονται μόνον ὀλίγον ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ὥστε νά

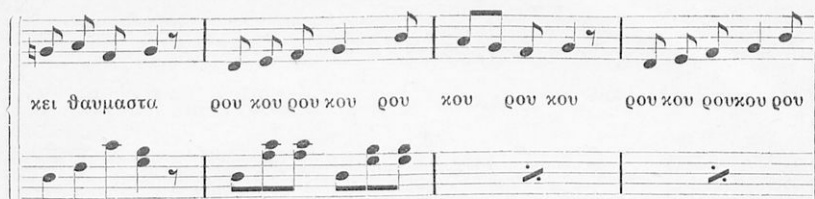

σχηματίσουν μικρά ἀνοίγματα, τὰ ὁποῖα παριστάνουν τὴν θύραν καὶ τὰ παράθυρα. Αἱ λέξεις τοῦ χαριτωμένου τούτου τραγουδιοῦ παρέχουν ποικίλας ἀφορμὰς πάλιν πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ διέγερσιν στοργικῶν αἰσθημάτων, εἶναι δὲ προσφιλέστατον εἰς τὰ παιδιὰ.

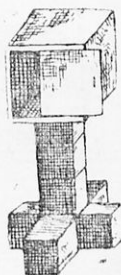
Ἀρ. 75.

Ὁ περιστερών.

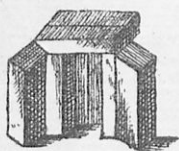
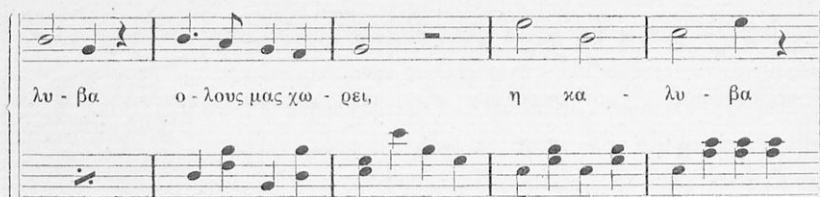

Με τοὺς κύβους τοῦ Γ'. Δώρου τὰ παιδιὰ οἰκοδομοῦν τὴν βάσιν καὶ τὸν στύλον τοῦ περιστερώου, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον τοποθετοῦν τὸ κιβώτιον μὲ τὸ μισανοιγμένο σκέπασμά του, ὥστε νὰ παριστάνεται ὁ περιστερὼν καὶ ἡ θύρα του. Ὡς περιστεράκια δύνανται νὰ τοποθετοῦν μικρὰ ξύλινα ἢ καὶ νὰ κατασκευάζουν χάρτινα, τῶν ὁποίων ζωγραφίζουν μὲ χρωματιστὰ μολυβιά τὰ μάτια καὶ τὰς πτέρυγας.

Ἀρ. 76.

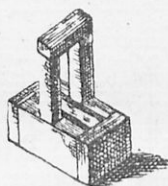

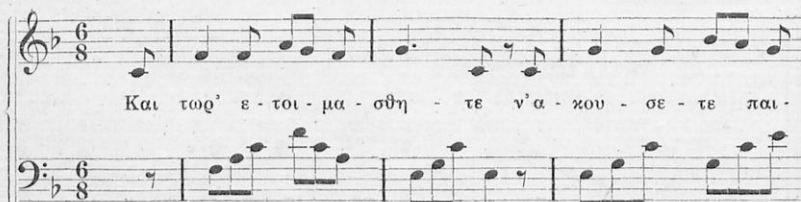
Με τὰ τοῦβλα τοῦ Δ'. Δῶρου σχηματίζεται ἡ καλύβη. Δύο ὀρθὰ τοῦβλα, δύο εἰς τὰ πλάγια ἀμφοτέρωθεν καὶ δύο πλαγιασμένα ἀπ' ἐπάνω ὡς στέγην· δύο δὲ ὀρθὰ πάλιν, ἀλλὰ γυρισμένα πρὸς τὰ ἔξω, ἀμφοτέρωθεν, ὡς θύρας. Ἐντὸς τῆς καλύβης τὰ παιδιὰ θέτουν πάλιν τὰς κούκλας των.

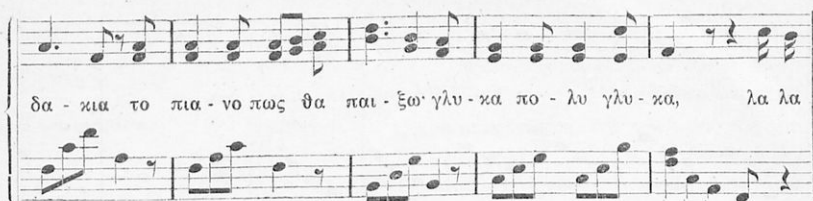
Ἀρ. 77.

Τὸ ὡραιότατον τραγουδάκι τοῦ Γ' τεύχους τῶν «Ρυθμικῶν Παιγνίων» σελ. 19 «Τώρα τὸ καλὸ παιδάκι κάνει ἓνα καλαθάκι» ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἀπέναντι σχῆμα ποῦ γίνεται μὲ τὸ Δ' Δῶρον καὶ παριστάνει ἓνα καλαθάκι.

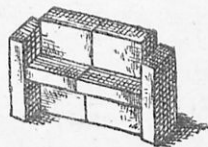

Ἀρ. 78.

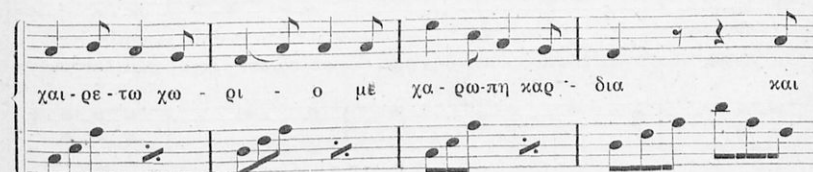
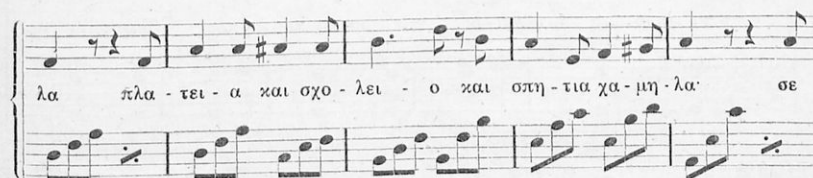
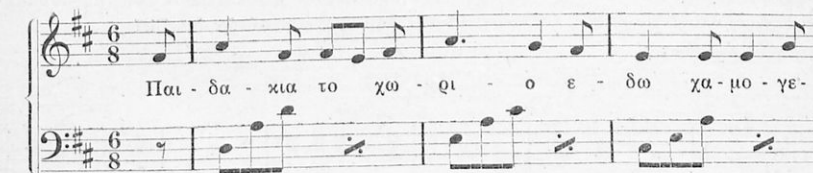

Τὰ παιδιά καθίζουν δύο τούβλα ἀπέναντί των καὶ ἐπάνω εἰς τὸ καθένα ἀκουμβοῦν ταυτοχρόνως ἀπὸ ἑνα τοῦβλο πλαγιαστὸ καὶ ἀπὸ ἑνα καθιστό, ὥστε τὰ πλαγιαστὰ νὰ ἐξέχουν πρὸς τὰ ἑμπρός. Προσθέτουν ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ δύο ὀρθὰ τούβλα καὶ ἔχουν ἑτοιμο τὸ πιανάκι.

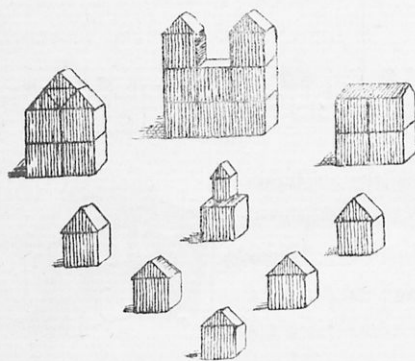

Ἀρ. 79.

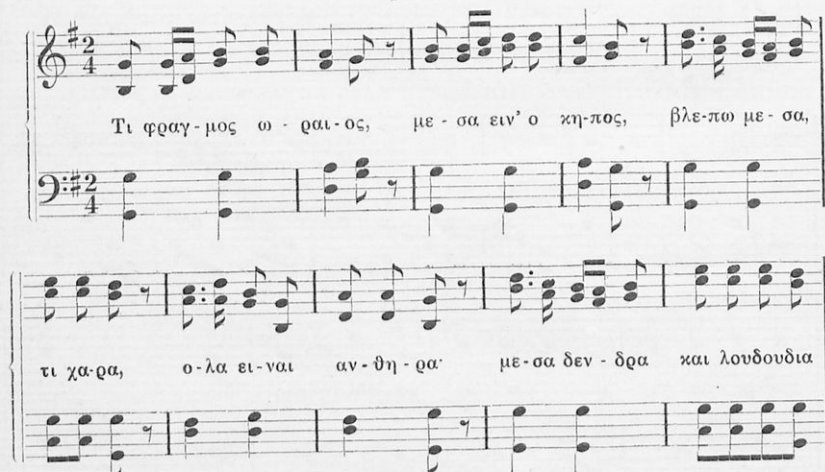
Τὸ χωρίον γίνεται μετὰ τὸ Γ'. καὶ τὸ Δ'. Δῶρον ἢ καὶ μετὰ τὰ δύο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ Ε'. ὅπως παριστᾷ ἡ εἰκὼν μας. Πλουσιώτερον ἀκόμη τὸ κάμουν τὰ ἄφθονα ὑλικά τοῦ Ε', ΣΤ' καὶ τοῦ Ζ' Δώρου μαζί, ἀλλ' ἀπὸ μεγαλειότερα παιδιὰ, ποῦ νὰ ἔχουν τὴν ἀπαιτουμένην δεξιότητα, ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν.

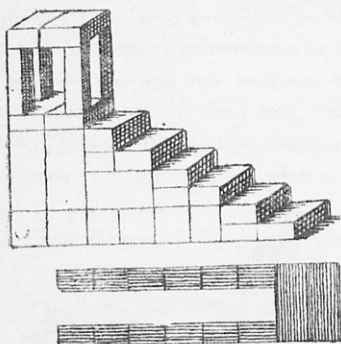

Τὸ χωρίον ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἐκκλησίαν, σχολεῖον καὶ χαμηλὰ σπιτάκια. Δύναται ὅμως νὰ προστεθῇ καὶ βρύσις εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας καὶ φραγμοὶ γύρω ἀπὸ μερικά σπιτία ἢ καὶ βουστάσια, ἀλώνια καὶ ἀχυρῶνες, ὅταν τὸ ἐπιτρέπει τὸ πλῆθος τῶν ὑλικῶν.

Βεβαίως ἀφοῦ ὁδηγηθοῦν τὰ παιδιὰ κατὰ ποῖον τρόπον νὰ οἰκοδομοῦν καὶ ἀφοῦ γίνῃ ἀρκετὴ περὶ αὐτῶν συνομιλία πρέπει νὰ ἀφίενται κατόπιν ἐλεύθερα νὰ τὰ συνδυάζουν καὶ ἐκτελοῦν αὐτὰ αὐτοθύμως καὶ χωρὶς ὑπόδειγμα, πρὸς καλλιέργειαν τῆς δημιουργικῆς αὐτῶν δυνάμεως.

Ἀρ. 80.

τὰς μικρὰς των κούκλας εἰς τὰ σκαλοπάτια. Ἡ εἰκὼν παριστάνει τὴν κομψὴν σκάλα, ποῦ γίνεται μετὰ τὸ ΣΤ' Δώρον καὶ τὸ ὑπόστεγον ποῦ στηρίζεται εἰς τοὺς στηλίσκους. Πρὸς εὐκολίαν τῆς ἐκτελέσεως προσεθέσαμεν κατ'ὠθεν ταύτης καὶ τὸ διάγραμμα τῆς σκάλας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον κατασκευάζεται ἡ σκάλα αὐτὴ καὶ διπλῇ, δηλαδὴ ἀπὸ τὰ δύο ἀντίθετα μέρη τοῦ υποστέγου· ἀλλὰ τότε, φυσικὰ γίνεται μετὰ ὀλιγώτερα σκαλοπάτια.

Ἀρ. 82.

Κτι-ζω πυρ-γο και θα βα-λω ε-να κω-δω-να με -

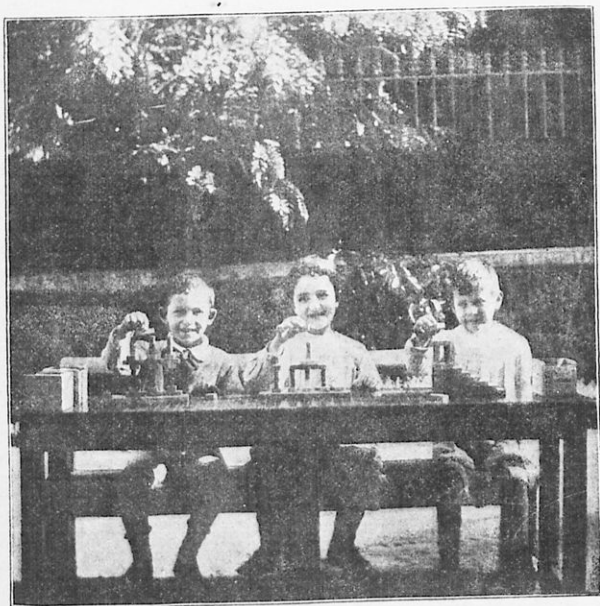
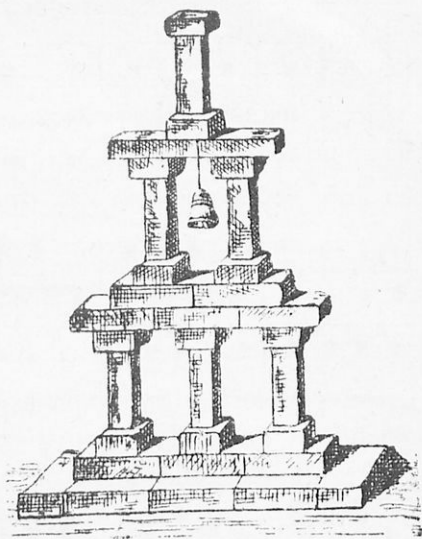
γαλο- νταγγ νταγγ νταγγ νταγγ κωδων, κωδων, κωδω - νι-ζει, τοὺς ανθρωπους ε-ξυ -

πνι-ζει, νταγγ νταγγ νταγγ νταγγ, λέ-γει, τρε-ξε-τε ευ-θυς, εἰς το

εργ-γον του κα-θεις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ εἰκὼν παριστάνει καταλεπτῶς
τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆσεως
μὲ τὸ ΣΤ' Δῶρον τοῦ ὅλου σχή-
ματος τοῦ κωδωνοστασίου, μὲ ἓνα
κρεμαστὸ ἀληθινὸ κουνουνάκι.

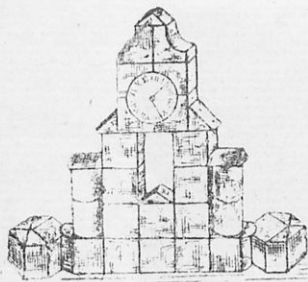

Τὰ χαρούμενα
μικρὰ εἰς τὸ
Νηπιαγωγεῖον.

Ἀρ. 83.

1. Παι - δα - κια τὸ ρο - λο - γι και ποιος δεν τ'ἀγα - πα; χει -
 2. Του τοι - χον τὸ ρο - λο - γι και ποιος δεν τ'ἀγα - πα; βρα -
 3. Και το μι - κρο ρο - λο - γι και ποιος δεν τ'ἀγα - πα; πειὸ

μω - να, κα - λο - και - ρι, δου - λευ - ει και κτυ - πα,
 δυα - ξει ξη - με - ρω - νει, δὲν πανει νὰ κτυ - πα, τικ τικ τικ τικ τικ τικ τικ.
 γρη - γο - ρα α - χο - μα κι - νει - ται και κτυ - πα,

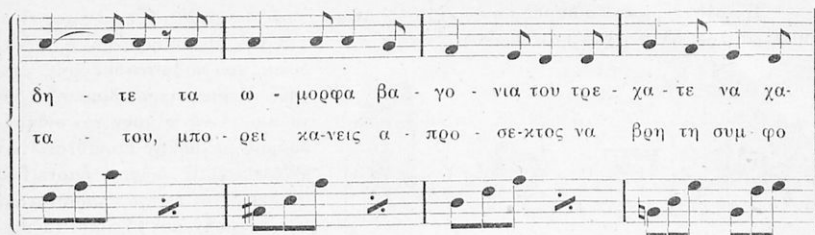
Ἡ νηπιαγωγὸς ἰχνογράφει δίσκον ὥρολογίου με τοὺς δείκτας ἀναλόγους με τοὺς σπονδύλους τοῦ Ζ' Δώρου. Τὸν δίσκον δὲ τοῦτον ἐφαρμόζουν τὰ παιδιά εἰς ὅλα τὰ διὰ τῶν διαφόρων δώρων ἐκτελούμενα σχήματα, ποῦ παριστάνουν ὥρολόγια.

Πολλὰ δύνανται νὰ διδαχθῶν τὰ παιδιά με τὸ παιγνίδι αὐτὸ διὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν χρησίν του, διὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ ἡμερονηκτίου κτλ.

Ἀρ. 84.

Ὁ Σιδηρόδρομος.

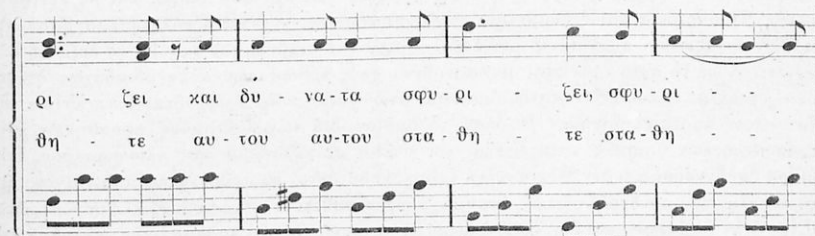
Περ - να ο σι - δη - ρο - δρο - μος ε - λα - τε να τον
 Μα ο - μως μη πη - γαι - νε - τε πο - λυ πο - λυ κον -

δη - τε τα ω - μορφα βα - γο - νια του τρε - χα - τε να χα -
τα - του, μπο - ρει κα - νεις α - προ - σε - κτος να βρη τη συμ - φο

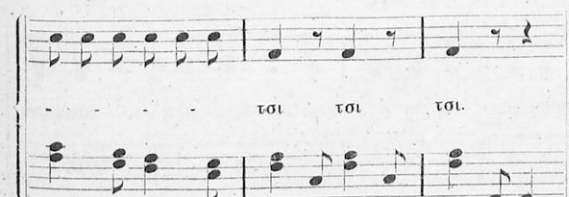
ρη - τε η μη - χα - νη κα - πνι - ζει και δυ - να - τα σφυ -
ρα του μη πλε - ον προ - χω - ρη - τε αυ - του αυ - του στα -

ρι - ζει και δυ - να - τα σφυ - ρι - ζει, σφυ - ρι - -
θη - τε αυ - του αυ - του στα - θη - τε στα - θη - -

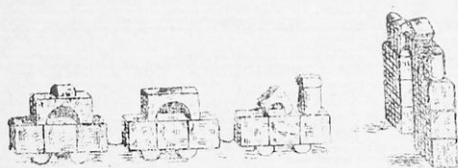

ζει· πφει· τοι τοι τοι
τε·

- - - τοι τοι τοι

Ἡ κατασκευὴ τοῦ σιδηροδρόμου μὲ τὸ Ζ' Δῶρον, ποῦ παριστάνει ἡ εἰκὼν μας εἶναι ἡ τελειότερα, ἀλλὰ χρειάζεται ἀρκετὴν ἐπιτηδειότητα

διὰ τὰ ἰσορροπῆσουν οἱ ἡμισπόνδυλοι, ποῦ παριστάνουν τοὺς τροχούς. Περισσότερον διασκεδάζουν τὰ παιδιὰ νὰ κάμουν τὸν σιδηρόδρομον μὲ ἀπλὴν παράθεσιν τῶν κύβων τοῦ Ε' Δώρου, ὁπότε δύο ὑπερζεῖμενοι ἐμπρὸς παριστάνουν τὴν μηχανὴν καὶ οἱ μισοὶ τὰ στεγάσματα τῶν βαγονίων. Αὐτὸν δύ-

νανται εὐκολώτατα νὰ σπρώχνουν, ὥστε νὰ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴν πύλην (Ζ' Δώρον) καὶ νὰ σταματᾷ εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν, ποῦ κατασκευάζουν μὲ τὰ ὑλικά τῶν ἄλλων Δώρων.

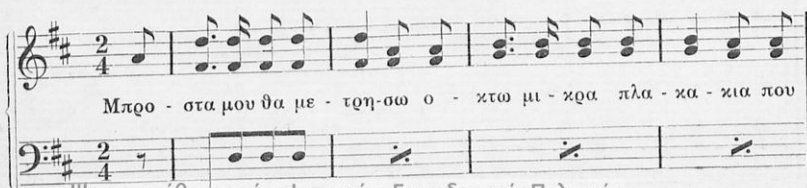
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

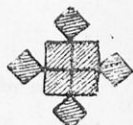
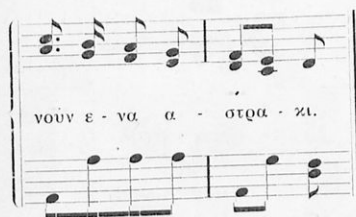
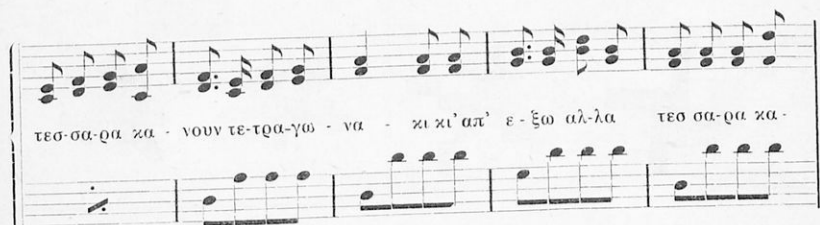
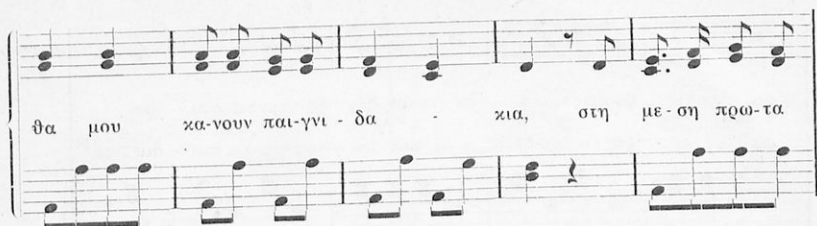
Ἐκτὸς τῶν ἀντικειμένων βιωτικῆς χρήσεως, ποῦ ἀνοφέραμεν, τὰ παιδιὰ δύνανται νὰ σχηματίζουν καὶ ποικίλα καλλιτεχνικά σχήματα, ἀστέρες, σταυροὺς καὶ ἄλλους συνδυασμοὺς τετραγώνους, τετραπλευροὺς, τριγώνους, ὠοειδεῖς καὶ κυκλικούς. Τὰ σχήματα ταῦτα ἀκολουθοῦν μερικoὺς κανόνες, διὰ τῶν ὁποίων γίνονται εὐκολώτερα καὶ συμμετρικώτερα. Οἱ ἀστέρες γίνονται κατὰ δύο τρόπους: Μὲ κέντρον πλήρες καὶ μὲ κέντρον κενόν. Ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ συμμετρία τῶν σχημάτων ἐπιτυγχάνεται εὐκολώτερα, ὅταν τὰ παιδιὰ ἐργάζονται πάντοτε τὸ μὲν δεξιὸν ἥμισυ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν μὲ τὸ δεξιόν, τὸ δὲ ἀριστερὸν μὲ τὸ ἀριστερὸν χεῖρ, μετακινοῦντα τοὺς κύβους τῶν ἀλληλοδιαδόχως δεξιὰ ἄνω, ἀριστερὰ κάτω, δεξιὰ κάτω, ἀριστερὰ ἄνω· χαίρουν δὲ πολὺ, ὅταν βλέπουν ὅτι τὸ ἔργον τῶν ἀποτελεῖ ἀρχῇθεν ἓν ὅλον, τὸ ὅποῖον, διὰ τῶν βαθμιαίων προσθηκῶν καὶ τροποποιήσεων διαρκῶς ἐπεκτείνεται καὶ γίνεται ποικιλωτέρον καὶ πλουσιώτερον. Τὰ μικρὰ δὲν ἐννοοῦν ὅτι δὲν βλέπουν, διὰ τοῦτο δὲν δύνανται νὰ προβλέψουν ποῖον θ' ἀποβῇ τὸ σύνολον τοῦ συνδυασμοῦ τῶν, ὅταν τυχαίως προσθέτουν τοὺς κύβους κλ. μονομερῶς. Ἐνῶρ, ὅταν βαθμυδῶν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, μετὰ προσοχῆς καὶ προσαιρετικῆς ἐκλογῆς τῶν διευθύνσεων καὶ ἐπαφῶν ἐκτελοῦν τὸ σχέδιόν των, οὐδέποτε ἐξ ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ μὲ ἐλευθέρους συνδυασμούς, ἔχουν τὸ πνεῦμα ἐνεργὸν καὶ παρατηροῦν τὰς μεταβολὰς ποῦ ἐπιφέρουν αἱ κανονικαὶ μετακινήσεις τοῦ ὕλικου των.

Τὰ καλλιτεχνικά ταῦτα σχήματα ἐκτελοῦνται μὲ ὅλα τὰ Φροεβελιανὰ Δῶρα, ὅσον καὶ μὲ τὰ πολυειδῆ πλακάκια.

Τὰ ἀκόλουθα τραγούδια θὰ μάθουν τὰ παιδιὰ διὰ τὰ ἐφαρμοζοῦν αὐθόρμητα, ὅποτε τὰ εὐχαριστεῖ. Ποτὲ δὲν πρέπει νὰ βιάξῃ κανεὶς τὸ παιδί νὰ τραγουδῇ, ὅχι μόνον, διότι βλάπτει νὰ κουράζονται ὑπερβολικὰ οἱ πνεύμονες, ἀλλὰ καὶ διότι οἱ συνδυασμοὶ τῶν κατασκευαζομένων σχεδίων ἀπαιτοῦν ἀμέριστον τὴν προσοχὴν των καὶ ἀρκετὴν ἐπιτηδειότητα.

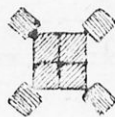
Ἄρ. 85.

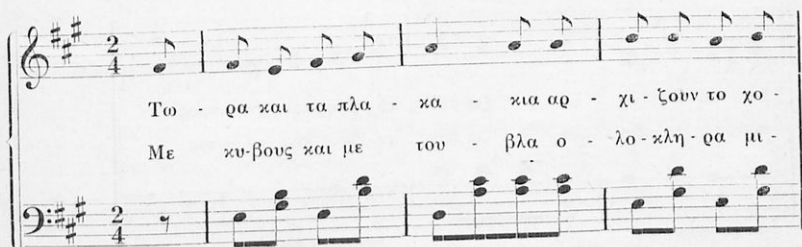

Ἀπὸ τὰ ὀκτὼ πλακάκια (ἢ κύβους ἢ τοῦβλα) τὰ τέσσαρα μένουσιν ἀκίνητα εἰς τὸ κέντρον ἐνῶ τὰ ἄλλα μετακινοῦνται καθ' ὅλους τοὺς τρόπους.

Πλευρὰ μὲ πλευράν, πλευρὰ μὲ γωνίαν, γωνία μὲ γωνίαν κ. ο. ἔ.

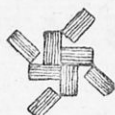
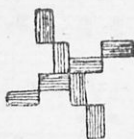

Ἀρ. 86.

ρο τις θε-σεις των α - φι - νουν δεν χα-νουν τον και - ρο.
σα ω - ραι-α σχε-δι - α - κια κα - νου-νε τα παι-δια.

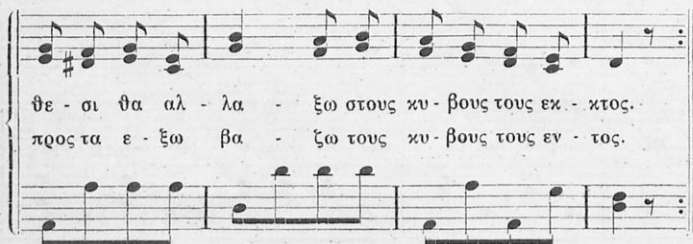

Σχέδια με τὰ ὕλικά τοῦ Δ' Δώρου.

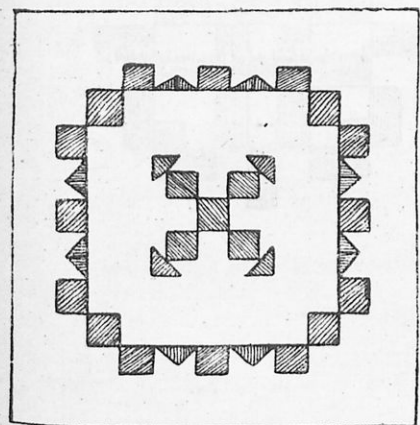
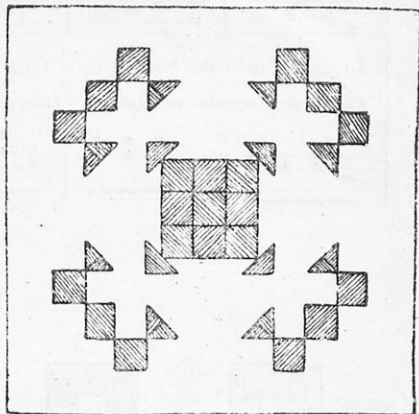
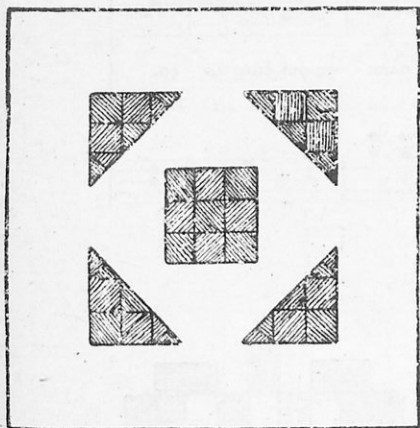
Ἄρ. 87.

Χω - ρις να τοὺς κι - νη - σω τους κυ - βους τους εν - τος τη
Α - φι - νω α - κι - νη-τους τους κυ - βους τους εκ - τος και

θε - σι θα αλ - λα - ξω στους κυ - βους τους εκ - κτος.
προς τα ε - ξω βα - ζω τους κυ - βους τους εν - τος.

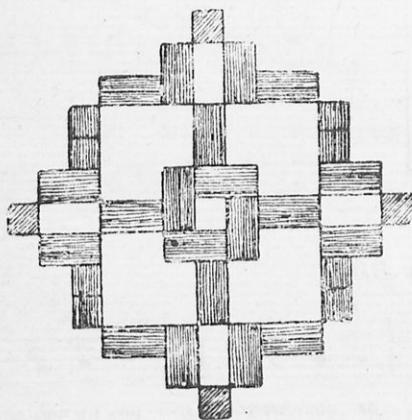
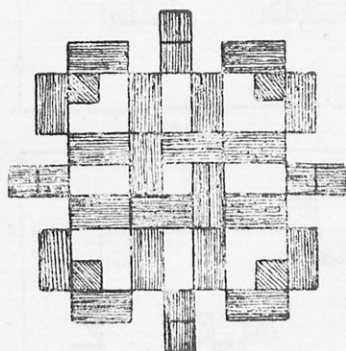
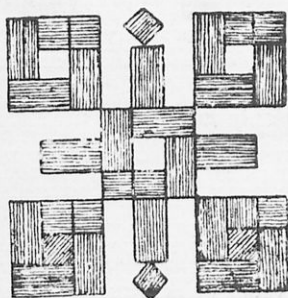
Σχέδια με τὰ ὄλικά τοῦ Ε' Δώρου
ἢ καὶ με πλακάκια.

Ἄρ. 88.

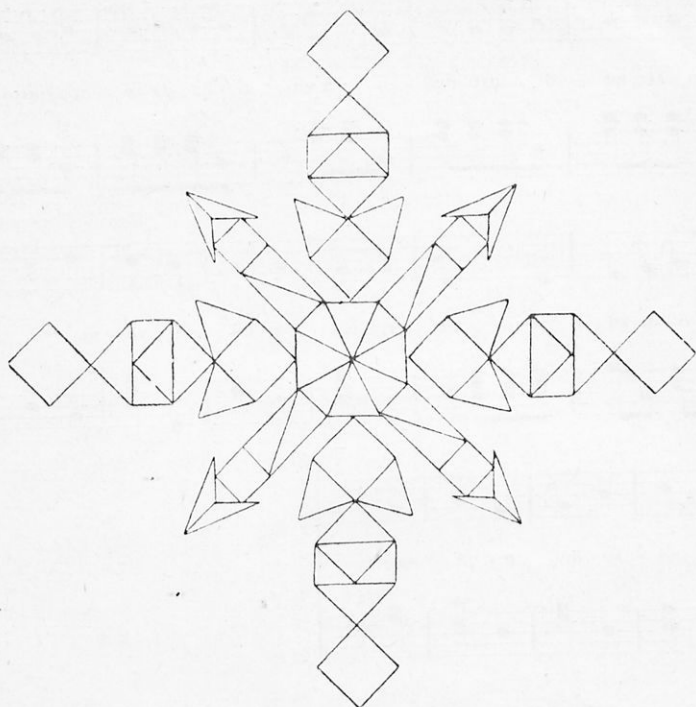
Τα πλα - κα-κια πως μα - ρε - σουν πουχουν χρω - μα - τα πολ -
Με τα ξυ-λα-ρα-κια ο - λα κα - νω σχε - δι - α πολ -

λα θα τα βα-λω προ-τα ι-σια κι'αλλα γυ-ρω τους λο - ξα.
 λα και τους λε-γω τρα-γου - δα-κια λα λα λα λα λα λα,

Σχέδια με τὰ ὑλικά τοῦ ΣΤ' Δώρου.

Μεγάλο ἄστρο μὲ πολύχρωμα καὶ ποικιλόσχημα πλακάκια.

Ἀρ. 89.

Τα Δω-ρα τα παι - δα - για πο - λυ τα δια-σκε - δα - ζουν ω -

ραι - α παι - γνι - δα - για αυ - τα μας ε - τοι - μα - ζουν μας κα-νουν σπιτια,

σκα - λες, κα - θι - σματα, θρα - νι - α και πλη -θος αλ - λα πραγμα - τα, ω -

ραι - α και κα - λα· παι - γνι - δια μου θα σας το - πω, πο -

λυ, πο - λυ σας α - γα - πω.

Πόσας αφορμὰς πρὸς καλλιέργειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν διαθέσεων τῶν μικρῶν μας παρέχουν τὰ ἀπλὰ ταῦτα σχήματα, ποῦ τόσο ἐνθάριστα ἀπασχολοῦν τὰ παιδιὰ.

Τὸ τραγουδάκι αὐτὸ εἶναι ὡς μία ἀνακεφαλαίωσις, ποῦ ἐνθυμίζει εἰς τὰ παιδιὰ ὅλας τὰς εὐχαριστήσεις ποῦ τοὺς ἔδωσεν ὁ κύβος καὶ τὰ ἄλλα τῶν παιγνίδια, εἰς τὰ ὅποια ἐκφράζουν τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Ἄς ἀνακαλέσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν μνήμην μας, ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς καρδίας, ἀπ' αὐτῆς τῆς βρεφικῆς ἀκόμη ἡλικίας, πρέπει νὰ εἶναι τὸ σπουδαιότατον μέλημα τῶν μητέρων καὶ τῶν παιδαγωγῶν, διότι μόνον ἡ ἐναρμόνιος ἀνάπτυξις ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ δύναται σὺν τῷ χρόνῳ νὰ καταρτίσῃ τὸν τέλειον χαρακτήρα τοῦ ἐναρέτου ἀνθρώπου!

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Β' ΤΕΥΧΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Πρόλογος 3ης εκδόσεως	3
Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ προλόγου τῆς 1ης εκδόσεως	5
Εἰσαγωγή τῆς 1ης εκδόσεως	10
 1.	
Τραγοῦδια	
Ἀρχικά	
καὶ	
Τελικά	
Ἀρ. 1 Ἡ Αὐγή	23
2 Μόλις φωτίσῃ	24
3 Καλημέρα	24
4 Πρωί, πρωί	25
5 Τι καλά	25
6 Θά παίξωμε	26
7 Ὁ ἥλιος	27
8 Ἡ ἐπιστροφή	27
9 Χαίρετε	28
10 Κουράστηκα	29
11 Κάμε νανάκια	29
 2.	
Τραγοῦδια	
καὶ	
Παιγνίδια	
τῆς	
σφαίρας	
12 Ἡ σφαῖρα τώρα προσκαλεῖ	30
13 Προσέξτε παιδάκια	31
14 Κλείστε, κλείστε	31
15 Μικρὴ δὲν θὰ σ' ἀφήσω	32
16 Ἐξύπνησεν ἰδῆτε	33
17 Πρῶτο κούνημα ἀρχινᾷ	33
18 Κτύπα, κτύπα κουδουνάκι	34
19 Νὰ ἡ σφαῖρα	34
20 Μιὰ μικρὴ μικρὴ φωλιά	35
21 Σὰν τὸ καθαρὸ νεράκι	35
22 Τρέχ' ἡ σφαῖρα	36
23 Τὼρ' ἀλλάζω τὸ παιγνίδι	37
24 Ἀλογάκι μου καλὸ	38
25 Φύγε φύγε ποντικάκι	38
26 Πηδᾷ ἡ σφαῖρά μου	39
27 Εἰς τὸν τοῖχον ὕψηλά	39
28 Τώρα σφαῖρ' ἀγαπητὴ	40
29 Ἀπὸ τὸ πολὺ παιγνίδι	41

	Σελίς
3.	Ἀρ. 30 Τρέχει ὁ βόλος 42
Τραγούδια	» 31 Ὁ βόλος ὅσον εἰμφορεῖ 43
καὶ	» 32 Ἄν σὲ ἀγγίσω 43
Παιγνίδια	» 33 Τὰ παιδάκια θὰ χαροῦν 43
τοῦ	» 34 Ἐνας βόλος φεύγει 44
Βόλου	» 35 Ἄν ὁ κύκλος μας σ' ἀρέσῃ 45
	» 36 Τὸ κουδούνι κουδουνίζει 45
	» 37 Ὑψηλὰ καὶ χαμηλὰ 46
	» 38 Κινεῖται πλοῖον 47
	» 39 Ἐλα κύλισε τὸν βόλον 48
4.	» 40 Ὁ κύλινδρος παιδάκια 50
Τραγούδια	» 41 Κύβε, κύβε 51
καὶ	» 42 Ὁ Κύβος ἡσυχάζει 51
Παιγνίδια	» 43 Τώρα κύβε μὴ θυμώσῃς 52
τοῦ	» 44 Πότε κάτω πότ' ἐπάνω 52
Κυλίνδρου	» 45 Ὁ Κύβος ἐπεθύμησε 53
καὶ	» 46 Ὅπου εἶναι ὁ κύβος 54
τοῦ	» 47 Ἡ σφαῖρα ποῦναι 55
Κύβου	» 48 Βλέπεις κύβε 55
	» 49 Χέρι τὸ παιδί ἀπλώνει 57
	» 50 Δὲν μπορεῖ 58
	» 51 Μὰ στηρίζτε τον 58
	» 52 Πολὺ θὰ ἐκαμάρωνε 59
	» 53 Ὅλο πέφτει ὁ καϋμένος 59
	» 54 Καθόλου δὲν τὰ χάνω 60
	» 55 Μὰ καὶ ἀνοικτὴ παλάμη 61
	» 56 Τὸν κύβον τώρα βάλω 62
	» 57 Ἀπ' τὴν γωνιά του 63
	» 58 Μὲ τὸ γύρισμα 63
	» 59 Περιστρέφεται ἡ σφαῖρα 64
	» 60 Κύλινδρος γυρίζει 64
	» 61 Ὁ κύβος μας γυρίζει 65
	» 62 Περαιστὸς στὶς δυὸ γωνιές 66
	» 63 Θανμαστὸς ἀληθινὰ 67
	» 64 Ὁ κύλινδρος ἐβγήκε 68
	» 65 Πρὸς τ' ἀριστερά 68
	» 66 Τώρα πλέον ἐκουράσθη 69
	» 67 Ὁ Ταχυδρόμος 69

	Σελίς
5.	Ἀρ. 68 Ἐλα κύβε ἔλα δῶ 71
Τραγούδια	» 69 Μικρό, μικρὸ κρεββάτακι 72
καὶ	» 70 Ἡ ἄνοιξις μᾶς ἦλθε 72
Παιγνίδια	» 71 Θρανίον ἔκανα μικρὸ 73
Οἰκοδομητικῆς	» 72 Θέλεις καθαρὸ νεράκι 74
μέτ' τὸ 3ον,	» 73 Ὅλοι κοιμοῦνται 74
4ον, 5ον, 6ον	» 74 Ὁ ὕπνος περνᾷ ὁ βαθὺς 75
καὶ 7ον	» 75 Ὁ περιστερώων 76
Δῶρον	» 76 Ἡ καλύβα ἡ μικρὴ 77
	» 77 Τώρα τὸ καλὸ παιδάκι 78
	» 78 Καὶ τώρα ἐτοιμασθῆτε 78
	» 79 Παιδάκια τὸ χωρίον 79
	» 80 Τί φραγμὸς ὥραϊος 80
	» 81 Μικρὸς, μικρούλης 81
	» 82 Χτίζω πύργον 82
	» 83 Παιδάκια τ' ὥρολόγι 84
	» 84 Ὁ σιδηρόδρομος 84
	» 85 Μπροστά μου 86
Καλλιτεχνικὰ	» 86 Τώρα καὶ τὰ πλακάκια 87
σχήματα	» 87 Χωρὶς νὰ τοὺς κινήσω 88
	» 88 Τὰ πλακάκια πῶς μ' ἀρέσουν 89
	» 89 Τὰ δῶρα τὰ παιδάκια 91

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΚΑΙ ΤΟΥ Β΄ ΤΕΥΧΟΥΣ

“ΕΛΛΗΝΙΣ,,

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ὁργανον τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἑλληνίδων.
Γυναικεῖον Ἑλληνικὸν Περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐπὶ δεκα-
πέντε συνεχῇ ἔτη.

Ἐτησία συνδρομὴ δραχμαὶ 100.

Γραφεῖα: Ἀλεξάνδρου Σούτσου 26. — Ἀθήνας.

ΕΡΓΑ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Τὸ βιβλίον τῶν μικρῶν μας. Διὰ παιδιὰ 6— 8 ἐτῶν	(Ἐξηντλήθη
Ἡ τέρψις τῶν παίδων	» » 7— 8 »
Εἰκόνες τοῦ παιδικοῦ βίου	» » 8—10 »
Πῶς πρέπει νὰ διασκεδάζωσι τὰ παιδιὰ μας	»
Ὀλίγα τινα περὶ τοῦ Φροεβελιανοῦ Συστήματος	»
Περὶ Φρειδερίκου Φροέβελ	»
Περὶ Νηπιακῶν Κήπων	»
Πραγματεία περὶ τοῦ Φροεβελιανοῦ Συστήματος	»
Ρυθμικὰ Παίγνια. Διὰ τὰς οἰκογενείας, τοὺς νηπιακοὺς κήπους τὰ λαϊκὰ νηπιαγωγεῖα καὶ διὰ τὰ μαθήματα τῆς γυμναστικῆς.	
Τεῦχος Α', Β' καὶ Γ'	»

ΕΙΡΗΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Πῶς νὰ μορφώσωμεν ἀνθρώπους.

Τὸ Τζάκι.

Ρυθμικὰ Παίγνια. Αἰκατερίνης Λασκαρίδου Νέα ἔκδοσις.

*Πωλοῦνται εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας»
ὁδὸς Σταδίου ἀρ 46^α*

0020638038

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

